

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİNİN İŞGÜCÜ
PİYASASI VE SOSYAL POLİTİKA ÜZERİNE ETKİLERİ

BUĞRA KARAMAN

HAZİRAN - 2019

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİNİN İŞGÜCÜ
PİYASASI VE SOSYAL POLİTİKA ÜZERİNE ETKİLERİ**

BUĞRA KARAMAN

TEZ DANIŞMANI:
Doç. Dr. Bora YENİHAN

HAZİRAN - 2019

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde bizzat elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada özgün olmayan tüm kaynaklara eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

28 / 06 / 2019

Buğra KARAMAN

ÖZ

TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİNİN İŞGÜCÜ PİYASASI VE SOSYAL POLİTİKA ÜZERİNE ETKİLERİ

Karaman, Buğra

Yüksek Lisans, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Bora Yenihan

Haziran 2019

Tez çalışmasında, Tarım satış kooperatiflerinin işgücü piyasasına ve sosyal politika üzerine etkileri incelenmektedir. Bu doğrultuda, toplamda 10 sorudan oluşan 2 farklı yarı yapılandırılmış mülakat formu hazırlanmıştır. Trakya Birlik Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği'ni oluşturan ve Trakya Bölgesinde bulunan 2 Tarım satış kooperatifinde çalışanlar ve ortakları arasından rassal olarak seçilen, 15 personele işgücü piyasasına etkinin değerlendirilmesi için 5 soru ve 15 kooperatif ortağına sosyal politika etkisinin değerlendirilmesi için 5 soru yöneltilmiştir. Mülakat çözümlene anahtarına içerik analizi yöntemi uygulanmış ve elde edilen veriler yorumlanmıştır.

Tarım satış kooperatiflerinin buldukları bölgede özellikle ortaklarına ve çiftçilere yönelik sosyal politikanın amaç edindiği birçok uygulamayı gerçekleştirdiği görülmektedir. Kooperatif ortakları arasında birlik ve beraberlik duygularını arttırdığı, tarım ekonomisine katkısı başta olmak üzere yine tarımsal konular üzerine eğitim ve bilgilendirme sağladığı yorumları yapılabilmektedir. Ayrıca, tarım satış kooperatiflerinin buldukları bölgede istihdama niceliksel olarak doğrudan katkısı sınırlı olsa da dolaylı olarak farklı sektörlerle de işgücü piyasası açısından fayda sağladığı yorumu yapılabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kooperatifçilik, Tarım Satış Kooperatifleri, İşgücü Piyasası, Sosyal Politika.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF AGRICULTURAL SALES COOPERATIVES ON SOCIAL POLICY AND LABOR FORCE

Karaman, Buğra

Master Degree, Labour Economics And Industrial Relations

Thesis Advisor: Doç. Dr. Bora Yenihan

June 2019

In this thesis, the effects of agricultural sales cooperatives on labor market and social policy are examined. In this direction, two different semi-structured interview forms consisting of 10 questions were prepared. Trakya Birlik Oil Seeds Agricultural Sales Cooperatives Union, which is established in Trakya Region, is randomly selected as one of the employees and partners of the Agricultural Sales Cooperative; 5 questions for 15 employee to evaluate the labour market and 5 five questions for 15 cooperative partners to evaluate the soical policy impact. Content analysis method was applied to the interview analysis key and the data obtained were interpreted.

It is seen that agricultural sales cooperatives carry out many implementation aimed at social policy especially towards their partners and farmers in their region. It can be interpreted that it increases the feelings of unity and solidarity among cooperatives partners and also provides education and information on agricultural issues, especially its contribution to agricultural economy. In addition, although agricultural sales cooperative have limited direct contribution to employment in their region, it can be said that, in terms of labor market, different sectors benefit from agricultural sales cooperative indirectly.

Keywords: Cooperative, Agricultural Sales Cooperatives, Labor Market, Social Policy.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında özellikle “birlikten kuvvet doğar” sözünün canlı bir ekonomik kanıtı olan kooperatiflerin önemli bir türü olan Tarım Satış Kooperatifleri'nin işgücü piyasası ve sosyal politikaya olan etkileri konu edinilmekle birlikte ortaya konulan olumlu etkilerin her geçen gün kuvvetlenerek artmasını umuyorum.

İlk olarak, her zaman yanımda olan ve desteklerini bir gün olsun benden esirgemeyen değerli annem Bahar Karaman'a, babam Metin Karaman'a ve kardeşim Melisa Sude Karaman'a,

Tez konumu belirlemede ve yazım aşamasındaki değerli görüşleri ve yol göstericiliği için danışman hocam Doç. Dr. Bora Yenihan'a,

Bu çalışmasının hazırlanmasında bana destek olan ve yardımlarını esirgemeyen dostum İbrahim Oğulcan Erayman'a,

Son olarak, tez çalışmamın uygulama bölümünde yardımlarına ve düşüncelerine başvurduğum Trakya Birlik Yağlı Tohumlar Kooperatifleri Birliği çatısı altındaki Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri çalışanlarına ve ortaklarına teşekkürü bir borç bilirim.

Buğra KARAMAN

Haziran, 2019

Kırklareli

İÇİNDEKİLER

BEYAN	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İŞGÜCÜ PİYASASI VE SOSYAL POLİTİKA: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TARİHSEL ARKA PLAN

1.1. İşgücü Piyasası Kavramı.....	3
1.2. İşgücü Piyasası Unsurları.....	4
1.2.1. Eşitsizlik.....	4
1.2.2. Bağımlılık.....	5
1.2.3. Güvencesizlik.....	5
1.2.4. Düzenleme.....	6
1.3. İşgücü Piyasasının Özellikleri.....	7
1.3.1. Tek Emek Piyasasının Olmayışı.....	7
1.3.2. Aktörlerin Bilgi Eksikliği.....	7
1.3.3. Emek Arzının Türdeş Olmayışı.....	8
1.3.4. İstihdam İlişkisinde Süreklilik.....	8
1.3.5. Emegın Pazarlık Gücünün Zayıf Oluşu.....	9
1.3.6. Grup İlişkilerini Belirleyen Faktörlerin Çokluğu.....	9
1.4. İşgücü Piyasası Politikaları.....	10
1.4.1. Aktif İstihdam Politikaları.....	10
1.4.2. Pasif İstihdam Politikaları.....	13
1.5. Sosyal Politika Kavramı, Kapsamı ve Tarihçesi.....	15
1.5.1. Dar Anlamda Sosyal Politikalar	20
1.5.2. Geniş Anlamda Sosyal Politikalar.....	20

1.6. Sosyal Politikanın Araçları.....	21
1.6.1. Sosyal Politikanın Ulusal Araçları.....	21
1.6.1.1. Kamu Müdahalesi.....	21
1.6.1.2. Sendikalar.....	22
1.6.1.3. Vakıflar.....	23
1.6.1.4. Dernekler.....	24
1.6.1.5. Kooperatifler.....	25
1.6.1.6. Sosyal Güvenlik.....	26
1.6.2. Sosyal Politikanın Uluslararası Araçları.....	27
1.7. Sosyal Politikalar ve İşgücü Piyasası Arasındaki İlişki.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

KOOPERATİFÇİLİK VE TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİ

2.1. Kooperatif Kavramı, Tarihçesi ve Gelişimi.....	31
2.2. Kooperatifçilik İlkeleri.....	33
2.2.1. Serbest Giriş İlkesi.....	33
2.2.2. Ortağın Demokratik Yönetimi İlkesi.....	34
2.2.3. Ortağın Ekonomik Katılımı İlkesi.....	34
2.2.4. Özerklik ve Bağımsızlık İlkesi.....	34
2.2.5. Eğitim, Öğrenim ve Bilgilendirme İlkesi.....	35
2.2.6. Kooperatifler Arasında İşbirliği İlkesi.....	35
2.2.7. Topluma Karşı Sorumlu Olma İlkesi.....	36
2.3. Kooperatif Türleri.....	36
2.3.1. Tarım Kooperatifleri.....	36
2.3.2. Tüketim Kooperatifleri.....	37
2.3.3. Konut Kooperatifleri.....	37
2.3.4. Kredi Kooperatifleri.....	38
2.4. Kooperatiflerin, Şahıs ve Sermaye Şirketleri ile Arasındaki Farkları.....	38
2.5. Dünya’da Kooperatifçiliğin Gelişimi.....	41
2.5.1. Rochdale Öncesi Kooperatifçilik.....	42

2.5.2. Rochdale ile Başlayıp 1900’lü Yıllara Kadar Süren Dönemde Kooperatifçilik.....	43
2.5.3. 1900–1917 Arası Dönemde Kooperatifçilik.....	44
2.5.4. 1918–1945 Arası Dönemde Kooperatifçilik.....	44
2.5.5. 1945 Sonrasındaki Dönemde Kooperatifçilik.....	45
2.6. Türkiye’de Kooperatifçiliğin Gelişimi.....	46
2.6.1. Cumhuriyet Öncesi Kooperatifçilik.....	46
2.6.1.1. İmece.....	47
2.6.1.2. Ahi Teşkilatlanması.....	47
2.6.1.3. Memleket Sandıkları.....	48
2.6.2. Cumhuriyet Dönemi Kooperatifçilik.....	48
2.6.2.1. 1923-1960 Dönemi.....	49
2.6.2.2. 1960 Sonrası Dönemi.....	51
2.7. Tarım Satış Kooperatiflerinin Kuruluşu ve Gelişimi.....	52
2.8. Tarım Satış Kooperatiflerinin Amaçları.....	55
2.9. Türkiye’de Tarım Satış Kooperatiflerinin Durumu.....	56
2.10. Tarım Satış Kooperatiflerinin Sosyal Politikalara ve İşgücü Piyasasına Etkileri.....	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİNİN İŞGÜCÜ PİYASASINA VE SOSYAL POLİTİKALARA ETKİSİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi.....	65
3.2. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi.....	68
3.3. Çalışmanın Sınırlılıkları.....	69
3.4. Çalışmanın Yöntemi.....	70
3.5. Bulgular.....	71
3.5.1. Tarım Satış Kooperatiflerinin Sosyal Politikalara Etki Düzeyi.....	71

3.5.1.1. Tarım Satış Kooperatiflerinin Kırsal Yaşamı Destekleyici Etkisi.....	75
3.5.1.2. Tarım Satış Kooperatiflerinin, Ortaklarına Tarımsal Enformasyon Sağlama Hususundaki Katkıları.....	76
3.5.1.3. Tarım Satış Kooperatiflerinin Ortaklarına Sosyal Destek Mekanizmaları Sağlama Noktasındaki Faydaları.....	78
3.5.2. Tarım Satış Kooperatiflerinin İşgücü Piyasasına Etkisi.....	79
3.5.2.1. Tarım Satış Kooperatifi Çalışanlarının Kendi Çalışma Koşullarına Bakış Açılıarı.....	83
3.5.2.2. Tarım Satış Kooperatiflerinin Bölge ekonomisine, İstihdama ve İlgili Sektörlere Olan Katkısı.....	84
SONUÇ.....	89
KAYNAKÇA.....	93
EKLER.....	105
EK 1: Personel için Hazırlanan Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu.....	105
EK 2: Ortaklar için Hazırlanan Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu.....	106
EK 3: Ortaklar ile Yapılan Mülakat Çözümleme Anahtarı.....	107
EK 4: Personel ile Yapılan Mülakat Çözümleme Anahtarı.....	117

TABLolar

Tablo 1: Tarım Satış Kooperatiflerinin Sayısal Durumu.....	58
Tablo 2: Ülkemizde Sosyal Bilimler Literatüründe “Tarım Satış Kooperatifi/Kooperatifleri” Başlığını Taşıyan Çalışmalar.....	66
Tablo 3: Görüşme yapılan Personelin ilçe bazında Dağılımı.....	69
Tablo 4: Görüşme yapılan Kooperatif ortaklarının ilçe bazında Dağılımı..	69
Tablo 5: Kooperatif Ortaklarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Sosyal ve Ekonomik Açından Bulunduğu Bölgeye Katkıları Hakkındaki Görüşleri....	72
Tablo 6: Kooperatif Ortaklarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Sosyal ve Ekonomik Açından Bulunduğu Bölgeye Katkıları ile İlgili Bazı Mülakat Verileri.....	72
Tablo 7: Tarım Satış Kooperatifi Ortaklarının, Ortağı Oldukları Kooperatifin Üretim ve Satış Aşamalarındaki Finansal Desteği Hakkındaki Görüşleri.....	73
Tablo 8: Tarım Satış Kooperatifi Ortaklarının, Ortağı Oldukları Kooperatifin Üretim ve Satış Aşamalarındaki Finansal Desteği İle İlgili Bazı Mülakat Verileri.....	74
Tablo 9: Tarım Satış Kooperatifi Ortaklarının, Ortağı Oldukları Kooperatifin Kırsal Hayatı Destekleyici Rolü Hakkındaki Görüşleri.....	75
Tablo 10: Kooperatif Ortaklarının, Ortağı Oldukları Kooperatifin Kırsal Hayatı Destekleyici Rolü Hakkındaki Bazı Mülakat Verileri.....	76
Tablo 11: Kooperatif Ortaklarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Kendilerine Tarımsal Enformasyon Sağlama Konusundaki Görüşleri.....	77
Tablo 12: Tarım Satış Kooperatiflerinin Ortaklarına Tarımsal Enformasyon Sağlaması Hususundaki Bazı Mülakat Verileri.....	77
Tablo 13: Kooperatif Ortaklarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Kendilerine Sosyal Destek Sağlama Konusundaki Görüşleri.....	78
Tablo 14: Tarım Satış Kooperatiflerinin Ortaklarına Sosyal Destek Sağlama Konusundaki Bazı Mülakat Verileri.....	79

Tablo 15: Kooperatif Çalışanlarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Çiftçilere Ekonomik Açından Katkısı Hakkındaki Görüşleri.....	80
Tablo 16: Kooperatif Çalışanlarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Çiftçilere Ekonomik Açından Katkısı İle İlgili Bazı Mülakat Verileri.....	80
Tablo 17: Kooperatif Çalışanlarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Tarımsal Üretimin Sürekliliğindeki Rolü Açısından Görüşleri.....	81
Tablo 18: Kooperatif Çalışanlarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Tarımsal Üretimin Sürekliliğindeki Rolü İle İlgili Bazı Mülakat Verileri.....	82
Tablo 19: Tarım Satış Kooperatifi Çalışanlarının Kendi Çalışma Koşullarına Bakış Açıları.....	83
Tablo 20: Tarım Satış Kooperatifi Çalışanlarının Kendi Çalışma Koşullarına Karşı Bakış Açıları İle İlgili Bazı Mülakat Verileri.....	84
Tablo 21: Tarım Satış Kooperatifi Çalışanlarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Bölge Ekonomisine ve İstihdama Katkısı İle İlgili Görüşleri.....	84
Tablo 22: Tarım Satış Kooperatifi Çalışanlarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Bölge Ekonomisine ve İstihdama Katkısı İle İlgili Bazı Mülakat Verileri.....	85
Tablo 23: Tarım Satış Kooperatifi Çalışanlarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin İlgili Sektörlere Olan Katkısı İle İlgili Görüşleri.....	86
Tablo 24: Tarım Satış Kooperatifi Çalışanlarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin İlgili Sektörlere Olan Katkısı İle İlgili Görüşleri.....	86

GİRİŞ

Sosyal politikaların gelişimi tarihsel açıdan düşünüldüğünde; işgücünün sanayi devriminde içinde bulunduğu durumdan kaynaklı olarak sosyal politikaların önem kazandığı söylenebilmektedir. Sosyal politikaların önemli araçlarından olan ulusal ve uluslararası işçi ve işveren sendikaları, işgücü piyasasının belirlenmesinde ve şekillendirilmesinde söz sahibi olmaktadır. Aynı zamanda temel sosyal politika sorunlarından olan istihdam ve işsizlik, ücret, gelir dağılımı ve yoksulluk, sosyal güvenlik, iş sağlığı ve güvenliği gibi konular işgücü piyasası içinde büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda, kooperatifçiliğin ortaya çıkışı ve dünya genelinde yayılım göstermesinin ardından ülkeler bazında genel yapı benzerlik göstermesiyle birlikte farklı kooperatif türlerinin ortaya çıktığı; bu kooperatiflerinde gelirin dağıtımında adaletin sağlanması ve refah düzeyinin artırılmasının yanında sosyal ve ekonomik anlamda farklı katkılar sağladığı bilinmektedir.

Günümüzdeki modern anlamıyla kooperatifçilik, 19. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'nin Rochdale kasabasında tüketim kooperatifçiliği ile başlamış, aynı yıllarda Fransa'da üretim kooperatifçiliği olarak, Almanya'da ise kredi kooperatifçiliği olarak ortaya çıkmıştır (Doğan ve Yercan, 2016: 52). Anlaşılabacağı üzere ilk kooperatifçilik hareketleri Avrupa'da başlamış, 1920'li yıllardan sonra tüm dünyaya hızla yayılmıştır. Bu doğrultuda, İsveç, Amerika Birleşik Devletleri, İsviçre, Japonya gibi ülkelerde kooperatifçilik hareketleri başlamıştır. Gelişmiş ülkelerde kooperatiflerin 20. yüzyıl ve öncesinde varlığından söz edebilirken, az gelişmiş ülkelerde ise kooperatifler daha sonraları ortaya çıkmıştır.

Kooperatiflerin önemli türlerinden olan tarım satış kooperatiflerinin kurulmasının temel amacı kooperatifin ortaklarının sahip olduğu ürünleri satın alarak bu satın alınan ürünlerin en iyi şekilde değerlendirilmesini sağlamaktır. Bunun yanında tarım satış kooperatiflerinin ortaklarına, üretim için gerekli olan girdileri kaliteli ve ucuz bir şekilde temin edilmesini, ürün

ekim dönemlerinde ortakların ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için uygun kredilerin sağlanması gibi amaçları da bulunmaktadır.

Yapılan genel değerlendirme çerçevesinde tez çalışması, tarım satış kooperatiflerinin işgücü piyasası ve sosyal politikaya etkilerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu nedenle, çalışmanın ilk iki bölümünde tarım satış kooperatiflerinin işgücü piyasası ve sosyal politika ile bağının kurulabilmesi için literatür araştırması, son bölümünde ise içerik analizi yöntemi ile değerlendirilecek bir araştırma yapılmıştır.

Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde “İşgücü piyasası ve sosyal politika: kavramsal çerçeve ve tarihsel arka plan” başlığı altında; işgücü piyasası kavramı, işgücü piyasasının unsurları, özellikleri ve işgücü piyasası politikalarının açıklanmasının yanında, sosyal politika kavramına, kapsamına, tarihçesine ve sosyal politika araçlarına yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde “Kooperatifçilik ve Tarım Satış Kooperatifleri” başlığı altında; kooperatif kavramına, tarihçesine ve gelişimine, kooperatifçilik ilkelerine ve türlerine, dünyada ve ülkemizde kooperatifçiliğin gelişimine, tarım satış kooperatiflerinin kuruluşuna, gelişimine, amaçlarına ve ülkemizdeki durumuna değinilmesiyle birlikte tarım satış kooperatiflerinin sosyal politika ve işgücüne etkilerine alt başlıklarla yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise “Tarım Satış Kooperatiflerinin işgücü piyasasına ve sosyal politikalara etkisi üzerine bir uygulama” başlığı altında; araştırmanın amacına ve önemine, yine araştırmanın evren ve örneklemine, sınırlıklarına, yöntemine ve araştırmanın sonucuna yer verilmiştir.

1. BÖLÜM

İŞGÜCÜ PİYASASI VE SOSYAL POLİTİKA: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TARİHSEL ARKA PLAN

1.1. İşgücü Piyasası Kavramı

İşgücü piyasasının temelini emek oluşturmaktadır. Emegi ise üretimde kullanılan bedensel ve/veya düşünsel her çeşit insan etkinliği olarak tanımlayabilmek mümkündür (Akbaş, 2017: 5). İşgücü piyasası, en önemli özelliklerinden olan ölçme ve veri tanımlamada kullanılan kavramların doğru ve yararlı sonuçlara ulaşılabilmesi için uluslararası standartlarda düzenlenmiş ve geçerlilik kazanmıştır. İşgücü piyasası ya da diğer anlamıyla emek piyasası kavramsal olarak irdelendiğinde; emeğini arz edenler ile talep edenleri bir araya getiren, emeğin fiyatlandırıldığı ve bu fiyat üzerinden ne kadar emek arz edileceğinin kararlaştırıldığı bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Cerev ve Yenihan, 2017: 78). Yine işgücü piyasasını, işgücünün emek talebi ile buluşma alanları olarak tanımlayabilmek mümkündür (Ar, 2007: 86).

İşgücü piyasası, ülke içindeki tüm işgücünün tamamı göz önüne alarak tanımlandığında ise; belli bir dönemde geçerli olan ücret ve çalışma koşullarına razı olarak, çalışmaya istekli olan işgücü arzı ile çalışmaya istekli bu işgücü arzına yönelik işgücü talebinin karşılaştığı piyasalardır (Görücü, 2006: 27).

İşgücü piyasası için yapılan tanımlamaların temelinde emek arzı bulunmaktadır. Emek arzı, emek piyasasına sunulan emek miktarı olarak tanımlanabildiği gibi, farklı ücret seviyelerinde işçilerin çalışmayı kabul ettikleri miktar ve süre olarak da tanımlanabilir (Cerev ve Yenihan, 2017: 79).

Ekonomik gelişim ve süreklilik açısından insanlığın en önemli sorunlarından biri üretimdir. Üretim, maddi ve insani yönü bulunan dört faktörle ilişkilidir. Bu faktörlerin insani yönünde girişimcilik ve emek bulunurken, maddi yönünde ise doğal kaynaklar ve sermaye bulunmaktadır. Bir ülkenin gelişmişlik seviyesi, o ülkenin sermaye ve doğal kaynaklarının sabit olduğunu varsayırsa, diğer iki faktör emek ve girişimin etkili olarak kullanılmasına bağlıdır. Bütün unsurlar çarkın dişlileri gibi birbirleriyle sıkı ilişki içerisindedir. Emek olmadan sermaye üretim için yeterli olmayacağı gibi, sermaye olmadan da emek tek başına yeterli değildir (Görücü, 2006: 26).

1.2. İşgücü Piyasası Unsurları

İşgücü piyasasını birbirleriyle bağlantılı olan eşitsizlik, bağımlılık, güvencesizlik ve düzenleme olmak üzere dört unsurundan bahsetmek mümkündür. Bu kavramlar sırasıyla şu şekilde ele alınabilir:

1.2.1. Eşitsizlik

İşgücü piyasası kavramının önemli unsurlarından birini işgücü ve sermaye arasındaki eşitsizlik oluşturmaktadır. Eşitsizlik, tarafların sahip olduğu farklı nitelik ve seçeneklerden kaynaklanmaktadır (Kapar, 2005: 26).

İnsanların emeklerini sunmalarının asıl amacı ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir gelir elde etmektir. Elde edilen gelir ile sadece fiziksel ve doğal gereksinimlerin karşılanması yeterli olmamakta, toplumsal hayat içerisinde ortaya çıkan sosyal ihtiyaçlarında karşılanması gerekmektedir (İnsel, 1993: 11). Ortaya çıkan bu ihtiyaçların karşılanması ertelenemediği ve emek biriktirilemediği için işgücü piyasasında istenilen uygun koşulların oluşması beklenemez ve insanlar emeklerini sunarak çalışmak zorundadırlar. Yeni liberal yaklaşımlar emeğin bahsedilen niteliklerini göz ardı eder (Kapar, 2005: 28).

Sermaye ise işgücü piyasasındaki değişkenlik gösteren şartlara ve değişimlere uyum sağlamak konusunda farklı tercih ve seçeneklere sahiptir. Sermaye, işgücünden farklı olarak üretim sürecinin örgütlenmesinde belirleyici olmakla beraber, işgücüne göre daha akıcı olması sermayenin elini güçlendirmektedir. Siyaset ve işgücü piyasasında ender zamanlar dışında sürekli bulunan işsizler grubu da eşitsizliğe neden olan durumlardır (Kapar, 2005: 30-31).

1.2.2. Bağımlılık

Bağımlılık unsuru işgücü piyasasında, emek ve sermaye arasında bir hizmet, iş veya çalışma sözleşmesine dayalı bir ilişki olması anlamına gelmektedir. İşgücü piyasasında emek, yapılan bir sözleşme ile sermaye sahibine bağlı olduğu için mal piyasasındaki malların mübadelesi gibi mübadele edilmesi mümkün değildir. Oysa mal piyasasında malların alışverişlerinden sonra tarafların ilişkisi son bulmaktadır. Emek piyasasında ise, taraflar arasında sözleşme yapılması ile birlikte bir iş/çalışma ilişkisi ortaya çıkmıştır. Bu durum mal piyasasındaki gibi mal/meta mübadelesi sözleşmesine değil, bağımlılık arz eden iş sözleşmesine bağlıdır (Işığışık, 2017: 11).

Bağımlılık, hem teknik hem de yönetsel bir nitelik taşımaktadır. Teknik açıdan işgücü işini yaparken işverenin veya işletmenin sağladığı araç ve gereçleri kullanmak zorundadır. Yönetsel açıdan ise, işveren tarafından belirlenmiş bir işin gerekliliğini yine işverenin emir ve isteklerine göre yapmakla sorumludur (Tekeli ve öte., 2012: 4).

1.2.3. Güvencesizlik

Güvence, insani bir ihtiyaçtır ve kişilerin hayatlarına yön vermeleri anlamına gelmektedir. Bu nedenle, güvence bireylerin bağımsızlığı için temel koşullardandır (Temiz, 2004: 59). Fakat günümüz kapitalist ekonomik

düzeni içerisinde mutlak bir güvenceli durum emeğin sermaye ile ilişkisinin doğası gereği hiçbir zaman mevcut olamamıştır (Hacısalıhoğlu, 2015: 243).

İş güvencesizliği, çalışanın şu anki işinin devam etmesi ile ilgili olası tehlikeyi algılaması olarak basit bir şekilde tanımlanabileceği gibi, bu tanıma kariyer fırsatlarının ortadan kaybolması, ücret artışının azalması, çalışma şartlarının bozulması gibi tehditlerde iş güvencesizliği olarak tanımlanmaktadır (Boya ve Demiral, 2006: 46). İş güvencesizliği nedeniyle, işyerinde mutsuz, gelecek kaygısı taşıyan çalışanların, iş doyumu, performansı, işine ve iş yerine bağlılığı azalmaktadır. Ayrıca yapılan araştırmalar, iş güvencesizliğinin çalışanın ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerinde olumsuz etkilerde bulunduğu gerçeğini de ortaya koymaktadır (Çakır, 2007: 136).

İşgücü piyasasının bağımlılık ve eşitsizlik barındıran işleyişinden dolayı çalışanların maruz kaldığı güvensizlik düzeyi artmakta, bunun sonucunda artan güvensizlik de bağımlılık ve eşitsizliğin yeniden üretilmesine neden olmaktadır (Kapar, 2004: 1).

1.2.4. Düzenleme

İşgücü piyasaları, düzenlenmiş piyasalardır. İşgücü piyasası düzenlemelerinde ki amaç, mal ve hizmet üretmek için bir araya gelen işgücünün yaptığı çalışmalarını denetim altına sokmak ve denetimi sağlamak için koyduğu kurallara uyulmasını sağlamaktır (İşığışık, 2017: 12). Yine de, işgücü piyasasındaki düzenlemeler sadece işin yapılmasını ilgilendiren kısmıyla kalmamakta, işgücünün ve sermayenin sahibi olan işverenin bağımlılık unsurunu da kapsayan karşılıklı yükümlülükler de barındırmaktadır (Tekeli ve öte., 2012: 5).

İşgücü piyasalarında son dönemlerde ekonomik ve sosyal politikalara yön veren temel düşünce, piyasaların kuralsızlaştırılması yönündedir. İşgücü piyasası kuralsızlaştırıldıktan sonra yapılacak yeni düzenlemelerin kimler tarafından ve hangi değerler göz önüne alınarak düzenleneceği

düşünüldüğünde, işveren ve işletmelerce koyulmuş kurallar ile düzenleneceği cevabı akla gelmektedir (Kapar, 2005: 43).

1.3. İşgücü Piyasasının Özellikleri

İşgücü piyasasının birçok özelliği olmasına karşın, bu kısımda işgücü piyasasının altı ana özelliğinden bahsedilecektir. Bu kavramlar sırasıyla şu şekilde ele alınabilir:

1.3.1. Tek Emek Piyasasının Olmayışı

İşgücü piyasalarından bahsedilirken tekil ve bütüncül bir piyasa tanımı yapılmadığı unutulmamalıdır. İşgücü piyasası, içerisinde birçok alt kategoriye içinde barındıran parçalı bir yapı arz etmektedir (Akbaş, 2017: 7). Nitekim bu piyasalar bazen beceri gereği yönünden, bazen de coğrafı alan bakımından kategorize edilmektedir. Örneğin, işgücü piyasaları beceri gerekliliğine yönelik olarak, otomobil tamircileri piyasası, marangozlar piyasası, garsonlar piyasası gibi örnekler vermek mümkünken, coğrafı alan yönünden ise Bursa bölgesi emek piyasası, İstanbul bölgesi emek piyasası olarak kategorize edilebilmektedirler. Örnekler daha da arttırılabileceği gibi, binlerce işgücü piyasasından söz edilebilir. Burada önemli olan nokta, bütün işgücü piyasalarının birbirleriyle ilişki içerisinde olması ve bu piyasalarda çalışan bireylerin piyasalar arasında geçiş yapabilmeleridir (Işığıçok: 2017: 4).

1.3.2. Aktörlerin Bilgi Eksikliği

İşgücü piyasasında hem çalışan hem de işveren tarafı eksik bilgiye sahiptir (Tekeli ve öte., 2012: 5). İşverenler, işgücü piyasasındaki en iyi işçilerin kim olduğu ve iş arayanların verimlikleri hakkında eksik bilgiye sahipken, çalışanlar da piyasadaki açık işlerin özellikleri hakkında eksik bilgiye sahiptir. Bu durum, işletmelerin hangi çalışanlara yönelik daha etkin

bir ücret politikası uygulaması gerektiğini bilmelerini zorlaştırırken, iş arayanlar içinde işin kendileri için ne kadar uygun ve tatmin edici olduğu ya da piyasada daha iyi işler bulunup bulunmadığını bilmelerini zorlandırmaktadır (Işığışok, 2017: 5).

İşgücü piyasasında işverenler bilgi eksikliklerini en aza indirmek için, uzmanlık gerektiren bazı alanlarda mesleki eğitim programları düzenleyerek sertifikalar vermektedirler. Çalışanlar için ise, bilgi eksikliğini gidermek daha zordur. Zira çalışmak için verilen mücadele ile bireyler adeta doğal seçim yasalarının geçerli olduğu bir ortamda hayatta kalma stratejileri geliştirmek zorundadırlar (Akbaş, 2017: 8).

1.3.3. Emek Arzının Türdeş Olmaması

İşgücü piyasasında arz edilen emek heterojen bir yapıdadır (Işığışok, 2017: 6). Özellikle beceri, yetenek, motivasyon, zeka, iş yapma isteği vb. gözlenemeyen özellikleri açısından türdeşlik barındırmamaktadır. Bunlarla birlikte, gözlenebilir özellikleri meydana getiren yaş, eğitim düzeyi, cinsiyet gibi kategorilerde işgücü arzında söz konusu olduğunda, homojen bir yapıdan söz etmek imkânsız hale gelmektedir (Akbaş, 2017: 8-9). Çalışanlar aynı zamanda beşeri sermaye olarak da isimlendirilen resmi eğitim, iş yerinde eğitim ve iş tecrübesi bakımından da birbirlerinden farklılık göstermektedir. Bu durum da emek verimliliği, işçi tercihlerine, beşeri sermaye yatırım kararına ve ücretlere kadar etki etmektedir (Işığışok, 2017: 6).

1.3.4. İstihdam İlişkisinde Süreklilik

İşgücü piyasası, mal ve hizmet piyasalarına göre farklılık göstermektedir. Mal ve hizmet piyasalarında malı veya hizmeti arz eden ve talep eden arasındaki ilişki, mal veya hizmetin alınıp satılması ile sonlanırken, işgücü piyasasındaki ilişki, süreklilik arz etmektedir. İşgücü

piyahasında işverenler tarafından gerçekleştirilen emek talebi genellikle uzun sürelidir (Tekeli ve öte., 2012: 6-7). Uzun süreli yapılan sözleşmeler, hem işveren hem de çalışanlar açısından yararlı olmaktadır. Çalışan tarafına; kıdem tazminatı, emeklilik, tatil, işten çıkarımlara karşı güvence gibi yararlar sağlarken, İşverene ise işçi devrinin düşmesi ve buna kaynaklı olarak eğitim maliyetlerinin azalması gibi yararlar sağlamaktadır (Biçerli, 2016: 5-6).

1.3.5. Emeğin Pazarlık Gücünün Zayıf Oluşu

Emek piyasasında güç dengesi genellikle alıcılar lehine bozulmaktadır. İşgücü piyasasında açık iş pozisyonları, yılın herhangi bir gününde çoğunlukla iş arayanların sayısından az olduğu için çalışanların pazarlık gücü azalmaktadır. Bununla birlikte sınırlı kaynaklara sahip çalışanların işe olan ihtiyaçlarının şiddetinin yüksek olması, pazarlık güçlerini azaltan bir diğer nedendir. İşverenler ise yoğun iş başvurularından kendilerine en uygun çalışana seçme özgürlüğüne sahiptirler (Işığışok, 2017: 7). Çalışanların stratejik pazarlık gücünün zayıf olduğu işgücü piyasasında bazı kazanımlar elde edebilmesi için güçlü bir örgütsel güce ihtiyaç vardır (Silver, 2015: 166).

1.3.6. Grup İlişkilerini Belirleyen Faktörlerin Çokluğu

İşgücü piyasasında grup ilişkileri ile ifade edilen sendikalar ve sendikal örgütlenmelerdir. İşgücü piyasasında sendikaların varlığı; emeğin pazarlık gücünün artması, daha adil bir ücret sisteminin oluşturulması ve ayrıca iş ile gelirin güvenliğinin sağlanması açısından önem kazanmaktadır (Tekeli ve öte., 2012: 6). Ancak sosyal, ideolojik ve siyasal bazı etkenler işgücü piyasasında sendikaların ve sendikal örgütlenmelerin gücü ve işlevleri üzerinde etkili olmaktadır. Bu durum sendikaları ve sendikal örgütlenmeleri şekillendirip, değiştirmektedir (Işığışok, 2017: 8). Ayrıca, özellikle 1980 sonrasında gelişen neo-liberal politikalar çerçevesinde şekillenen işgücü

piyasasında sendikal faaliyetler baskılanmakta ve kısıtlamaktadır (Akbaş, 2017: 10).

1.4. İşgücü Piyasası Politikaları

İşsizlik olgusu, hem bireysel olarak hem de toplumsal açıdan en önemli sorunlardan biridir. Aynı zamanda işsizlik toplumların gelişmişlik seviyeleri ve ekonomik piyasa istikrarları ile ilgili önemli veriler sunmaktadır. Bu nedenle birçok ülke işsizlik oranlarını olabilecek en düşük oranlarda tutabilmek için çeşitli politikalar izlemektedir. İşsizlik ile mücadele politikalarının temelinde aktif ve pasif istihdam politikaları olmak üzere iki ana kategori bulunmaktadır (Acar ve Yabanova, 2017: 86).

1.4.1. Aktif İstihdam Politikaları

Aktif istihdam politikaları; İşsizlerin, iş bulma konusundaki zorlukları giderme, yeni istihdam alanları oluşturmak, emek arzı ve talebini kurumsal yapılanmalar ile bir araya getirerek işgücü piyasasına girişi kolaylaştırmak gibi ilkeler üzerine kurulmuş politikalar (Işığışık: 2017: 192-193). Geniş anlamda ise, işsizliği azaltarak istihdamı arttırmak ve mevcut istihdamı korumak amacıyla iş, meslek danışmanlığının ve kariyer yönetimi hizmetlerinin sunulduğu, iş analizlerinin yapıldığı, mesleklerin sınıflandırıldığı ve eğitimlerinin verildiği, iş arama stratejilerinin geliştirildiği istihdam programlarıdır (Uşen: 2007: 66). Yine aktif istihdam politikalarının ana hedefi sadece, istihdamı ve işgücüne katılımı arttırmak değil, aynı zamanda işin kalitesini, verimliliğini de arttırmak olmalıdır (Uşen: 2007: 66).

İşgücü piyasası politikaları ile ilgili olarak ülkelerin uyguladığı aktif istihdam politikaları incelendiğinde; engelliler, kadınlar, gençler ve eğitimsiz bireyler gibi dezavantajlı kesimlere yönelik özel uygulamalar yapıldığı görülmektedir. Bu uygulamalarla dezavantajlı kesimlere pozitif

ayrımcılık yaparak, ufak değişiklikler ile avantajlar sağlamaktadır. Dezavantajlı kesimlere yapılan bu uygulamaların amacı, bazen bu bireylerin işgücü piyasasına katılımını sağlamak iken, bazı durumlarda sosyal devlet olmanın bir gereği olarak sadece sosyal adaleti sağlamaktır (Yavuz: 2017: 501). Yine Aktif istihdam politikaları ile özellikle gelişmekte olan ülkelerde genç işsizlerin çokluğu göz önüne alındığında, belirsiz süreli ve düşük bir gelir desteği sağlamanın karşısına mesleki eğitim vererek yapısal değişimlere uyumlulaştırma sağlanarak işgücü piyasasına giriş imkânı yaratılmaktadır (Akbaş, 2017: 27).

Aktif istihdam politikalarından beklenen pozitif gelişmelerin ortaya çıkması çoğunlukla ekonomik döngüdeki duruma bağlıdır. Ekonomik büyüme dönemlerinde uygulanan aktif istihdam politikaları işsizlerin istihdam edilme olasılıklarını önemli bir biçimde arttırmaktadır (Kapar, 2006: 352).

Sosyal açıdan aktif istihdam politikalarının bazı olumsuz etkileri bulunmakta olup, şu şekilde sıralanabilir:

- İstihdam programlarına katılan kişinin, hâlihazırda istihdam halindeki çalışanın yerine istihdam edilmiş olması durumuna ikame etkisi,

- Aktif istihdam politikaları oluşturulurken hedef alınan kesimlerin yanlış belirlenmesi durumunda ortaya çıkan etkiye etkinlik kaybı, (Uşen, 2007: 67)

- Sübvansiyon edilen sektörlerde var olan şirketlerin, bu sübvansiyon sayesinde rekabet avantajı sağlaması sonucu sübvansiyondan faydalanamayan şirketleri piyasadan kovmasına neden olan yer değiştirme etkisi,

- Uygulanan aktif istihdam politikaları nedeniyle işgücü arzının artarak ücretlerde düşüşe sebep olmasına çekme etkisi,

- Aktif istihdam politikalarının uygulanmadığı coğrafi alanlarda yaşayan ve iş arayan kişilerin, programların uygulandığı bölgelere göç

etmesine neden olan etkiye kilitlenme etkisi olarak tanımlanmaktadır (Yavuz, 2017: 505).

Aktif işgücü politikası araçlarının, sınıflandırma açısından genel bir standardı yoktur. Ülkelerin politikaları, kurumsal yapıları ve kullanılan araçların özellikleri nedeniyle yapılan sınıflandırmalar çok çeşitlilik göstermektedir. Yine de, aktif işgücü politikasının sınıflandırmasında farklılıklar olmasına rağmen, bu sınıflandırmaların içinde yer alan bazı ortak politikalar vardır (Günaydın ve Yıldız, 2016: 268).

-Eşleştirme ve danışmanlık hizmetleri

- Mesleki eğitim programları

- Kendi işini kuran bireylere yardım programları

- Doğrudan kamu istihdamı

- Ücret ve istihdam sübvansiyonları gibi aktif istihdam politikaları yaygın olarak uygulanan politikalardır (Bayrakdar, 2019: 342).

Eşleştirme ve danışmanlık hizmetlerinin temel amacı, iş arayan kişilerle işçi arayan işverenlerin doğru bir şekilde karşılaşmalarının sağlanmasıdır (Uşen, 2007: 71). Kamu eliyle kurulan istihdam büroları aracılığıyla, iş arama ve işçi bulma konusunda bilgi eksikliği olan kişileri bir araya getirerek istihdamın sağlanması istenmektedir. Yine mesleki eğitim programları düzenlenerek üretim sektöründe ihtiyaç olan alanlar belirlenerek, bu alanlara yönelik uygun nitelikteki çalışanların yetiştirilmesi ve temininin sağlanması amaçlanmaktadır (Yavuz, 2017: 502-503).

Kendi işini kuranlara yardım programları sayesinde bireylerin kendi işlerini kurması desteklenerek, hem yeni istihdam alanlarının oluşumu hem de kendi işini kuran bireyin ücretli bir işte çalışma zorunluluğunun ortadan kaldırılması sağlanmaktadır (Biçerli, 2005: 6). Ayrıca, doğrudan kamu istihdamı ile işgücü piyasasında iş bulma ihtimali düşük dezavantajlı bireylerin kamu ya da yarı kamusal kurumlarda geçici olarak istihdamları sağlanmaktadır. Doğrudan kamu istihdamında dikkat edilmesi gereken,

programın özel sektöre rakip olmaması ve yapılan istihdamın yeni işlerde yapılmasıdır (Bayrakdar, 2019: 343).

Yaygın olarak uygulanan aktif istihdam programlarından biride ücret ve istihdam için yapılan sübvansiyonlardır. Gelişmiş ülkelerin çoğunda uygulanan önemli bir aktif istihdam politikası olmakla birlikte yapılan sübvansiyonların temel amacı, işgücü maliyetlerini azaltarak istihdamı arttırmaktır. Sübvansiyonlar kapsamında istihdam edilen işçiler için sağlanan vergi indirimleri, sosyal sigorta prim indirimleri, doğrudan ücret sübvansiyonları gibi uygulamalardan oluşmaktadır (Işığışok, 2017: 197).

1.4.2. Pasif İstihdam Politikaları

Gelişmiş ülkelerde daha yaygın olarak kullanılan pasif istihdam politikalarının ana amacı, aktif istihdam politikaları gibi işsizlik oranını aşağıya çekmek değildir. (Işığışok, 2017: 182). Pasif istihdam politikaları; işsizleri ekonomik açıdan destekleyerek işsizliğin sebep olabileceği bireysel ve toplumsal zararları minimuma indirmeyi amaçlayan istihdam politikalarıdır (Küpeli, 2014: 11).

Programların çeşitliliği göz önüne alındığında pasif istihdam politikalarının, aktif istihdam politikalarına göre daha az sayıda olduğunu söylemek mümkündür. Ancak hem maliyet hem de ölçek büyüklükleri açısından bakıldığında, ülkeler pasif istihdam politikalarına aktif istihdam politikalarına göre daha büyük ekonomik kaynak ayırmaktadırlar (Akbaş, 2017: 20). Ayrıca, aktif istihdam politikaları uzun vadeli amaçlar için kullanılmakta iken, pasif istihdam politikaları ise kısa vadeli amaçlar için kullanılmaktadır. Bu sebeple özellikle sanayileşme konusunda güçlü devletler istihdamla ilgili sıkıntılarını çözmek için birbirlerini destekleyici nitelikte olan aktif ve pasif istihdam politikalarını birlikte kullanmaktadır (Uçkan, 1998: 1).

Pasif istihdam politikalarında kullanılan araçlar genellikle işsizlik sigortası, kıdem tazminatı ve erken emekliliktir (Taş ve Bozkaya, 2012:

162). Pasif istihdam politikalarının en önemli uygulamalarından biri olan işsizlik sigortası, çalışma isteğinde olmasına karşın bu istek dışında işini kaybeden işçilerin uğradıkları gelir kayıplarının, bir kısım da olsa giderilmesini konu edinen bir tazmin yöntemi olarak tanımlamak mümkündür (Başterzi, 1996: 53). İşsizlik sigortasının iki ana amacı bulunmaktadır. Birincisi, işsiz durumdaki bireyin ve ailesinin maruz kalacağı maddi ve manevi zararları minimize ederek, toplumdaki sosyal dengeyi sağlamak ve suç eğilimini azaltmaktır. İkincisi ise, işsiz durumdaki bireyin iş arama aşamasında daha seçici olmalarını sağlamaktır (Uğur, 2011: 100).

İş sözleşmesinin sona erdiğinin en önemli hukuki sonuçlarından biri olan kıdem tazminatı, iş kanununda belirtilen belirli bir nedenlere ve asgari çalışma süresine bağlı olması koşuluyla işveren tarafından işçiye veya mirasçılara ödenen tazminattır (Akbiyık ve Koç, 2011: 254). Kıdem tazminatı uygulamasıyla; işten çıkarmaları azaltıp işsizliğin önlenmesi, uzun süreli çalışma ilişkisinin teşvik edilmesi, işsiz kalınması durumuna karşı tazminat sağlanması, işinde deneyimli çalışanları işyerinde tutarak işgücü devrinin maliyetinin azaltılması gibi hedefler amaç edinilmektedir. Kıdem tazminatı temelde üç işlevi içinde barındırmaktadır; iş güvencesi sağlama, gelir koruma ve işgücü sürekliliğinin sağlanmasıdır (Çelik, 2015: 27).

Pasif istihdam politikalarından erken emeklilik, yaşlı işgücünü istihdam dışına çıkararak, genç işgücüne istihdam yaratmak ve bu istihdamın devamlılığını sağlamak amacıyla uygulanmaktadır. Erken emekliliğin ilk uygulandığı zamanlarda genç işsizler için istihdam alanlarını arttırmıştır. Fakat uygulamada iyi bir iş tecrübesine sahip olan genç emekli bireyler, bir süre sonra yeniden işgücü piyasasına girmeye başlamış ve bu durum genç işsizler için iş bulma imkânlarını daha da kısıtlar hale gelmiştir (Taş ve Bozkaya, 2012: 167).

1.5. Sosyal Politika Kavramı, Kapsamı ve Tarihçesi

Sosyal politika, toplumsal huzurunun sağlanması ve iyileştirilmesine yönelik hareketlerin bütünü olmakla birlikte bu hareketlerin incelendiği akademik bir araştırma alanıdır (Alcock, Payne ve Sullivan, 2004: 1).

19. yüzyılda Batı Avrupa’da ortaya çıkan Sanayi Devrimi sonucunda refah düzeyi oldukça artmıştır. Bu refah düzeyindeki artışta büyük payı olan emek, bu zenginleşmeden faydalanamamış ve içine düştüğü sefaletin bir sonucu olarak sosyal politika ortaya çıkmıştır. Sanayi Devrimi ve ekonomideki liberal politikalar sonucunda ortaya çıkan emek ve sermaye arasındaki sınıf çatışmasını sonlandırarak, uzlaşmasının sağlanması ve bunun sonucunda kapitalist sistemin devam ettirilmesi sosyal politikanın temelini oluşturmaktadır (Tokol ve Alper, 2019: 1).

Sosyal politika genel anlamda devletin sağlık, eğitim, konut, sosyal yardım, sosyal güvenlik ve bireysel sosyal hizmetler konularında yapılan plan, proje ve hizmetlerin bütünüdür. Ayrıca, sosyal politikanın iki temel anlamı bulunmaktadır. Birincisi sosyal refah ve sosyal hizmetlerin sağlanması, ikincisi ise oldukça geniş bir yelpazede yer alan toplumsal ve sosyal sorunların ortadan kaldırılması için hükümetin bazı uygulamalarda bulunmasıdır (Çoban ve Özbesler, 2009: 33).

Toplumun her kesiminin, tüm sorunları sosyal politikanın kapsamı içerisindedir. Toplumun yaşadığı sosyal sorunlar ve toplum refahı sosyal politikanın konusunu oluştururken, toplumun tümü kapsamını oluşturmaktadır. Sosyal politikanın en önemli konusu olan sosyal sorunlar, toplumun içinde bulunduğu durumun, toplum ve birey nezdinde rahatsızlık yaratması olarak tanımlanabilmektedir. Sosyal sorunlar kapsamı içerisinde yer alan bütün problemler, toplumun refah düzeyini olumsuz yönde etkilediği için sosyal politikanın kapsamı içerisindedir (Bedir, Özaydın ve Metin, 2013: 8).

Sosyal politikaların ortaya çıkması sanayi devrimi öncesi dönemlere kadar dayandığı belirtilse de, uygulamaların resmi bir yapıda olmaması,

yapılan yardımların aile dayanışması ve dini kurumlar ile gerçekleştiriliyor olması gibi nedenler dolayısıyla sosyal politikaların ortaya çıkmasını sanayi devriminin başlangıcı olarak kabul etmek mümkündür. Sanayi devrimi sonucu ortaya çıkan yeni üretim düzeni, yeni sosyal sınıflar ve ekonomik sistemde yaşanan büyük değişiklikler, yeni çalışma biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yeni çalışma biçimlerine bağlı olarak toplumda yeni sınıflar ortaya çıkmıştır (Yenihan, 2017: 179). Ancak sanayi devrimi ile ortaya çıkmış bu yeni gelişmeler açlık, fakirlik, emek sömürsü, insan haklarına ve onuruna bağdaşmayan çalışma koşulları gibi olumsuz durumlarda artış meydana gelmiştir (Yolcuoğlu, 2012: 146). İşverenlerin çıkarlarını korumakla birlikte yine işverenlerin serbest ve keyfi davranma olanağı sağlayan liberal düşünce, sermaye ve emek arasındaki dengesizliklerin, problemlerin ve uyuşmazlıkların temelini oluşturmuştur. Klasik iktisatçıların ortaya koyduğu ilkeler, üretimle ortaya çıkarılan zenginliğin paylaşılmasında sınıflar arasında adil olarak paylaşılmamıştır. Sermaye sahipleri her geçen gün zenginleşirken, emek her geçen gün fakirleşmiştir (Tokol ve Alper, 2019: 11). Geniş bir toplum kesimini içine alan bu fakirleşme ile toplumsal sınıflar arasındaki artan eşitsizliğin sonucunda ortaya çıkan huzursuzluk, sürdürülmesi imkânsız bir sosyal düzene neden olmuştur. 19. Yüzyılda kapitalist sanayileşmenin getirdiği yıkıcı sonuçlara karşı pek çok tepki hareketi ortaya çıkmıştır (Tokol ve Alper, 2019: 13).

Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkmasıyla beraber işçi sınıfındaki büyüme, işçilerin hem sayısal olarak artmasıyla hem de sınıf bilinçlerinin güçlenmesiyle bağlantılıdır. Fabrikaların kurulu olduğu sanayi merkezlerindeki işçilerin, ekonomik ve sosyal sorunları hakkında ortak bir gayede buluşmaları uzun sürmemiş, bu işçi gruplarının birleşmesiyle oluşan organlar, sermaye karşısında güçlü bir blok oluşturmuşlardır. İşçi grupları ilerleyen süreçte sendikalar aracılığıyla toplu pazarlık, grev ve toplu sözleşme hakları kazanmış, bu durum sendikaların çalışma hayatında güçlü bir aktör olarak yer almasına ve sosyal politikaların belirlenmesi hususunda

önemli bir unsura dönüşmesine neden olmuştur (Bedir, Özaydın ve Metin, 2013: 46).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1970'li yılların ortasına kadar geçen sürede sosyal politikalarda devletin rolü oldukça artmıştır. Gelişmiş ülkelerde o güne kadar hâkim olan liberal iktisat politikaları, 1929 ekonomik bunalımı sonucunda sınıflı geçememiş, yerini keynesyen politikalar almıştır. Keynesyen politikalar ile birlikte gelişmiş ülkelerde sosyal/refah devleti anlayışı baskın olmaya başlamıştır. 1940'ların sonlarına doğru ortaya çıkan refah devleti, sosyal refahın tahsis edilmesi amacıyla devletin ekonomiye sıkı bir şekilde müdahale etmesini öngören devlet anlayışı olarak tanımlanabilir. Sosyal/refah devleti, ekonomik bunalım veya kriz dönemlerinde yaptığı müdahale sayesinde ekonomik açıdan refahın artırılması ve artan refahın üretimde payı olan kesimler arasında adil olarak dağıtılmasını amaçlayan devlet şeklidir (Ersöz, 2011: 34-36). Ayrıca sosyal refahı sağlayıp geliştirmeye yönelik politikaların, toplumdaki bireylerin ekonomik açıdan güçlendirilmesinin yanında bulunduğu ülkenin vatandaşlık kurumunun toplumdaki rolünü, işlevini güçlendirmek ve sosyal saygınlığını arttırmak en önemli amaçlarındandır. Sosyal/refah devleti üstlendiği bu amaçlarını; yasalar, kamu hizmetleri, istihdam politikaları ve bazı kesimlere yapılan doğrudan gelir transferi yollarıyla gerçekleştirmeye çalışmaktadır (Yolcuoğlu, 2012: 147).

Küreselleşme; ticari malların, hizmetlerin ve sermayenin artan hareketliliği sonucunda kendi bulunduğu sınırları aşarak karşılıklı ekonomik birliğin sağlanması ve ulusal ekonomilerin dünya piyasalarına katılması sürecinde dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan toplumlar ve devletler arasındaki etkileşimin ve iletişimin artması hatta karşılıklı bağımlı hale gelmesi olarak tanımlanabilir (Kıvılcım, 2013: 221). Küreselleşmenin hızlandığı 1980'li yılların başından itibaren sosyal devlet politikalarında da değişimler yaşanmaya başlamış ulus devlet anlayışı aşınmış, zarar görmüştür. Küreselleşen dünyanın, devletler üzerindeki etkisinin önemli bir sonucu olarak 1980'lerden sonra devletler doğrudan mal ve hizmet üreticisi

olma durumundan vazgeçmeye başlamış, daha çok piyasaları düzenleyici bir rol almışlardır. Devletlerin düzenleyici rol almaları eleştirilere sebep olmuş, ekonomiye müdahale alanları daraltılmaya çalışılmıştır. Piyasalara ve rekabet gücü ön plana çıkarılarak, devletin küçülmesi ve temel fonksiyonlarına geri döndürülmesi istenmiştir (Özaydın, 2008: 168). Günümüzde sermaye hızlı küreselleşme sürecinde ulusal bağlılıklarını kaybetmiş ve ekonomik çıkarlarının bulunduğu yerlere doğru hareket etmektedir. Küreselleşme ile uluslararası firmalar, her geçen gün hiçbir devlete bağlılık ihtiyacı olmayan ulus ötesi firmalara dönüşmektedirler. Yine de sermaye, kendi köklerinin bulunduğu devletin siyasi rehberliğine ihtiyaç duymaktadır. Günümüzde kapitalizmin gelişmesi ve güç kazanması ile birlikte ulus devleti, uluslararası sermaye açısından ekonomik ihtiyaçlarını karşılayacak ölçekte olmadığı ve bundan dolayı eski gücünü yitirdiği anlaşılmaktadır. Güç kaybeden devletler sermaye yanlısı rol almaya zorlanmakta ve sosyal niteliklerini daha geri plana atmak zorunda kalmaktadırlar (Bulut, 2003: 186-189).

Türkiye’de sosyal politikaların ortaya çıkışı ve gelişimi, batılı devletlere göre daha geç bir dönemde olmuştur. Bu durumun ilk nedeni batılı ülkelerde sosyal politikanın ortaya çıkışına neden olan sanayi devriminin, Osmanlı İmparatorluğu döneminde gerçekleşmemesidir. Sanayi devriminin bir sonucu olarak gelişen sosyal politikaların Osmanlı İmparatorluğu’nda gerçekleşmemesinin nedeni ise; batılı devletlerin gerisinde kalınarak tarımsal hammadde üreticisi durumundaki devletin, gelişen teknolojiler karşısında atölyelerde üretim yapan üreticilerini ve zanaatkârlarını korumamasıdır. Bununla birlikte, Osmanlı İmparatorluğu döneminde sosyal politika uygulamalarına örnekler vermek mümkün olmakla birlikte, yardım niteliğine sahip bu uygulamaların daha çok dini temellere dayanan ahi teşkilatı, vakıflar, loncalar ve diğer dini kurumlar tarafından gerçekleştirilmiştir (Yenihan, 2017: 180).

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte, ülkenin sanayileşerek kalkınıp gelişeceği düşüncesi hâkim olmuştur. Bu düşünce doğrultusunda

ulusal sanayiye yatırım yapılarak, korunup geliştirilmesine yönelik çaba sarf edilmiştir (Altan, 2007: 70). Yine de sanayileşmenin geliştirilmesi için yapılan yasal düzenlemeler, alınan kredi ve finansman önlemlerine rağmen özel sermayede istenilen hareketlilik olmamıştır. Özel Sermaye eliyle yapılmak istenen sanayileşmenin başarısız olmasıyla, 1930'lu yıllara gelindiğinde yerini devlet yatırımlarının ön planda olduğu karma ekonomik modele geçmiştir (Şişman, 2017: 7-8). İkinci Dünya Savaşı sonrası dünyada değişen politikalar neticesinde devlet eliyle gerçekleştirilen sanayileşmeden, liberal politikalara doğru bir geçiş yaşanmış, sağlık, eğitim ve çalışma şartları ile ilgili önemli gelişmeler sağlanmıştır. Çalışanlara ilk sendikal haklar verilmiş, işçi sigortaları kurulmuştur. Ayrıca bu gelişmelerden sonra sosyal sigortalar ile ilgili önemli ilerlemeler sağlanmıştır (Şişman, 2017: 20).

Sosyal politikalar açısından 1960 anayasası önemli bir yer tutmaktadır. 1960 anayasasında, Kadın ve çocukların çalıştırılması, dinlenme hakkı, sosyal güvenlik, konut, sağlık, kooperatifçiliğin gelişmesi, tarım ve çiftçinin korunması gibi birçok sosyal haklar ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca anayasa ile ilk kez grev hakkı verilmiş, sendika ve toplu sözleşme hakları da anayasal güvence altına alınmıştır. 1960 Anayasasıyla verilen sendika kurma hakkı sadece işçileri değil, bütün çalışanları kapsamaktadır. Ancak 1961 anayasası ile kazanılan hak ve özgürlükler 1971 ve 1980 yıllarında yapılan müdahaleler ile önemli ölçüde zayıflatılmıştır (Tokol ve Alper, 2019: 61-62).

Türkiye'de 1980 ve sonrası yıllar, iş ilişkilerine ve çalışma yaşamına yeni bir şekil verilen dönem olmuştur. İşsizlik sorunlarının arttığı bu dönemde devletin sorumluluklarını sivil topluma bırakılmasını ön gören neo liberal politikalar ön plana çıkmıştır. Devletin koruyuculuğundan ve dengeleyici rolünden vazgeçilmiş, zaten sınırlı olan sosyal yardım ve hizmetler daha da sınırlı bir duruma gelmiştir (Dedeoğlu, 2009: 44).

1.5.1. Dar Anlamda Sosyal Politikalar

Dar anlamıyla veya diğer adıyla klasik sosyal politika kavramı, sosyal politikaların çıkış noktasını, emeğin korunmasına, toplumdaki sınıflar arasındaki çatışmayı en aza indirilmesine ve endüstri ilişkilerinin dürüst ve adil bir şekilde kurumsallaşmasına yönelik tedbirlerden oluşmaktadır. Devletler, siyasal, sosyal ve ekonomik değişimlerin yaşandığı ortamda gelirin yeniden dağıtılması ve sosyal adaletin sağlanması öncelikli olmak üzere birçok sosyal politika hizmetini üstlenmişlerdir (Pektaş, 2010: 10). Dar anlamda sosyal politika asıl çıkış noktasını, emeği ile üretim sürecine dâhil olan işgücüne destek olunmasına, endüstri ilişkilerinin adil bir şekilde kurumsal çerçeveye oturtulmasına ve sınıfsal çatışmaları en aza indirilmesine yönelik politikalar oluşmaktadır (Ünal ve Caner, 2014: 35). Ayrıca bir başka tanımlamayla dar anlamda sosyal politika, kapitalist üretim düzeninin kabul edildiği toplumlarda üretim ve sonuçlarının adil dağıtımının sağlanması amacıyla ortaya çıkan politikalar olarak da ifade edilmektedir. Bununla birlikte, devletin toplumdaki sınıflar arasında huzuru sağlayıcı bir rol alması ile kazanılan hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlamak için denge unsuru olmasıdır (Selçuk ve Aydoğdu, 2014: 46).

1.5.2. Geniş Anlamda Sosyal Politikalar

Geniş anlamıyla sosyal politika; öncelikle adil gelir dağılımı, istihdam, işsizlik, sendikacılık, sosyal güvenlik, toplu pazarlık, vergilendirme usulleri, endüstriyel demokrasi başta olmak üzere, toplumun bütün taraflarına yönelik olarak konut, eğitim, gıda sağlığı, çevre sağlığı, toplumdaki bireylerin kültürel ve sosyal gelişimi gibi birçok konuyu içine almaktadır (Pektaş, 2010: 11).

Sosyal Politikaların geniş anlamda, sosyal eşitlik ve adaleti sağlayan bir nitelik ve işleve sahip olması, sosyal politikaların kazanılan haklar düzleminde hukuki bir temele dayandırılması ve yurttaş kavramına yeni bir bakış açısı getirmesiyle ilgilidir (Metin, 2011: 181). Bir başka ifadeyle de

tanımlamak gerekirse geniş anlamda sosyal politikalar; sosyal eşitlik ve sosyal adaletle birlikte sosyal refah düzeyini arttırmak, kâpsam alanına giren sorunlar konusunda sosyal sorunların kapsamı ile benzerlik gösteren, ekonomik politikalara sosyal bir boyut kazandıran ve ekonomik düzendeki sorunlara düzenleyici kurallar getirerek toplumda var olan sınıflar arasındaki hassas dengeyi sağlayan insani bir bilim dalıdır (Selçuk ve Aydoğdu, 2014: 46).

1.6. Sosyal Politikanın Araçları

Sosyal politika uygulamaları, ulusal ve uluslararası merciler tarafından, ulusal sosyal politikalar ise resmi veya özel kurum ve kuruluşlar aracılığıyla yapılmaktadır. Kamu niteliği yüksek olan uygulamalar devlet tarafından yürütölmektedir. Sosyal sorumluluk kapsamı içerisinde özel sektör ve kar amacı taşımayan kurum ve kuruluşlar da sosyal politikalar çerçevesinde rol almaktadır. Bütün devletler içinde bulunduğu şartlar doğrutusunda sosyal politikaları ve uygulayıcılarını düzenlemektedir (Yemişçi, 2017: 644).

1.6.1. Sosyal Politikanın Ulusal Araçları

Kamu kurumları, sosyal güvenlik uygulamaları, sendikalar, vakıflar, dernekler ve kooperatifler gibi ulusal sosyal politika araçları bu başlık altında açıklanacaktır.

1.6.1.1. Kamu Müdahalesi

Kamu müdahalesi, sosyal politikanın en önemli araçlarının başında gelmekle birlikte, işgücü piyasasının düzenlenmesinde, işleyişinde ve yön verilmesinde pay sahibidir. Günümüzde devletler; toplumsal sınıflar arasındaki sosyal ve ekonomik barışı sağlamak, aralarındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmak gibi sahip oldukları sosyal politika hedeflerini, kamu müdahalesi aracılığıyla uygulamaya çalışmaktadır (Özpıranga, 2013: 15).

Devlet, sosyal politikaların en önemli tarafıdır. Devletler, çıkardıkları kanunlar, yaptıkları düzenlemeler, oluşturdukları kurumlar, işveren ve iş bulma hakkında arabulucu rolü ile sosyal politikalarda ana aktör olarak rol üstlenmektedir. Devletlerin kendi içinde buldukları ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel durumu ile uluslararası araçlar, sosyal politikaların içerikleri ve kapsamı hakkında belirleyici olmaktadır. Ancak 1980’li yıllardan sonra neo-liberal politikaların ortaya çıkması ve küreselleşmenin de etkisiyle, devletin sosyal politikalar üzerindeki rolü tartışılır duruma gelmiştir (Tokol ve Alper, 2019: 71-72). Bunlarla birlikte bu gelişmeler ulusal devletlerin, Dünya Bankası, İMF, Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası örgütlerin kararlarından daha etkilenir hale gelmelerine; kendi merkezi elde topladıkları yetki ve sorumluluklarının alt birimlerine devretmelerine neden olmuştur. Bu durum yerel yönetimleri kuvvetlendirmiş, merkezi yönetimlere olan bağımlılıklarını azaltmıştır (Özaydın, 2008: 169).

1.6.1.2. Sendikalar

Sendikal özgürlükler, çalışanların ekonomik durumları açısından özgürlük kazanmalarına, siyasal ve sosyal hakların yaygınlaştırılmasına olanak sağlayan en önemli sosyal hakların başında gelmektedir. Bundan dolayı sendikal haklar, temel insan hakları arasında sayılmaktadır (Yorgun, 2016: 1171).

Sendikalar, 19. Yüzyılın başlarıyla birlikte işçilerin haklarının ve çıkarlarının korunması, daha iyi çalışma şartlarına sahip olabilmeleri için işçilerin bir araya gelerek kurdukları kuruluşlar/örgütlerdir (Taş, 2012: 62). Sendika nitelikleri taşıyan ilkel örgütlenmeler, ilk çağlardan beri varlık gösterse de günümüz modern anlamıyla sendika tarihini, kapitalizmin ilk olarak ortaya çıktığı 19. Yüzyıl İngiltere’sinden başladığını söylemek mümkündür. Sanayi devriminin getirdiği üretim artışıyla beraber büyük bir emek sömürsü ortaya çıkmıştır. İşçiler, uzun saatler boyunca düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalmışlardır. Gittikçe büyüyen işletmelerde

işveren ile işçiler arasındaki ilişkiler gittikçe azalmış, iletişimin neredeyse ortadan kalması sonucu örgütlenme süreci hızlanmıştır. Bunun sonucunda bugünkü sendika olarak tanımladığımız örgütlenmeler ortaya çıkmıştır (Pıçak ve Kadah, 2017: 199-201). Sendikacılık tarihsel açıdan, piyasalardan bağımsız olan bir sosyal refah garantisi yaratmak için bir araç değil, fakat piyasaları ehlileştirmek ve işçiyi daha özgür kılabilmek için kullanılan ana araç olmuştur (Buğra ve Keyder, 2015: 89).

Sendikalar, gerek üye sayılarındaki yükseliş gerekse de ekonomik ve siyasi alana etkileri açısından keynesyen politikaların hakim olduğu İkinci Dünya Savaşı'ndan 1973 Petrol Krizine kadar altın çağını yaşamıştır. 1973 Petrol Krizi sonrası ortaya çıkan yüksek işsizlik oranı ve ekonomik durgunluk sonucu, ülkeler yeni ekonomik politika arayışına başlamış ve Keynesyen politikalar terk edilerek yerine sendikalar için olumsuzluk içeren sıkı faiz, düşük ücret ve sosyal harcamalarda kısıtlamalar öngören neo-liberal politikalar uygulanmaya başlanmıştır. 1980 yılı sonrası dönemde, başta gelişmiş ülkelerde olmak üzere sosyal, ekonomik ve siyasal alanda yeni anlayışlar ve değişimler meydana gelmiştir. Bu tür yapısal değişikliklerin yanında; uluslararası sermayenin kolay yer değiştirebilir hale gelmesi, mal ve hizmetlerin sınır ötesi hareketliliğinin artmasıyla ortaya çıkan küreselleşme olgusu da sendikacılığı olumsuz yönde etkilemiştir (Mahiroğulları, 2012: 11).

1.6.1.3. Vakıflar

Vakıf, bir malı geliriyle beraber faydalı bir hizmete bağışlamak üzere, vakfedenin mülkiyetinden düşerek, sosyal mülkiyete aktarılmasıdır (Zaim, 1992: 2). Vakıfların veya vakfedenin ne zaman başladığına dair kesin bir tarih söylemek mümkün değildir. İslami açıdan vakıf, Hz. İbrahim tarafından Kâbe'nin vakfedilmesiyle başlamıştır. Daha önceki toplumlarda da vakıfların var olduğu bilinmektedir. İskenderiye Kütüphanesi, Kudüs havuzları, yollar, köprüler birer vakıf ürünüdür. Bütün bu yapılar insanların faydalanması için kurulmuştur (Doğan, 2006: 15).

Vakıflar, yardımlaşma esasına dayalı olarak toplumların sosyal, hukuki ve dini niteliklerine göre ortaya çıkmış sosyal kurumlardır. Kişilerin yaşadıkları topluma ve insanlığa karşı sorumlu olduğu duygusu, iyi olma ve iyilik yapma isteği, dini açıdan sevap işlemek amacıyla ekonomik ve sosyal faaliyetlere girişmesi vakıfların ortaya çıkmasında önemli nedenlerdir. Bu gibi nedenlerle yapılan sosyal yardım faaliyetleri daha çok vakıflar tarafından yapılmıştır (Arslan, 2017: 400).

Toplumsal hayatın devam etmesini sağlayan, güvenlik ve düzenin en önemli şartı, sosyal dengenin varlığı ve toplumun sınıfları arasında önemli farkların oluşmamasıdır. Toplumsal sınıflar arasındaki yakınlaşmayı sağlayan en önemli ölçüt, karşılıklı yardımlaşmadır. Vakıfların, ilk başta fedakârlık olmak üzere; dayanışma, yardımlaşma ve koruma gibi ilkeleri bulunmaktadır. Bu nedenle, sosyal politikaların temel amacı olan sosyal adaletin sağlanmasında vakıflar, önemli bir yere sahiptir (Özaydın, 2003: 5).

Vakıflar, günümüzde farklı görüntüleri ile yerlerini almışlardır. Batılı ülkelerde, üçüncü sektör olarak adlandırılan gönüllü yardım kuruluşları kamu ve özel sektörden sonra gelen önemli bir sektör olarak bulunmaktadır. Bu kuruluşlar, Birleşmiş Milletlere bağlı olarak veya olmayarak, ulusal veya uluslararası nitelikte dünyanın her bölgesinde dezavantajlı gruplara ve ihtiyaç sahiplerine yardımlarda bulunmakta, şartların iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapmaktadırlar (Arslan, 2017: 401).

1.6.1.4. Dernekler

Medeni kanunumuza göre dernekler, kazançların paylaşımı harici kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amaç doğrultusunda en az yedi gerçek veya tüzel kişinin yaptığı çalışmaları ve bilgi birikimlerini devamlı olarak birleştirmeleri amacıyla kurdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarıdır (Özcan, 2015:100).

Dernekler, toplumsal faydanın maksimize edilmesi için oluşturulmalarıyla birlikte derneklerin temel amaçları yardımlaşmanın

arttırılması ve dayanışmanın güçlendirilmesidir. Dernek kurma hakkı ve özgürlüğü, en önemli temel insan haklarından biridir. Dernek kurma hakkı ve özgürlüğü sayesinde sosyal ve ekonomik hayat ile ilgili kararlar, sadece siyasal otoriteyle değil, derneklerin de bu sürece katılımı ile alınması sağlanmaktadır. Böylece toplumsal karar alma sürecinde ve işleyişte toplumun gücü arttırılmış olmaktadır. Aynı zamanda dernek kurma hakkı, bireylerin düşüncelerini özgürce açıklamalarına ve kendilerini geliştirmelerine olanak sağlamaktadır (Bedir ve öte., 2014: 20). Bunlarla birlikte dernekler toplumda vatandaşlık bilincinin oluşturulmasına, bireylerin verimliliğinin yükseltilmesine, kişiler arasındaki fikir paylaşımının artmasına ve hoşgörü ortamının oluşmasına katkı sağlayan başlıca topluluklardır (Metin ve Aslan, 2007: 295).

Dernekler sayesinde kültürel ve sosyal hayatın, gelişimi ve devamlılığı sağlanmaktadır. Bireyler, tek başlarına yapamayacakları faaliyetleri dernekler ile yapabilmekle birlikte kamunun kendi niteliği yüzünden başaramayacağı bazı toplumsal faydaların sağlanmasına dernekler olanak sağlamaktadır (Sezer, 2008: 7).

1.6.1.5. Kooperatifler

Kooperatifler, belli bir hedef doğrultusunda birbirlerine güven duyan insanların kendi başlarına yapamayacakları işleri ya da toplu olarak yapılması daha faydalı olacak işleri maliyetine yapmak üzere dayanışma içinde ekonomik varlıklarını bir araya getirmeleridir. Kooperatifler, kuruldukları bölgelerde sosyal, ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal sorunların çözülmesini kolaylaştırmayı ve ortaklarının yaptığı faaliyetlerden maksimum kar elde etmelerini hedeflemektedir (Özer ve Altındağ, 2017: 379). Böylece kooperatifler; istihdamın arttırılmasına, ekonomik ve sosyal problemlerin azaltılmasına fayda sağlamaktadır (Tutar ve öte., 2014: 504). Ayrıca kooperatiflerin şu gibi faydaları bulunmaktadır:

- Sınırlı kaynakların bir araya getirilerek değerlendirilmesi,

- Demokratik olarak karar verme mekanizmasının güçlendirilmesi,
- Kendi işletmeleri olan kooperatiflerde ortakların, yönetim ve denetim konularında bağımsız olmaları,
- Kapitalist ve rekabetçi piyasalarda güçlü olunması,
- Toplumdaki dezavantajlı grupların bir araya gelerek ayrımcılıktan korunmalarıdır (Turan, 2005: 102).

Ortak iş yapma ve dayanışma açısından kooperatifçiliği günümüz anlamında olmasa da milattan önce 3000 yıl öncesinde de görmek mümkündür. Günümüzdeki anlamıyla kooperatifçilik, 19. yüzyılda İngiltere’de kapitalist piyasadaki işletmelere karşı ekonomik açıdan kendilerini korumak isteyen dokuma işçilerinin bir araya gelmesiyle kurulmuştur. Kooperatifçilik, daha sonra Avrupa’nın her bölgesine yayılmış, özellikle Danimarka, Norveç ve İsveç gibi İskandinav ülkelerinde tarımsal ürünlerin pazarlanması ve tüketim kooperatiflerinin kurulmasında büyük gelişmeler kaydedilmiştir (İnan, 2008: 24).

1.6.1.6. Sosyal Güvenlik

Günümüzde modern insanın endüstriyel gelişimi devamlı halde kılmak istemesi, çalışan kesimin karşı karşıya bulunduğu fizyolojik, mesleki ve sosyo-ekonomik açıdan riskleri arttırmış ve zaman içerisinde yeni sosyal risklerin oluşmasına sebep olmuştur. Bundan dolayı çalışanların karşılaştığı riskleri azaltmak hatta ortadan kaldırmak için alınan bazı tedbirler yetersiz kalmıştır. Bu durum devleti, halkın tamamını güvence altına alacak bir sistem arayışına sokmuş, sosyal güvenlik kavramı ortaya çıkmıştır (Ayhan, 2012: 42).

Sosyal güvenliği, ana ekseninde işçi sınıfı olan toplumsal bir koruma sistemi olarak adlandırmak mümkündür. Bu bağlamda sosyal güvenliği tamamlayan iki temel etkenden bahsedilmektedir. Birincisi, kapitalist çalışma düzeninden kaynaklı ilk işçi sınıfı ayaklanmaları ve İkinci Dünya

Savaşı sonrası sosyalizmin kapitalist ülkeler üzerinde yarattığı baskıdır. İkincisi ise, kapitalist devletlerin uyguladığı Keynesyen iktisat politikalarının sosyal güvenlik gibi bir araca ihtiyacının olmasıdır (Ulutürk ve Dane, 2009: 123).

Sosyal güvenlik, insanların hayatı boyunca karşılaşılabilecekleri ekonomik ve sosyal risklere karşı önceden alması gereken tedbirlerin alınarak gelir sağlamak amacıyla kurulmuş kamu harcama programlarıdır. Sosyal güvenlik; işsizlik, yoksulluk, hastalık ve yaşlılık gibi sosyal tehlikelerin ortaya çıkardığı zararları azaltmayı ya da ortadan kaldırmayı sağlayan önlemlerdir (Gümüş, 2010: 4).

Sosyal güvenlikte ortaya çıkan gelişmeler açısından 1970'li yıllara gelindiğinde ekonominin İkinci Dünya Savaşı öncesindeki duruma benzer şekilde bozulması ve sermaye birikim olanakları azalmasıyla gerileme göstermiştir. Kapitalizm yaşadığı bu krizden çıkmak adına refah politikalarını bırakmayı öngörmüştür. Özellikle 1980'li yıllar sonrasında refah politikalarından iyice uzaklaşılması sonucu sosyal politikalarda, dolayısıyla sosyal güvenlikte de nitel ve nicel gerimeler olmuştur (Ulutürk ve Dane, 2009: 121).

1.6.2. Sosyal Politikanın Uluslararası Araçları

Sosyal politikanın ulusal araçları, devletlerin hâkim oldukları alanlar ile kısıtlıdır. Bu yüzden devletlerin ulusal araçları ile aldığı sosyal politika tedbirleri sadece o devletin ulusal sınırları içinde geçerli olmakta, diğer devletleri etkilememektedir. Sosyal politikanın ilk uygulamaları ulusal düzeyde yapılmış, daha sonra uluslararası piyasada adil olmayan rekabet koşullarının düzeltilmesi, sosyal adaleti temin etmek, barış ortamının devamının sağlanması ve ekonomik gelişmelerin yanında insani ve sosyal amaçları da göz önüne alma isteği gibi nedenlerle sosyal politika uluslararası bir nitelik kazanmıştır (Tokol ve Alper, 2019: 95).

Uluslararası sosyal politikalar, bir ülkenin uluslararası kamuoyundaki saygınlığı açısından ehemmiyet taşır. Ulusal sosyal politikaların küresel düzeyde sahip olunan bir takım değerlere sahip olması, o ülkenin uygarlık seviyesi hakkında uluslararası kamuoyu nezdinde olumlu bir imaj yaratır. Uluslararası gelişmişlik düzeyini bu açıdan sahip olmak, ulusal sosyal politikalar için bir hedef olmaktadır (Altan, 2007: 88).

Uluslararası sosyal politika araçları düşünüldüğünde, bölgesel veya uluslararası kuruluşlar ve bu kuruluşların yapmış olduğu sözleşmeler ve tavsiye kararları akla gelmektedir. Alınan bu tavsiye kararları ve yapılan sözleşmelerde söz sahibi olabilmek için özellikle işçiler ve işçi sendikaları tarafından kurulan mesleki örgütler de bir uluslararası sosyal politika aracı olarak yer almaktadırlar (Bedir, Özaydın ve Metin, 2013: 122).

Sosyal politikanın uluslararası araçları içinde en önemli araçlarından biri Uluslararası Çalışma Örgütü'dür. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 1919 yılında Versay Antlaşması ile kurulmuş, 1946 yılında ise Birleşmiş Milletler içinde ilk uzman kuruluş olarak kabul edilmiştir. Uluslararası çalışma standartlarının düzene sokulması, şartların iyileştirilmesi ve durumun gözlenmesi Uluslararası Çalışma Örgütü'nün başlıca görevleridir (Dur, 2015: 128). Bunların yanında Uluslararası Çalışma Örgütü'nün dört ana stratejik hedefi belirlemiştir;

- Çalışma şartlarında belli standartları oluşturmak, temel hak ve ilkeleri kabul ettirmek ve bu hak ve ilkeleri geliştirmek,

- Cinsiyet ayrımı yapılmaksızın kadın ve erkeklerin insan onuruna yaraşır işlere sahip olmaları için fırsat oluşturmak,

- Sosyal koruma programları oluşturarak, bu programların etkinliğini ve kapsamını çoğaltmak,

- Sosyal diyalog ve üçlü yapıyı güçlendirmektir (Nurdoğan, 2018: 83).

Birleşmiş Milletler Teşkilatı da önemli uluslararası sosyal politika araçlarından biridir. Birleşmiş Milletlerin amaçları; uluslararası dostluk ilişkilerini, ekonomik sosyal ve kültürel alanlarda iş birliğini güçlendirmek,

üye ülkelerin dış siyaset konusunda uyumlaştırmak, çevre koruma, çocuk sağlığı ve gelişimi, yoksullukla mücadele, insan hakları gibi konularda önlem almak; eğitim hakkı, işçi hakları ve kadın hakları gibi hakların devamlılığını sağlamak ve geliştirmektir. Birleşmiş Milletler, kamuoyunda çoğunlukla siyasi kriz durumlarında aldığı roller ile tanınmaktadır. Ancak Birleşmiş Milletler, imzalamış olduğu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gibi önemli uluslararası sözleşmeler ile sosyal barış ve adaletin temin edilmesi için de önemli bir rol oynamaktadır (Bedir, Özaydın ve Metin, 2013: 130).

Uluslararası sosyal politika araçlarından bir diğeri de Avrupa Birliği'dir. Sosyal politika kavramı, ilk olarak Avrupa'dan çıkmış olmakla birlikte, Avrupa Birliği'nin ilk 30 yılındaki geçirdiği bütünleşme sürecinin sosyal değil ekonomik bir temelde oluşturulduğu görülmektedir. Daha sonraları sosyal politikanın Avrupa Birliği'ndeki toplumsal bütünleşme için önemi anlaşılmış; sosyal politika alanındaki konular, üye ülkeler tarafından toplumsal ve ekonomik kararlar alınırken göz önüne alınmıştır. Sosyal politika, Avrupa Birliği'nde düzenlemeler ve tüzüklerle büyüyen dinamik bir alan haline gelmiştir (Özerdem, 2010: 18).

Uluslararası sendikal örgütler de uluslararası bir sosyal politika aracı olarak kullanılmaktadır. İşçiler haklarını devlete ve işverenlere karşı daha güçlü bir şekilde savunmak için kurdukları ulusal sendika hareketini uluslararası boyuta taşımışlardır. Uluslararası sendikalar ile çalışma şartlarının kötüleşmesi, yoksulluğun artması ve istismar edilen çocuk ve kadın emeğindeki artışın önüne geçilmek istenmektedir (Bedir, Özaydın ve Metin, 2013: 138).

1.7. Sosyal Politikalar ve İşgücü Piyasası Arasındaki İlişki

Sosyal Politikaların gelişimi tarihsel açıdan düşünüldüğünde; işgücünün sanayi devriminde içinde bulunduğu durumdan kaynaklı olarak sosyal politikaların önem kazandığı söylenebilmektedir. Sosyal politikaların önemli araçlarından olan ulusal ve uluslararası işçi ve işveren sendikaları,

işgücü piyasasının belirlenmesinde ve şekillendirilmesinde söz sahibi olmaktadır. Yine temel sosyal politika sorunlarından olan istihdam ve işsizlik, ücret, gelir dağılımı ve yoksulluk, sosyal güvenlik, iş sağlığı ve güvenliği gibi konular işgücü piyasası içinde büyük önem arz etmektedir.

Günümüzde devletlerin maruz kaldığı sosyal politika sorunlarının başında işsizlik ve istihdam bulunmaktadır. Sahip olunan iş olanaklarının yetersiz kalması her geçen gün işgücünün istihdam içerisinde olmayışı ekonomik problemlerin yanında sosyal sorunları da beraberinde getirmektedir. Artan işsizlik ve istihdam sorunları, devletleri çeşitli ekonomik ve sosyal politikalar oluşturmak zorunda bırakmıştır (Acar ve Yabanova, 2017: 87). İşsizlik ve istihdam problemlerine karşı ülkeler; geniş bir makroekonomik politikanın uygulanması, yapılan reformlara karşı sosyal tarafların fikir birliğinin sağlanması, işgücü piyasasında yapılan düzenlemelerin ekonomik ve sosyal politikalar ile bütünlük halinde olması gibi durumlar göz önüne alınarak önlemler almaktadırlar (Selamoğlu: 2002: 41).

1980'li yıllar ve sonrasında içerisinde bulunduğumuz değişim süreci değerlendirildiğinde toplumlar, sosyal ve ekonomik problemlerini çözmede büyük zorluklar yaşıadığı görülmektedir. Ulus devletleri günümüzde, 1945-1970 yılları arasında uygulanan refah politikalarının düzenlenmesinde aynı özgürlük alanlarını bulamamaktadır. Refah politikaları açısından altın çağ olarak adlandırılan 1945-1970 yılları arasında sosyal politikalar, makroekonomik politikalar ve işgücü piyasası düzenlemelerinin ana temelini oluşturan tam istihdamın sağlanması, ekonomik büyüme ve sosyal güvenceler kuvvetli bir şekilde desteklenmektedir. 1970 sonrasında bu destek ortamı zayıflamış, sermaye ve işgücü arasındaki uzlaşma durumu sarsılmış, tam istihdamı sağlama, sosyal koruma ve eşitsizliğin ortadan kaldırılması gibi hedeflerin gerçekleştirilmesi zorlaşmıştır. Son 30 yıla büyük etki etmiş olan küreselleşme ile neoliberal politikalar güçlü bir şekilde ortaya çıkmıştır (Selamoğlu: 2002: 34).

2. BÖLÜM

KOOPERATİFÇİLİK VE TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİ

2.1. Kooperatif Kavramı, Tarihçesi ve Gelişimi

Kooperatif kavramı Türkçeye İngilizceden geçmiş bir kavramdır. İngilizcede “co” (birlikte) ve “operative” (yardımlaşma) kelimelerinin bir araya gelmesinden oluşan kooperatif kavramı Türkçede; “birlikte çalışma” anlamına gelmektedir (Mülayim, 2003: 68). Bununla birlikte literatürde kooperatif kavramının tanımı incelendiğinde; ekonomik, sosyal, kültürel vb. alanlardaki ortak ihtiyaçları demokratik bir yöntemle karşılamak üzere bir araya gelen insanlardan oluşan topluluk şeklinde tanımlandığı görülmektedir (Kara, 2003: 12).

Bir başka tanımlamada kooperatiflerin işlevlerine değinilerek bireysel olarak bir gelişme gösteremeyecek olan kişilerin bir araya gelerek üretim yapmaları ve bu sayede ekonomik anlamda daha faydalı bir yapıya kavuştuklarına değinilmektedir (Kara, 2003: 12 – 13).

Kooperatiflerin özelliklerine değinilerek yapılan bir başka tanımlamada ise; gönüllü bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel anlamdaki gereksinimlerini birlikte karşılama amacıyla oluşturdukları ve kendi kendini demokratik ilkeler doğrultusunda yöneten ve denetleyen yapı kooperatif olarak ifade edilmiştir (Esen, 2003: 12).

Kooperatif kavramına dair Milletlerarası Kooperatifler Birliği tarafından yapılan ve uluslararası alanda kabul gören bir tanımlama da ise kooperatif yapısı; ortak ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardaki ihtiyaç ve istekleri karşılama amacıyla, gönüllü bir şekilde bir araya gelen kişilerin meydana getirdikleri özerk yapılar ve bu yapıların demokratik bir şekilde yönetildiği işletmeler şeklinde tanımlanmaktadır (<https://www.ica.coop/en>, 2019).

Türk toplumunun köklü geçmişi ve Türk toplumuyla özdeşleşmiş olan yardımseverlik gibi bir özelliğe sahip olması nedeniyle kooperatif kavramının bu dile geçişinden önce de bu kavramla aynı anlamda kullanılan ve birbirinden farklı pek çok kavramın olduğunu görmek mümkündür. Geçmiş dönemler için Türkçede kooperatifin karşılığı olarak insanların birbirleriyle yardımlaşması anlamına gelen “tevaün” kavramının kullanıldığı görülmektedir. Bu kavram net bir şekilde kooperatif yapısını ifade etse de buna ek olarak kooperatifin bir diğer özelliği olarak değerlendirilen ve tanımı içinde yer alan dayanışma kavramının yerine “tesanüt” kavramının kullanıldığı da kaydedilmektedir. Menşe itibariyle Arapça olan bu kavramların kullanımı zaman içinde yerini Türkçe olarak nitelendirilebilecek olan birlik, dayanışma, ortaklık, imece gibi birtakım kavramlara bırakmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra ise Türkçeye kazandırılan yeni kavramlar ile birlikte kooperatif kavramının da Türkçede günlük kullanım içine yerleştiğini görmek mümkündür (Kara, 2003: 12 – 13).

Kooperatif kavramından türeyen “kooperatifçilik” yapısının dünya genelinde ortaya çıkışı incelendiğinde, bu yapının ilk olarak Batı Avrupa’da ortaya çıktığı görülmektedir. Ortaya çıkışının ardından yayılım gösteren kooperatifçiliğin Batı Avrupa’dan Doğu Avrupa’ya geçtiği de kaydedilmektedir. Ancak bu yayılımda serbest veya tesadüfi bir hareket tarzından bahsetmek mümkün değildir. Nitekim kooperatifçilik hareketinin yayılma yönü izlendiği zaman genel manada sanayileşmiş veya kentleşme açısından hızlı gelişim gösteren alanlara doğru bir yönelimi olduğu görülmektedir. Bunun temel sebebi ise üretimin artmasını sağlayan sanayileşme faaliyetleri ile birlikte işletmelerin hedef olarak belirlediği pazara alanlarının genişlemesi gerekliliği ve bu noktada ortaya çıkan sosyal ve ekonomik sorunların birlikte çalışmaya doğru bir ihtiyaç meydana getirmesidir. Diğer bir ifade ile gelişen ekonomik şartlar ve üretim koşulları kooperatifçiliği bir zorunluluk haline getirmiştir (Bal, 2002: 4). Kooperatifçiliğin yayılımında izlenen seyirdeki farklılık gibi yayıldığı

ülkelerde ortaya çıkış şeklinde de farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu bağlamda kooperatifçiliğin yayıldığı ülkenin mevcut sosyal ve ekonomik durumuna göre farklı uygulama şekilleri bulunduğu kaydedilmektedir (Özcan, 2007: 3).

2.2. Kooperatifçilik İlkeleri

Günümüzde kooperatifçilik faaliyetlerinde ilke olarak kabul edilen uygulamaların temeli 1844 yılında İngiltere'nin Rochdale kasabasında kurulan ilk kooperatife dayanmaktadır. Bu kooperatifin kuruluşunun ardından belirlenen ilkeler günümüzde kooperatifçilik alanındaki ilkelerinin temelini oluşturmaktadır. Bununla birlikte uygulamada Uluslararası Kooperatifler Birliği tarafından 1961 yılında kabul edilen 6 ilkenin bulunduğunu da görmek mümkündür (Esen, 2003: 12). 1961 yılında kabul edilen bu 6 ilke, kabulünden 34 yıl sonra yine İngiltere'nin Manchester kentinde toplanan genel kurulda bir ilke daha eklenerek 7'ye çıkarılmıştır (TTKKMB, 2008: 5). 1995 yılında 7'ye çıkarılan kooperatifçilik ilkelerini aşağıdaki gibi sıralamamız mümkündür.

2.2.1. Serbest Giriş İlkesi

Bu ilke kooperatifçilik ilkeleri arasında en önemlilerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Nitekim kooperatiflere dâhil olma hususu gönüllülük esasına dayalıdır. Bu nedenle kooperatif oluşumları, kooperatif tarafından sunulan hizmetlerden yararlanabilecek olan ve yine kooperatif tarafından belirlenen sorumlulukları taşıyabilecek olan her bireye açıktır. Bu nedenle kooperatiflere dâhil olma noktasında bireylerin siyasi düşünceleri, dini yapıları, dilleri, ideolojileri gibi hususlar göz önüne alınmaz ve bunlar kooperatife dâhil olma noktasında bir engel teşkil etmez. Ancak bu noktada kooperatife dâhil olma konusunda sınırlamalar getirilebileceğini de belirtmek gerekmektedir. Bu bağlamda getirilecek olan sınırlamalar yalnızca kooperatif ana sözleşmesi ile getirilebilmektedir. Buna rağmen kooperatiflerin ana sözleşmelerinde yapılacak olan sınırlamalarda kişilerin

doğal anlamdaki eşitliğini zedeleyen maddelerin eklenemeyeceğinden bahsedilmektedir (Mülayim, 2003: 76).

2.2.2. Ortağın Demokratik Yönetimi İlkesi

Kooperatifler, politika oluşturmada ve karar verme konusunda aktif olarak katılan ortaklar tarafından demokratik yöntemlerle yönetilen kuruluşlardır. Cinsiyet fark etmeksizin seçilmiş olan yönetim kurulu üyeleri sorumluluk taşımakla birlikte kooperatif ortakları eşit oy hakkına sahiptirler. Demokrasi, kooperatiflerin yedi ana ilkesinden biri olduğu kadar temel bir kooperatif değeridir. Demokratik yönetim ilkesinin uygulanması kooperatiften kooperatife farklılık gösterebilir. Bu konuda kilit iki ölçüt bulunmaktadır, bu iki ölçüt ortakların aktif katılımı ve seçilen yöneticilerin ortaklara karşı olan sorumluluklarıdır (Rehber, 2011: 113-114).

2.2.3. Ortağın Ekonomik Katılımı İlkesi

Ekonomik katılım ilkesi kooperatif ile elde edilen işletme fazlalığı olarak nitelendirilen unsurların, ortakların kooperatife koyduğu sermayenin miktarına bakılmadan yine her ortağa eşit şekilde dağıtılmasını ifade eden bir ilkedir. Bu ilke doğrultusunda yapılan eşit dağılımın kooperatiflerde kâr amacı güdülmemesi ile de bağlantısı bulunmaktadır. Elde edilen kârın kooperatifin tüm ortaklarına eşit şekilde dağıtılması kooperatif ilkeleri arasında yer alan eşitlik ilkesini de tamamlayıcı bir unsur olarak değerlendirilmektedir (TTKKMB, 2008: 5).

2.2.4. Özerklik ve Bağımsızlık İlkesi

Kooperatifler, karşılıklı yardımlaşma kültürüne dayalı olmak üzere ortakları tarafından yönetilen özerk ve bağımsız kuruluşlardır. Özerklik kelimesinden anlaşılan hiçbir zaman dokunulmaz olmaları demek olmamakla birlikte, kooperatifler de kanunlara ve kamu düzenine uymak zorundadır. Kooperatifler, devlet ve/veya diğer kuruluşlar ile işbirliği için de

olmaları ya da dış kaynaklardan sermaye sağlamaları, özerklik ve bağımsızlık ilkesini bozmamaktadır. Ancak bu tür anlaşma ve işbirliği gibi ilişkiler, kooperatifin özerkliğine ve ortağın demokratik yönetimine engel olacak şekilde yürütülmemelidir. Ancak birçok gelişmekte olan ülkede, devletler kooperatiflere müdahalede bulunarak kooperatiflerin bir devlet organı gibi kullanılmasına neden olmaktadır (Rehber, 2011: 115-116).

2.2.5. Eğitim, Öğrenim ve Bilgilendirme İlkesi

Kooperatifler; personeline, yöneticilerine ve ortaklarına kooperatifin gelişimi ve devamlılığı için eğitim ve öğretim olanağı oluşturur. Kooperatifler, kamuoyuna kooperatifçiliğin topluma olan faydaları ve kooperatifçiliğin yapısı hakkında bilgi vermelidir. Verilen eğitimde kooperatifçiliğin düşünce yapısı özümsemeli ve eğitimi verilen bireylerin kooperatif ile ilgili olan sorumlulukları ve yetenekleri artırılmalıdır. Kooperatif üst birlikleri ve devlet, eğitim ve öğretimi üstlenmeli ve yaygınlaştırmalıdır. Eğitim, öğrenim ve bilgilendirme yapılırken kitle iletişim araçlarından faydalanmalı ve üniversiteler desteklenmelidir (Özdemir, 2016: 20).

2.2.6. Kooperatifler Arasında İşbirliği İlkesi

Bu ilkenin temeli bir kooperatifin sunması gereken hizmetleri daha kaliteli şekilde sunabilmesi için diğer kooperatiflerle işbirliği içinde olmasına dayanmaktadır. Yapılan işbirliğinde ekonomik, teknik ve eğitsel anlamda bir birlikte hareket etme söz konusudur (Özcan, 2007: 9).

İlke yapı olarak incelendiğinde kooperatif mantığının temelini temsil ettiği de görülmektedir. Nitekim kooperatifler hâlihazırda işbirliği için kurulan yapılardır. İşbirliği ilkesi ile hareket edilmesi kooperatiflerin mevcut yapıda güçsüz düşmesini engellemekle birlikte rekabet ortamında ayakta kalabilmesini sağlaması bakımından önemlidir. İşbirliği ilkesi

doğrultusunda pek çok kooperatifin yatay veya dikey doğrultuda bütünleştiği de görülmektedir (Çıkın ve Karacan, 1994: 80).

2.2.7. Topluma Karşı Sorumlu Olma İlkesi

Kooperatiflerin içinde bulunduğu topluma karşı sorumlulukları vardır. Bu sorumlulukların başında toplumların sürdürülebilir kalkınmasında kooperatif üyeleri tarafından onaylanan politikalar doğrultusunda çalışmalar yapmak gelmektedir (TTKKMB, 2008: 5).

Literatürde kooperatiflerin bu ilke doğrultusunda sağlık, çevre koruma faaliyetleri, ekonomik piyasa dengeleri vb. alanlarda politikalar benimsemeleri gerekliliği vurgulanmaktadır (Aktaş, 2007: 12).

2.3. Kooperatif Türleri

Dünya’da birçok farklı amaçla kurulmuş kooperatifler bulunmakla birlikte bu başlık altında; tarım kooperatifleri, tüketim kooperatifleri, yapı kooperatifleri, kredi kooperatifleri ve taşıma kooperatifleri incelenecektir.

2.3.1. Tarım Kooperatifleri

Adından da anlaşıldığı gibi tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirilmesi amacıyla oluşturulan bu kooperatifler oluşum türlerine göre kendi içinde farklı alt dallara ayrılmaktadır. Tarımsal kooperatifler literatürde dört ayrı başlık altında incelenmektedir:

- Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri,
- Sulama Kooperatifleri,
- Su Ürünleri Kooperatifleri,
- Pancar Ekicileri Kooperatifleri (ankara.tarimorman.gov.tr, 2019).

Tarımsal kooperatifler kuruluş amaçlarını gerçekleştirmek ve çalışma faaliyet alanlarına dair işlemleri yapabilmek amacıyla daha çok köy, belde veya ilçe merkezi gibi kırsal alan olarak nitelendirilen yerleşim birimlerinde

oluşturulan kooperatiflerdir. En az yedi çiftçinin katılımıyla oluşturulan bu kooperatiflerin kurulmasında onay mercii Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığıdır (ankara.tarimorman.gov.tr, 2019).

2.3.2. Tüketim Kooperatifleri

Tüm kooperatif türlerinde olduğu gibi tüketim kooperatiflerinde de kooperatife üye olan bireyler arasında herhangi bir ayırım gözetilmemektedir. Diğer bir ifade ile bu kooperatiflere de isteyen her bireyin üye olması mümkündür. Tüketim kooperatifleri literatürde gerçek manadaki üretim kooperatiflerine geçiş için hazırlayıcı bir safha olarak tanımlanmaktadır. Bu kooperatiflerin kuruluş amacı perakende hizmeti veren satıcıların pahalı satış vb. yollarla haksız kazançlar elde etmesini engellemektir (Kayacan ve Yoldar, 1988: 18).

2.3.3. Konut Kooperatifleri

Yapı kooperatifi olarak da bilinen bu kooperatif şeklinin meydana getirilmesindeki temel amaç kooperatif üyelerinin konut ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye'de oluşturulan ilk konut kooperatifinin 19'uncu yüzyılın son dönemlerine doğru İstanbul'da kurulduğu görülmektedir. Kurulan bu kooperatifle İstanbul'da bulunan İngilizlerin konut ihtiyaçlarını karşılamak amaçlanmıştır. Bu ilk konut kooperatifinde normal kooperatif ilkelerine aykırı olabilecek bir şekilde üye olabilmek için İngiliz uyruklu olma şartı aranmıştır. Bununla birlikte konut kooperatiflerinden Türkiye Cumhuriyeti döneminde başkent Ankara'nın konut probleminin çözümü amacıyla yararlanıldığı da görülmektedir (Çıkın ve Karacan, 1994: 361). Cumhuriyet dönemi itibariyle Türkiye'de Türkler tarafından kurulan ilk konut Kooperatifi 1934 tarihinde Ankara'da kurulan “Bahçelievler Yapı Kooperatifi” olan kaydedilmiştir (Kavruk, 2012: 18).

2.3.4. Kredi Kooperatifleri

Üreticilerin bir araya gelerek toplu güvence ortamı oluşturmaları sonucunda kredi kaynakları için toplu pazarlık gücü yaratarak koşulları kendi ihtiyaç ve kazançları doğrultusunda oluşturma isteği kredi kooperatiflerini ortaya çıkarmıştır (Rehber, 2011: 297).

Kredi kooperatifleri, kooperatifçilik yapısı içinde daha çok tarım kredi kooperatifleri olarak ön plana çıkmakta ve bu alanda faaliyet göstermektedir (tarimkredi.org.tr, 2019).

Gerek çiftçiler gerekse bu alanda faaliyet gösteren ancak küçük çaplı olan işletmelerin bankalardan kredi almalarının zor olması ve bununla birlikte bankaların kredi geri ödemeleri ve bu geri ödemede belirlediği oranların çiftçilerle küçük işletmeler için zorlayıcı yapıda olması nedeniyle kredi kooperatifleri oluşturularak bu kredi ihtiyacının giderilmesi yoluna gidilmiştir. Tarım kredi kooperatiflerinin oluşum amaçları literatürde şu şekilde sıralanmaktadır:

- Birincil olarak mevduat toplama amacı,
- İhtiyacı olan tarımsal işletmeler veya çiftçiler için kredi sağlama,
- Çiftçiler ve işletmelere sunulan kredilerde uygulanacak olan faiz oranlarını düşük tutma,
- Kooperatiften alınan kredilerin tarımsal faaliyetler veya üretimde kullanılması ve bu sayede tarımsal üretimin artması yönünde fayda sağlamasıdır (tarimkredi.org.tr, 2019).

2.4. Kooperatiflerin, Şahıs ve Sermaye Şirketleri ile Arasındaki Farkları

Türk Ticaret Hukuku incelendiği zaman ticaret şirketlerinin türlerine dair bir sıralama yapıldığı ancak şirket yapısı konusunda bir tanımlama yapılmadığı görülmektedir. Bununla birlikte literatürde şirketin ne olduğu konusunda birbirinden farklı tanımlamalar yapılmıştır. Bu konuda Poroy ve

arkadaşları tarafından yapılan tanımlamada, şirketlerin sözleşmelerle kurulan ve ortak bir amacın elde edilmesine hizmet eden bireylerin oluşturduğu birlik şeklinde bir tanımlandığı görülmektedir (Poroy ve öte., 2010: 21). Buna ek olarak yine ticaret konusunda belirli bir sözleşme yapısı içinde iki veya daha fazla kişinin bir araya gelerek ekonomik bir hedefe ulaşma amacıyla emek ve mallarını bir araya getirmesi şeklinde meydana getirilen toplulukların da şirket olarak tanımlandığı görülmektedir (Gözler, 2017: 61). Şirketler konusunda yapılan bir diğer tanımlamada ise yine iki veya daha fazla kişinin emek ve sermayelerini bir hedefe ulaşmak amacıyla birleştirmesi şirket olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2004: 242).

Literatürde bu tanımlamalara ek olarak birbirinden farklı ve pek çok tanımlama yapıldığını görmek ile beraber yapılan tüm tanımlarının ortak noktası olarak birden fazla kişinin bir araya gelmesi, kazanç sağlama amacı, hukuksal yapıya uygun bir şekilde oluşum ve benzeri unsurların kullanıldığı görülmektedir. Bu tanımlamalardan hareketle oluşturulan şirketlerin; belirli bir kazanç elde etme amacıyla bir araya gelen kişilerden oluştuğu, kişilerin ortak iradeleri ile yapılandığı, ortaya bir emek ve sermayenin konulduğu yapılar olduğu yönünde de yorum yapmak mümkündür.

Türk Ticaret Kanunu bünyesinde şahıs ve sermaye şirketleri ticaret şirketleri içinde sayılarak esasında ticaret şirketlerinin iki ayrı yapısı olarak belirtilmektedir. Bu nedenle kooperatiflerle şahıs ve sermaye şirketleri arasındaki fark ticaret şirketleri ile kooperatifler arasındaki farkı yansıtmaktadır. Ticaret şirketlerinin yapısı incelendiği zaman belirli bir tüzel kişiliğe sahip olmaları nedeniyle bu şirketlerin ayrı bir mal varlığına sahip olmaları, bir ticaret unvanının olması, belirli bir yerleşim yerinin olması ve ehliyetinin bulunması söz konusudur (Giray, 2013: 113).

Yine Türk Ticaret Kanunu bünyesinde şahıs şirketlerinin ortakların kişiliği, ticari itibar durumları, ekonomik gücü ve varlıklarının ön planda tutulduğu şirketler olduğu görülmektedir. Şahıs şirketleri olarak anılan şirketler Türk Ticaret Kanunu'nun 124. maddesi uyarınca kolektif şirketler ve adi komandit şirketler olarak ikiye ayrılmaktadır. Bununla birlikte

sermaye şirketlerinin yapısında ortak olan bireylerin kimlik ve kişiliklerinden ziyade, şirketin sermayesine dair bir önem atfının olduğu görülmektedir. Bu şirketlere örnek olarak anonim şirket, limited şirket ve paylı komandit şirketler sayılabilir. Buna ek olarak sermaye şirketlerinde esas sermayeli şirketler, kayıtlı sermayeli şirketler ve değişir sermayeli şirketler olmak üzere üç ayrı gruba ayrıldığı da görülmektedir. Bu ayrımında esas sermaye anonim şirket, limited şirket ve sermayesi paylara bölünmüş olan komandit şirketlerde, kayıtlı sermaye anonim şirketlerde, değişir sermaye ise sadece kooperatiflerde söz konusu olmaktadır (Aral, 2013: 28 – 29).

Türk Ticaret Kanunu incelendiğinde madde 124 bünyesinde kooperatiflerin de ticaret şirketleri arasında sayıldığı görülmektedir. Bu konunun tartışmaya açık olduğunun belirtilmesi ile birlikte bunun temel sebebi olarak ise kooperatiflerin adi şirket yapılanmaları olarak kabul edilemeyeceği gerekçe gösterilmiştir. Nitekim kooperatiflerin adi şirket olarak kabul edilmesi durumunda başka hukuki sorunlar çıkacağına da altı çizilmektedir. Bu bağlamda kanunda kooperatiflerin sermaye veya şahıs şirketi olarak ele alınmayıp üçüncü bir tür olarak kabul edildiği açık şekilde belirtilmektedir (Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2014: 17).

Literatürde de kooperatiflerin şahıs ve sermaye şirketleriyle aynı olmadığı ve hatta şirket yapısından da farklı olduğuna dair açıklamalara rastlamak mümkündür. Bu konuda kanun metninde yer alan açıklamalar hakkında da birtakım tartışmalar olduğu görülmektedir. Poroy ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada kooperatiflerin kuruluşunda kişisel öğelerin baskın olması ve aynı zamanda yine kooperatiflerin kanunlar tarafından sınırlı sorumlu şekilde kabul edilmesi nedeniyle Türk Ticaret Kanunu'nun şirketler konusundaki maddeleri düzenlerken kooperatiflerin şahıs şirketi veya sermaye şirketi olarak değerlendirilmemesi hususunun bilinçli bir şekilde net bir yapıya oturtmadığı üzerinde durulmaktadır. Bu konuda Çevik tarafından yapılan bir çalışmada ise sosyal ve ekonomik anlamda ihtiyaç unsurlarının karşılıklı yardımlaşma, dayanışma ve benzeri hususlarla

sağlanıp değişebilen sermaye ve değişebilen ortaklı bir yapı olan kooperatiflerin aynı amaca doğru hareket eden bireylerin bir araya gelmesiyle oluşmaları gerekçe gösterilerek ticaret şirketi sayılamayacağı üzerinde durulmaktadır. Bu tanımdan anlaşılacağı gibi şirketler ve kooperatifler arasındaki temel farklılıkların başat unsuru kooperatiflerin yardımlaşma, dayanışma ve kefalet gibi yapılar üzerine kurulu olmasıdır. Buna ek olarak şirketlerin ise bunun tersine ekonomik anlamda bir gelir sağlama amacına yönelik olarak kurulmasıdır (Çevik, 2003: 45).

Bu konuyu daha net bir şekilde ifade etmek gerekirse kooperatifler bünyesinde egemen yapı olarak insan görülmektedir. Ancak şirketlerin egemen yapısı sermaye üzerine kuruludur. Buna ek olarak kooperatifler, kooperatife üye olan ortak ile kooperatif arasında sağlanan ilişkide herhangi bir şekilde kâr amacı güden bir yapı değildir. Bu nedenle mevcut ilişkinin ticari bir ilişki olarak değerlendirilmesi söz konusu olmadığı gibi ilişkinin yardım, dayanışma ve kefalet yapıları üzerine kurulu olan bir kooperatif ilişkisi şeklinde adlandırılması mümkündür. Bu hususta Yargıtay tarafından yapılan bir tespitler incelendiğinde şirketlerin amaç olarak belirlediği noktalara sermaye kullanarak ulaştığı, kooperatiflerde ise amaca ulaşma noktasında izlenen yolun karşılıklı yardımlaşma, dayanışma ve kefalet olduğu şeklinde bir yaklaşım sergilendiği görülmektedir. Bu nedenle şirketler ve kooperatifler arasında izlenen yolda da farklılıklar olduğu görülmektedir. Şirketlerde temel amaçlardan biri şirketin elde ettiği kârı en üst düzeye çıkarmak için çalışmaktır. Ancak kooperatifler, üyelerine daha fazla kazandırabilmek için kâr etme yoluna gitmeyerek bunun yerine yapılacak işlerde veya alınacak ürünlerde maliyetleri en aza indirmeye çalışan yapılardır.

2.5. Dünya’da Kooperatifçiliğin Gelişimi

İnsanların dayanışması, birlikte hareket etmesi ve işbirliği içinde bulunması olarak nitelendirilen kooperatifçilik uygulamalarının, bu özellikleri bakımından insanlık tarihi ile eşit bir yaşı olduğunu söylemek

mümkündür. Nitekim insanların topluluklar halinde yaşamaya başlamasından önce de birden fazla bireyin aile yapısı içinde işbirliği halinde bulunması da minimal düzeyde bir kooperatifçilik hareketi olarak değerlendirilebilir. Ancak günümüz anlamındaki kooperatifçiliğin ortaya çıkışı yine çok eski dönemlere dayanmakla birlikte tarihsel süreçte ilk çağlara kadar götürülmemektedir. Modern kooperatifçilik yaklaşımlarının 19'uncu yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'da ortaya çıktığı ve buradan diğer ülkelere yayıldığı kaydedilmektedir (İlter, 2008: 5).

Bu doğrultuda Avrupa'da yaşanan gelişmelerin ilk adımı 1844 yılında İngiltere'de çağdaş kooperatifçiliğin öncüsü olarak kabul edilen Rochdale Tüketim Kooperatifi'nin kurulmasıdır (Doğan ve Yercan, 2016: 52). Ortaya çıkan ilk profesyonel kooperatif yapılanması olan kabul edilen Rochdale Kooperatifi, önce Avrupa ülkelerine daha sonra diğer ülkelere bu kooperatifin baz alınarak yayılması şeklinde sirayet etmiştir (Semerci, 2015: 67). Ancak diğer ülkelerde gelişen kooperatifçilik hareketinin literatürde beş ana zaman dilimi altında incelendiği görülmektedir.

2.5.1. Rochdale Öncesi Kooperatifçilik

Daha önce de belirtildiği gibi dünya üzerinde kooperatifçilik faaliyetlerinin yardımlaşma esasına dayandırılması ile insanlık tarihi kadar eskiye götürülmesi mümkündür. Ancak yine bu yapının dışında kooperatif karakterine yönelik faaliyetleri barındıran ilk oluşumun 1750 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Devlet Başkanı Benjamin Franklin tarafından oluşturulan ve yangını önleme amacına yönelik yardımlaşmayı gerektiren yapı olduğu belirtilmektedir (Aykaç, 2011: 4). Bununla birlikte yine Fransa'da "Peynir Kooperatifi" olarak adlandırılan ve aynı tarihte kurulan yapının da kooperatifçiliğin Rochdale öncesi dönemdeki ilk örnekleri olduğu kaydedilmektedir (Çıkin ve Karacan, 1994: 23).

Kooperatifçiliğin Rochdale öncesi dönem olarak nitelendirilen dönemde genel kooperatif yapısına uygun olan ancak tam olarak günümüz

kooperatifçilik anlayışına uymayan oluşumların Dünya üzerinde 19 farklı ülkede meydana getirildiği görülmektedir (Aykaç, 2011: 4). Bu ülkelerin kooperatif oluşturmaları genel olarak birbirine yakın tarihlerde olsa da 1750 yılında Amerika'da başlayan bu yapılanmanın 1844 yılında Çekoslovakya'da oluşturulan kooperatifle birlikte neredeyse yüz yıllık bir zaman dilimine yayıldığı görülmektedir. Bu dönemde oluşturulan kooperatifler 1750 yılında Amerika ve Fransa, 1760 yılında İngiltere, 1780 yılında Yunanistan, 1794 yılında Avusturya, 1806 yılında İtalya, 1808 yılında Lüksemburg, 1816 yılında Polonya ve İsviçre, 1823 yılında İsveç, 1824 yılında Venezuela, 1838 yılında İspanya, 1839 yılında Japonya, Meksika ve Guyan, 1844 yılında Danimarka, İzlanda, Almanya ve Çekoslovakya gibi ülkelerde oluşturulan kooperatiflerdir (Ün, 2007: 1).

2.5.2. Rochdale ile Başlayıp 1900'lü Yıllara Kadar Süren Dönemde Kooperatifçilik

Bu dönem 19'uncu yüzyılın ikinci yarısından başlayarak 20'inci yüzyılın başına kadar süren bir dönemi ifade etmektedir. Bahsedilen bu dönemde kooperatif oluşumlarının daha çok orta düzeyde gelişmiş olarak nitelendirilen ülkelerde görülmesi dikkat çekicidir. Bu dönem ayrıca Türkiye'de de kooperatifçiliğin başladığı zaman dilimi olarak kaydedilmektedir (Ün, 2007: 1).

Rochdale ile başlayarak 1900 yılına kadarki dönem olarak nitelendirilen bu dönemde kooperatifçilik hareketi; 1847 yılında Brezilya, 1848 yılında Belçika, 1849 yılında Avustralya, 1850 yılında Macaristan, 1851 yılında Norveç, 1852 yılında Kanada, 1853 yılında Portekiz, 1854 yılında Hollanda, 1856 yılında Yugoslavya, 1859 yılında İrlanda, 1860 yılında Rusya ve El Salvador, 1863 yılında Türkiye ve Bulgaristan, 1870 yılında Finlandiya, 1875 yılında Arjantin, 1878 yılında Filistin, 1881 yılında Yeni Zelanda, 1887 yılında Romanya, 1893 yılında Cezayir ve 1900 yılında Hindistan'da gerçekleşmiştir (Ün, 2007: 1 – 2).

2.5.3. 1900 – 1917 Arası Dönemde Kooperatifçilik

20'inci yüzyılın başından başlayıp ilk çeyreğin içine kalan dönemi ifade eden bu dönemde kooperatifçilik hareketlerinin daha çok sanayi ülkeleri tarafından sömürge olarak belirlenen ülkelerde yayılmaya başladığı görülmektedir. Bu ülkeler sömürge karakterli olduğu için sanayisi gelişmeyen ve ham maddesini dışarıya satan ülkeler olarak bilinmektedir. Bu nedenle ekonomisi daha çok tarıma dayalı olan bu ülkelerin kooperatif yapıları da tarımsal kooperatifler olarak dikkat çekmektedir. Dünya genelinde bu dönemde 30 farklı ülkede kooperatif hareketlerinin başladığı belirtilmektedir görülmektedir (The Coop, 2017: 11).

Bu ülkeler ve kooperatifçilik hareketlerinin başlama tarihi; 1902 yılında Güney Afrika, Uruguay ve Seylan, 1903 yılında Guatemala, 1904 yılında Şili, Pakistan, Birmanya ve Bangladeş, 1905 yılında Tunus, 1907 yılında Filipinler ve Kore, 1908 yılında Endonezya Kenya ve Mısır, 1909 yılında Rodezya, Çin Hindi ve Kıbrıs, 1910 yılında Mali, Bostwana ve Senegal, 1912 yılında Kolombiya ve Çin, 1913 yılında Uganda, Peru ve Maurice, 1914 yılında Nikaragua ve Zambiya, 1915 yılında Libya, 1916 yılında Trinite Tobago ve Panama, 1917 yılında Tayland olarak sıralanabilir (Ün, 2007: 2).

2.5.4. 1918 – 1945 Arası Dönemde Kooperatifçilik

1918 ve 1945 arası olarak nitelendirilen dönem dünyada insanlık tarihi açısından oldukça önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemi de kapsamaktadır. Nitekim çok yakın bir zaman dilimi içinde Birinci Dünya Savaşı başlayarak bu zaman dilimine sığmamış ve yine aynı zaman diliminde İkinci Dünya Savaşı da yaşanmıştır. Yaşanan bu savaşlar sonrasında devletlerin sistemlerinde birtakım değişiklikler görülmeye başlanmıştır ki bu da kapitalizm yapısının yanı sıra sosyalizm sisteminde de ekonomik anlamda uygulamalara yer verilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu doğrultuda dönem itibariyle sosyalist olarak nitelendirilen ülkelerde kooperatiflerin

yeniden organize edildiği ve yeni yapılar olarak ortaya çıktığı görülmektedir (The Coop, 2017: 14).

Belirtilen dönemde kooperatiflerin oluşturulduğu ülkeleri ve oluşturulma yıllarını; 1919 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, Ekvador ve Şangay, 1920 yılında Malezya, Porto Riko ve Gambiya, 1921 yılında Zaire ve Burundi, 1922 yılında Fas, Ürdün ve Irak, 1923 yılında Kamerun ve Kostarika, 1925 yılında Tanzanya ve Singapur, 1926 yılında Moritanya ve Nijer, 1928 yılında Nijerya ve Gana, 1929 yılında Fildişi Sahili, 1930 yılında Jamaika ve Sudan, 1937 yılında Togo, Yukarı Volta ve Madagaskar, 1939 yılında Bolivya, 1943 yılında Küba ve Suriye, 1945 yılında Hong Kong, Belize ve Etiyopya olarak sıralamak mümkündür (Ün, 2007: 2).

2.5.5. 1945 Sonrasındaki Dönemde Kooperatifçilik

1945 yılına gelinceye kadar yaşanan gelişme dönemleri ve bu dönemlerde Dünya üzerinde pek çok ülkede kooperatiflerin yaygınlık kazanması 1945 ve sonrasındaki dönemin kooperatifler açısından bir gelişme ve olgunluk dönemi olarak nitelendirilmesini sağlamaktadır. Bu dönem bir gelişme ve olgunluk dönemi olsa da Dünya üzerinde bütün ülkelerde kooperatif yapılarının oluşturulmuş olmaması nedeniyle yine bu dönem için yeni bağımsızlığını kazanan pek çok ülkede kooperatiflerin yayılmasını sürdürdüğü de görülmektedir. Oluşan bu yeni ülkeler açısından kooperatif yapılanmaları genel manada devlet yöneticilerinin öncülüğünde ortaya çıkan yapılar olarak görülmektedir (Ercan ve Küçük Kaplan, 2002: 51).

Bu ülkeleri ve bu ülkelerde oluşturulan kooperatif yapılanmalarını; 1946 yılında Dominik, Malta, Lasoto, Malawi, Şeyseller, Yeni Gine, Dominik Cumhuriyeti, Arnavutluk ve Saint Lucie, 1947 yılında Dahomey, 1948 yılında Papouasie, 1949 yılında Rwanda ve Barbados, 1950 yılında Somali ve Nepal, 1951 yılında Ellice ve Gilbert, 1953 yılında Solomon ve Cook Adaları, 1954 yılında Bahreyn ve Saint Vincent, 1955 yılında Granada, Kamer Cumhuriyeti ve Çad, 1956 yılında Nevis Aquilla, 1958 yılında

Antigua, 1959 yılında Yemen ve Monserrat, 1960 yılında Yemen – Sana ve Mikronezya, 1961 yılında Orta Afrika Cumhuriyeti, Gabon ve Suudi Arabistan, 1962 yılında Liberya Yeni Hebridler ve Kuveyt, 1963 yılında Swaziland, 1965 yılında Afganistan, 1971 yılında Gine-Bissau, 1972 yılında Bhutan, 1973 yılında Katar ve Laos olarak sıralamak mümkündür (Ün, 2007: 2).

2.6. Türkiye’de Kooperatifçiliğin Gelişimi

Dünya genelinde ortaya çıktığı andan itibaren büyük bir yayılım gösteren ve kısa sürede dünyanın gelişmiş ülkeleri arasında uygulamaya başlanan kooperatifçilik faaliyetleri daha sonra gelişmekte olan ülkeler ve devamında da sömürge ülkeleri olarak nitelendirilen ülkeler arasında yaygınlaşmıştır. Türkiye’de de kooperatifçilik uygulamalarının diğer dünya ülkelerine yakın zamanda ortaya çıktığı ve geliştiği bilinmektedir. Türkiye’de kooperatifçiliğin ortaya çıkışı ve gelişimi ile ilgili olarak literatürde iki ayrı dönemden bahsedilmektedir. Bu dönemler “Cumhuriyet öncesi dönem” ve “Cumhuriyet dönemi” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

2.6.1. Cumhuriyet Öncesi Kooperatifçilik

Cumhuriyet öncesindeki Türk kooperatifçilik tarihi açısından Türklerin gelenek ve göreneklerinin baskın bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim daha çok kırsal kesimde yaşayan ve bu alana dair faaliyetler gösteren Türk toplumunun, belirtilen dönemde yardımlaşma ve dayanışma gibi unsurlar üzerinde büyük hassasiyetle durduğu bilinmektedir. Bu nedenle Türk kooperatifçilik hareketinde temel unsurun toplumsal dayanışmanın yaşanması olduğundan bahsedilmektedir. Bu da Türk milleti açısından kooperatifçilik hareketinin yeni bir hareket olmadığı bunun aksine oldukça eskilere dayanan örgütlenmiş ekonomik ve toplumsal anlamdaki dayanışmanın ortak bir tezahürü şeklinde ortaya çıktığı anlamına gelmektedir (Ürper, 1989: 3).

Türk toplumunun geçmişteki yaşam tarzı ve toplumsal ilişkileri düşünüldüğü zaman net bir kooperatif uygulamasından ziyade bu toplumda kooperatif yapılarına benzeyen belli başlı varlıklardan söz edildiği görülmektedir. Bu bağlamda Cumhuriyet öncesi Türklerdeki kooperatif uygulaması olarak değerlendirilebilecek uygulamalar literatürde aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

2.6.1.1. İmece

Türk toplumunda kooperatifçilik denildiği zaman bu yapının özüne en uygun uygulamalardan biri olarak “imece” uygulaması görülmektedir. Bireylerin işbirliği içinde belirli faaliyetler yapması anlamına gelen imece uygulamaları eski dönemlerden beri Türkler tarafından uygulanan ve kooperatiflere benzeyen milli bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. İmece uygulaması ile kooperatifçiliği andıran en temel unsurlar; köylerdeki ortak çamaşırhaneler, süt haneler ve benzeri yapılardır. Bununla birlikte köylülerin ortak şekilde çoban tutmaları, tarlaları koruma amacıyla bekçiler tutmaları, birlikte yol yapmaları da imece usulü ve dolayısıyla kooperatif şeklindeki yaklaşımlara örnektir (Özcan, 2007: 51).

2.6.1.2. Ahi Teşkilatlanması

Ahi teşkilatı Anadolu'da yapısı gereği esnaf ve sanatkarların faaliyet alanları ile ilgili ham madde almaları veya satmaları, alınan ham maddelerin işlenmesi, meydana getirilen ürünlerin piyasaya sürülmesi gibi işlemleri düzene koyan bir teşkilattır. Bununla birlikte yaptığı işlerde zarar gören veya olumsuz durumlar nedeniyle işyerinde zor zamanlar yaşayan teşkilat mensuplarına yardım eden, ürünlerin satış fiyatlarını ayarlayan, üretimin belirli bir miktar ve kalite standardında olmasını sağlayan bir teşkilat olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu yönüyle Ahi teşkilatının esnaf ve sanatkarları koruduğu gibi bunların ürettiği ürünleri alacak olan tüketicileri de koruduğu ve bu sayede toplumsal anlamda düzenin korunmasına da katkı sağladığı

bilinmektedir. Ahi teşkilatının bu yönleri dikkate alındığı zaman Türk toplumunun geçmiş dönemlerinde kooperatifçilik uygulamalarının en temel örneklerini ortaya koyduğunu söylemek mümkündür (Yüksel, 2005: 193).

2.6.1.3. Memleket Sandıkları

Türkiye'de kooperatifçilik alanında, bilinen kooperatifçilik yapısına benzeyen, ilk yapılanma Mithat Paşa tarafından oluşturulan memleket sandıkları adı verilen tarım kredi kooperatifi yapısına benzeyen oluşumlardır. Memleket sandıklarının toplum tarafından kabul edilmesi ve çalışmalarının desteklenmesi amacıyla imece usulünden faydalanılmıştır (Hazar, 1990: 27 – 28).

Memleket sandıkları ile çiftçilik faaliyetini yürüten ailelere devlete ait olan ve boş olan arazileri kiralama yoluyla üretim yapmaları sağlanmış, bu kiralanan arazilerde halkın çalışmasına gayret gösterilmiştir. Tarlaların ekilip biçilmesi ile elde edilen gelir ise çiftçiler tarafından ihtiyacı olanlara kredi şeklinde sunulmuştur. Ancak memleket sandıkları uygulamalarında istenilen oranda katılım sağlanamamıştır. Zamanla katılımcıları azalan memleket sandıkları kapatılmak zorunda kalmıştır (Çıkın ve Karacan, 1994: 43).

2.6.2. Cumhuriyet Dönemi Kooperatifçilik

Cumhuriyetin kurulduğu ilk dönemlerde Türkiye'de tarım sektörü incelendiği zaman tarımla ilgilenen nüfusun toplam nüfusun yaklaşık %80'ini oluşturduğu kaydedilmektedir. Ancak nüfusun bu denli yoğun olduğu tarım sektöründe üretimin oldukça düşük oluşu ise dikkat çeken bir diğer husustur. Nitekim dönemin şartları itibariyle tarım faaliyetleriyle ilgilenen ailelerin ekonomik seviyeleri oldukça düşük, makineleşmeden yoksun ve modern tarım yöntemlerine ulaşmaktan uzak oldukları bilinmektedir. Bununla birlikte aileler arasındaki dayanışma ve işbirliğinin de zayıfladığı kaydedilmektedir. Bu dönem itibariyle Türkiye'de ekilen

tarım ürünlerinin halkın elinden yok pahasına satın alındığı ve tarımsal üretimde tüccarlarla tefecilerin sömürülerinin hâkim olduğu üzerinde durulan bir diğer unsurdur. Mevcut durumun bu denli olumsuz olduğu yapıda Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucuları, bu durumu iyileştirmek ve halkın refah seviyesini yükseltmekle birlikte ülkenin üretimine güç katabilmek amacıyla çiftçilere yardımcı olabilecek bir kooperatif sistemi üzerinde durmuşlardır (Yıldırım, 1995: 105).

2.6.2.1. 1923 – 1960 Dönemi

Cumhuriyetin kurulduğu dönemlerde kooperatifçilik faaliyetleri Atatürk öncülüğünde gerçekleşmiştir. Atatürk'ün kooperatifçilik faaliyetleri üzerinde önemle durduğu ve Kurtuluş Savaşı'nın devam ettiği süreçte bile Büyük Millet Meclisi'ne kooperatiflerin geliştirilmesi ile ilgili olarak 77 maddeden oluşan bir kanun tasarısı getirdiği kaydedilmektedir. Atatürk tarafından sunulan 77 maddelik bu kanun tasarısının ilk beş maddesi meclis tarafından kabul edilmiş ancak Kurtuluş Savaşı'nın yoğunlaşması nedeniyle diğer maddeler mecliste görüşülememiştir (Mülayim, 2003: 54).

Kurtuluş Savaşı'nın sona ermesinin ardından yeni Türk Devleti'nin ekonomik anlamda bağımsız bir yapıya ulaşabilmesi için İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır. Toplanan bu kongrede Türkiye'de üretim faaliyetlerinde bulunan kişilerin ekonomik anlamda güçlenmesi, yapılar arasında tanınırlığın sağlanması, koordinasyon eksikliğinin giderilmesi gibi hususlar görüşülmüş ve Türkiye'nin ekonomi politikaları noktasında belirleyici birtakım kararlar alınmıştır. İzmir İktisat Kongresi'nde alınan en önemli kararlardan biri Misak – ı İktisadi (Ekonomi Sözleşmesi) olarak adlandırılan kararlardır. Bu kararlar doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti içinde sanayi kurma ve bunu geliştirmeyi amaçlayan özel sektör girişimlerine öncelik verilerek bu yapıdaki mülkiyet haklarının korunacağı, ekonomik bir sistem oluşturularak ülkede ilerleme kaydedileceğine yönelik hareket edilmiştir (Özçelik ve Tuncer, 2007: 255).

Türkiye'nin ekonomik anlamda ilerlemesi ana teması üzerine oturtulan İzmir İktisat Kongresi'nin kooperatifçilik faaliyetleri açısından da oldukça büyük bir öneme sahip olduğu bilinmektedir. Nitekim bu kongrede, kurulacak olan kooperatiflere çiftçilerin de ortak edilmesi ve kooperatiflerin oluşturulması için gereken sermayenin devlet tarafından karşılanması kararı verilmiştir. Bu kongrenin açılış konuşmasını yapan Atatürk'ün kooperatifçilik ve çiftçiler hakkındaki sözleri, onun bu yapılara ne denli önem verdiğinin en büyük göstergelerinden biridir (Kocabaş, 2010: 108).

Kooperatifçilik faaliyetleri ve bu faaliyetlerin üretim üzerindeki etkisinin ne denli önemli olduğunun farkında olan Atatürk, kooperatifçilik ile ilgili çalışmaları İzmir İktisat Kongresi ile sınırlı tutmamıştır. Nitekim yurt gezilerinde gittiği pek çok yerde kooperatifçilik ile ilgili konuşmalar da yapan Atatürk, bu konuda halkın bilinçlenmesi ve kooperatifçiliğe yönelmesi konusunda büyük çaba sarf etmiştir. Cumhuriyetin ilanının ardından 1924 yılında Mersin'in Silifke ilçesinde bir köye giderek bu köyde kurulan kooperatifin ilk kurucu ortağı olan Atatürk, Büyük Millet Meclisi'nin açılışından, ölümüne kadar geçen sürede kooperatifler hakkında hukuki anlamda pek çok düzenlemenin yapılmasına da öncülük etmiştir (Bakırcı, 2007: 66).

Cumhuriyet'in ilanının ardından kooperatifçilik faaliyetlerine verilen önem 1929 yılında gelince daha ayrı bir yapıya kavuşmuştur. Nitekim bu yılda yaşanan dünya ekonomik bunalımından Türkiye'nin de etkilenmesi ve bu etki sonucunda ekonomik yapıda bir takım yeni yönelimlere gidilmesi veya önlemler alınması gündeme gelmiştir. 1929 ekonomik bunalımının başlamasının üstünden bir yıl geçtikten sonra Atatürk tarafından yurt gezisine çıkılmış ve yaşanan ekonomik bunalımın aşılması karşısında kooperatifçiliğin önemli olduğu hususu vurgulanmıştır (Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 1993: 408).

Kooperatifçiliğin önemi hakkında yapılan çalışmalar sonucunda 1937 yılına gelindiğinde Ege Bölgesi kapsamında incir üretimi ile ilgili olarak 6, üzüm üretimi ile ilgili 8 ayrı kooperatifin oluşturulduğu görülmektedir.

Buna ek olarak Iğdır'da pamuk üretimi ile ilgili 4, Uzunköprü'de ise meyve üretimi ile ilgili 19 tarım satış kooperatifi kurulduğu bilinmektedir.

Kooperatifçilik Cumhuriyet'in kurulmasının hemen ardından önemi anlaşılan bir husus olmakla beraber mevcut her yapının içine dâhil edilmeye çalışılan bir oluşum olmuştur. Bu noktada eğitim alanında faaliyet gösteren Köy Enstitüleri'nin de kooperatifçilik faaliyetleri kapsamında çalışmalar yürüttüğünü görmek mümkündür. Nitekim bu dâhil etme çalışmaları ile birlikte Köy Enstitüleri bünyesinde okutulan derslerde kooperatifçilik ile ilgili konulara yer verildiği de görülmektedir. Köy Enstitüleri'nde kooperatiflerle ilgili derslerin verilmesinin ardından bu enstitüler bünyesinde üretim ve tüketim kooperatiflerinin oluşturulması ve işletilmesi gündeme gelmiş ve kabul edilmiştir. Enstitüler bünyesinde oluşturulan kooperatiflerin hem bu enstitülerdeki eğitim faaliyetlerinde başarı artışı sağladığı hem de enstitülerin bulunduğu çevrelerdeki gelişime destek olduğu da aktarılan bilgiler arasındadır (Kocabaş, 2010: 215).

2.6.2.2. 1960 Sonrası Dönemi

Türkiye'de 1960 sonrası kooperatifçilik faaliyetlerinin en bariz vurgulandığı yapı 1961 Anayasası'dır. Bu anayasa kapsamında madde 51 bünyesinde devletin kooperatifçiliğin gelişmesi amacıyla tedbirler alacağına değinilmektedir. Anayasada bu ibarenin yer alması nedeniyle kooperatifçilik faaliyetlerinin devlet kontrolüne geçtiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte devlet kontrolüne geçen bu faaliyetler kalkınma planları bünyesine de dâhil edilmiştir. Bu bağlamda I. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile kooperatifçiliğin kalkınma planlarına dâhil edildiği ve bunun gelişmesi için devlet tarafından projeler ve modeller hazırlandığı görülmektedir (DPT, 1962: 101).

Hazırlanan modellerden biri ilgili kalkınma planı bünyesinde yer alan "Toplum Kalkınması Modeli" olarak anılan, kırsal alanda kalkınma sağlama ana hedefine yönelik olan modeldir. Bu model kapsamında öncelikle

köylerde yaşayan halkın gönüllülük esasına göre örgütlenmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bu örgütlenme ile yardımlaşma ve dayanışma sağlanması, devamında ise kırsal alanda kalkınma sağlanacağı üzerinde durulmuştur (DPT, 1962: 101).

Toplum kalkınması modeli olarak nitelendirilen bu modelin ilk adımı kooperatif benzeri toplumsal yapılar oluşturma olsa da devam eden süreçte 1964 yılına gelindiğinde bu model kapsamında köy kalkınma kooperatiflerinin kurulduğu da görülmektedir.

Kalkınma planlarından ikinci planın uygulamaya konulduğu dönemde tarım sektöründeki kooperatif örgütlenmelerinin yoğun bir ilgi ile karşılandığı görülmektedir. Bu ilginin temel sebeplerinden biri kooperatifleşme faaliyetlerinin kamu kuruluşları tarafından desteklenmesidir. Nitekim bu kalkınma planında kooperatifçiliğin ülkede gelişmemiş olmasının sakıncalarından bahsedilmektedir (DPT, 1967: 43).

2.7. Tarım Satış Kooperatiflerinin Kuruluşu ve Gelişimi

Tarımsal alanda faaliyet gösteren kooperatiflerin her biri tarım faaliyetlerini artırma, çiftçileri koruma ve birlikte işleyişi sağlama esası üzerine kurulmaktadır. Bu nedenle her yapı için olduğu gibi tarımsal alanda oluşturulan kooperatiflerin de; üretim faaliyetleri, dayanışma, işbirliği ve benzeri hususlar açısından büyük önemi olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda literatürde tarımsal faaliyetlerle ilgili kooperatifler arasında tarım satış kooperatiflerinin de önemli bir yeri olduğu üzerinde durulmaktadır.

Türkiye'de tarım satış kooperatiflerinin kuruluşu veya tarihsel seyrine bakıldığı zaman ilk tarım satış kooperatifinin “Aydın İncir Müstahsilleri Ticaret Anonim Şirketi” adıyla 1914 yılında kurulduğu görülmektedir. Bu alanda yapılan ilk üst düzey yapılanma ise yine Aydın ilinde 1933 yılında vücuda getirilen “Aydın Zirai Satış Kooperatifi İttihadı” olarak kaydedilmektedir. Ancak bu alandaki oluşumlar esas yapılarını 1935 yılında

kazanmışlardır. Tarım satış kooperatifleri pek çok aşamadan geçtikten sonra 1935 tarihinde yayınlanan 2834 sayılı kanunla yasal bir kimlik kazanmış ve bunun devamında 1937 yılında “Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri” adı ile hazırlanan ana bir sözleşme ile kurulmaya ve çeşitli yapılar barındıracak şekilde örgütlenmeye de başlamışlardır (Müftüoğlu ve Aydos, 2001: 38).

1935 yılında yayınlanan 2834 sayılı kanun doğrultusunda kooperatifçilik faaliyetlerinin 1984 yılına kadar devam ettiği görülmektedir. 2834 sayılı kanunun yaklaşık 50 yıllık bir süre yürürlükte kalması söz konusudur. Bu kanunun en dikkat çeken özelliklerinden biri kooperatifçilik faaliyetlerinde devletin yönlendirmelerini öngören bir kanun olmasıdır. 1984 yılına gelindiğinde 2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu'nun 238 sayılı kanun hükmünde kararname ile birlikte sona erdiği görülmektedir. 1984 yılında yürürlükten kalkan bu kanun 1985 yılına gelindiğinde yerini 3186 sayılı kanuna bırakmıştır. 1985 yılında yayınlanan bu kanun ise 2000 yılına kadar yürürlükte kalmış ve bu kanunun yürürlükte kaldığı süre boyunca tarım satış kooperatifleri, bünyesinde devleti de barındıran bir yapı olarak devam etmiştir. 1985 yılından 2000 yılına kadar olan süreçte kooperatifçilik veya tarım satış kooperatiflerine devletin de dahil olması bir yönlendirme veya yapı oluşturmaya yönelik bir faaliyet olarak değerlendirilmektedir. Nitekim bu süreçteki kooperatifçilik faaliyetleri ve devletin buradaki rolü incelendiği zaman devletin kooperatif yapısı içinde bir çiftçi gibi rol aldığı veya bir üretici pozisyonundaymış gibi üreticinin haklarını korumaya çalıştığı belirtilmektedir. 1985 yılından itibaren on beş yıllık bir süre yürürlükte kalan 3186 sayılı kanun 2000 yılından itibaren 4572 sayılı kanunun yayınlanması ile yürürlükten kalkmıştır (Bilgin ve Tanıyıcı, 2008: 143).

2000 yılında yürürlüğe giren 4572 sayılı kanunun en belirgin özelliği kooperatif yapılanmalarını özerk bir yapıya kavuşturma ve mali anlamda bağımsız bir kooperatif yapısı oluşturma amacına yönelik düzenlemeler içermesidir. Bu amaç doğrultusunda ilgili kanunda yapılan düzenlemeler ile tarım satış kooperatiflerinin mali anlamda özerk bir yapıya kavuşturulduğu

görülmekle birlikte tarım satış kooperatifleri açısından olumsuz bir durumun da ortaya çıktığından bahsedilmektedir. Olumsuzluk olarak değerlendirilen durum ise mali açıdan bağımsız olan veya özerk bir yapıya kavuşan tarım satış kooperatiflerinin devlet tarafından sağlanan mali destekten de yoksun kalmasıdır. Nitekim ilgili kanunun E maddesi uyarınca kooperatiflere devlet veya diğer kamu tüzel kişilikleri tarafından herhangi bir maddi yardım sağlanamayacağı ifadesine yer verilmiştir (Kayıkçı ve Kayıkçı, 2007: 48).

Yapılan düzenleme incelendiğinde kooperatiflerin yalnızca devlet desteğinden yoksun kalması söz konusu değildir. Buna ek olarak kooperatifler tarafından yapılabilecek olan devlet kaynaklı kredi taleplerinin de önü kapatılmıştır. Bu açıdan ele alındığında kooperatiflerin mali anlamdaki bağımsızlaştırma faaliyetinin yalnızca devletle olan mali bağı koparma anlamına geldiğini söylemek mümkündür. Nitekim devletten destek ve kredi alamayan kooperatiflerin kredi sağlayan farklı kuruluşlara bağımlı hâle gelmesi kaçınılmazdır (Kayıkçı ve Kayıkçı, 2007: 48).

1994 yılına gelindiğinde kooperatiflere devlet tarafından sağlanan destekleme alımlarının da kaldırıldığı görülmektedir. Yine aynı tarihte devlet tarafından oluşturulan Devlet Fiyat İstikrarı Fonu ile düşük faizli kredi sağlanarak kooperatifler desteklenmeye başlamıştır. Ancak bu destekleme faaliyeti de yaşanan sorunların çözümlenmesinde yeterli olmamıştır. Bu bağlamda 4572 sayılı kanunla kooperatiflerin kendi imkânlarını kullanarak ürün alımı yapması şeklinde bir uygulamaya doğru gidiş başlamıştır (Eren, 2009: 35).

Bu dönemde tarım satış kooperatiflerinin yapısında meydana getirilen bir diğer dikkat çekici değişiklik bu kooperatif yapılarına kendi şirketlerini kurma hakkının verilmesidir. Bu hak doğrultusunda oluşturulan şirketlerin, tarım satış kooperatiflerine ürün satışı noktasında büyük katkılar sağladığı da görülmektedir. Bununla birlikte tarım satış kooperatifleri bünyesinde oluşturulan şirketlerin markalaşmaya varan bir başarı sağladığı da çeşitli örneklerde görülmektedir (Yercan, 2007: 21 – 22).

Türkiye’de tarım satış kooperatiflerinin dönüm noktası olarak değerlendirilebilecek olan uygulamalardan biri de 2000 yılında uygulanmaya başlanan Tarım Reformu Uygulama Projesi olarak adlandırılan dönüşüm projesidir. Bu proje kapsamında Dünya Bankası’ndan sağlanan kredilerle tarım satış kooperatiflerinin yeniden yapılandırılmasına yönelik faaliyetlere gidilmiştir. Bu yeniden yapılandırma faaliyetlerinin temel amacı yalnızca tarım satış kooperatiflerini değil, tüm kooperatif yapılanmalarını kendi kendine yetebilen, temel hedef olarak verimliliği sağlamaya yönelik faaliyetler yürüten ve kooperatif dışı yapılanmalarla rekabet edebilecek güçte olan birliklere dönüştürmektir (Yercan, 2007: 21 – 22).

2.8. Tarım Satış Kooperatiflerinin Amaçları

Her kooperatifte olduğu gibi tarım satış kooperatiflerinin de kuruluş amaçları arasında genel ve özel amaçlar şeklinde ikili bir yapı olduğundan bahsetmek mümkündür. Nitekim kooperatif oluşumu yapısı gereği dayanışma, işbirliği, yardımlaşma vb. hususları sağlama amacıyla kurulduğu için bu yapı her kooperatif açısından geçerlidir. Diğer bir ifadeyle bahsedilen bu amaçlar her kooperatifte olduğu gibi tarım satış kooperatiflerinde de genel amaçları meydana getirmektedir (Çıkmın ve Karacan, 1994: 65).

Bu genel amaçlar dışında yine her kooperatifin hizmet ettiği yapı açısından özel birtakım amaçları da vardır. Bu amaçlardan tarım satış kooperatiflerine dair özel amaç olarak nitelendirilebilecek olanlar literatürde aşağıdaki gibi ifade etmek mümkündür.

Tarım satış kooperatiflerinin kurulmasının temel amacı kooperatifin ortaklarının sahip olduğu ürünleri satın alarak bu satın alınan ürünlerin en iyi şekilde değerlendirilmesini sağlamaktır. Ürünlerin değerlendirilmesi olarak nitelendirilebilecek olan bu aşamada temel hedef ise çiftçilerin kazanç miktarlarının artırılmasıdır. Bu amaca yönelik olarak tarım satış kooperatifi tarafından ürünün perakende satış fiyatını mümkün olduğu kadar

fazla şekilde üreticiye döndürme amacına yönelik olarak hareket edilir. Bu faaliyetler esnasında bir diğer amaç ise bu şekilde ürüne dair satış piyasasını düzenlemektir. Nitekim kooperatif tarafından yürütülen bu faaliyet ile üretim ve tüketim aşamasındaki fiyatlarda belirli bir istikrarın sağlanması da temel amaçlar arasında yer almaktadır. Tarım satış kooperatiflerinin bir diğer amacı kooperatif ortaklarının teknik konularda yayınlardan istifade etmesini sağlamaktır (İnan ve öte., 2010).

Bu temel amaçlar üzerine kurulan tarım satış kooperatiflerinin uygulamalarında ise bu amaçlarına ulaştıklarını görmek pek de mümkün değildir. Nitekim bu kooperatiflerin uygulama aşamasında genel anlamda kooperatif ortaklarının ürünlerini satın alma ve bu ürünleri işledikten sonra satma dışında çok da önemli bir faaliyete girişmedikleri dikkat çekmektedir. Satış hizmetlerinin yanı sıra tarım satış kooperatiflerinin bu kooperatife üye olan çiftçilere aynî kredi olarak nitelendirilen mal şeklinde kredi sağlama amaçlarının olduğu da görülmektedir. Bu krediler daha çok çiftçilerin üretim faaliyetlerinde kullandıkları tohum, gübre, ilaç ve benzeri ürünlerden oluşmaktadır. Bununla birlikte yine tarım satış kooperatifleri tarafından çiftçilere nakit kredilerin verildiğini de görmek mümkündür (İnan ve öte., 2010).

2.9. Türkiye’de Tarım Satış Kooperatiflerinin Durumu

Gerek Türkiye’de gerekse dünyanın diğer yerlerinde kurulan kooperatifler incelendiği zaman bu kooperatiflerin genel manada tarım sektöründe faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Tarım sektöründe faaliyet gösteren bu kooperatifler, kooperatiflere ortak olan bireylerin karşılıklı olarak yardımlaşması, dayanışması ve mesleki anlamdaki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kuruldukları gibi ortakların ürettikleri ürünlerin daha iyi şekilde değerlendirilmesi ve ekonomik çıkarlarının korunması amacıyla da oluşturulmuş olan yapılardır (Başaran, 2015).

Her yapıda olduğu gibi kooperatifçilikte de düşünsel ve somut birtakım temeller olduğu bilinmektedir. Türkiye’de kooperatifçilik alanında düşünsel

temel göz önüne alındığında bu hususun kooperatif ortağı olanların veya köylülerin ürettikleri ürünler ve nakit paraya dair taleplerinin yanında ürünlerinin pazarlanması ihtiyacı olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle kooperatifçilik yapısının tarım satış alanında ortaya çıkışı bahsettiğimiz yapılara dayanmaktadır. Nitekim geçmişten günümüze tarımsal alanda üretim yapanların hem girdi taleplerinin karşılanması hem de ürünlerinin pazarlanmasına dair yaşanan sıkıntılar tarım sektörü alanında Türkiye'de yaşanan en büyük sorunların başında gelmektedir. Bu hususun bu denli büyük bir sorun olması özünde kooperatifçilik faaliyetlerini doğuran sebeplerden biri olarak da ele alınmaktadır. Nitekim yaşanan bu sorunların en kolay şekilde çözümlenmesi için temeli ortaklığa dayanan ticari faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ve üreticiler arasında dayanışmaya yönelik bir ilişkinin olması gerektiği belirtilmektedir (Başaran, 2015).

Bu denli önemli olan kooperatiflerin Türkiye'deki bütünsel yapısına dair veriler incelendiğinde, toplamda 7.422.994 ortaklı, çeşitlilik açısından 30 ayrı türü bulunan ve toplam sayı itibarıyla 53.259 adet kooperatifin bulunduğu kaydedilmektedir. Türkiye'de bulunan mevcut kooperatiflerin faaliyet alanlarının farklı olmasına ek olarak bu faaliyet alanlarına göre farklı yönetim birimlerine bağlı oldukları da kaydedilmektedir. Bu bağlamda Türkiye'deki kooperatiflerin faaliyet alanlarına göre;

- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı,
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı,
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

gibi bakanlıklara bağlı olduğu görülmektedir (Uluslararası Çalışma Örgütü, 2018).

Konu tarım satış kooperatifleri özelinde değerlendirildiğinde ise bu kooperatiflerin genel olarak incir, fındık, üzüm, gül, tiftik, koza, pamuk, zeytinyağı gibi tarımsal ürünlerin satışına yönelik faaliyetler gösteren kooperatifler olduğu görülmekte birlikte, bu ürünlerin adıyla da tüzel kişilik kazandıkları kaydedilmektedir. Bazı tarım satış kooperatifleri ise

buldukları bölgenin ismi ile özdeşleşen Çukurova, Antalya, Trakya, Marmara, Karadeniz gibi bölge isimleri adı altında tüzel kişilik kazanmışlardır. Geçmişte sayıları on yedi olan tarım satış kooperatif birliklerinden Taskobirlik, Kayısibirlik ve Güneydoğubirlik gibi kooperatiflerin tasfiye sürecine girdiği, bununla birlikte 2000 yılında oluşturulan GAP Birlik Kooperatifi'nin ise oluşturulma tarihinden itibaren hiçbir şekilde faaliyete geçmediği kaydedilmektedir (Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2017).

Tarım satış kooperatiflerinin ortaklık yapısı değerlendirildiğinde ise geçmiş dönemlerde 500 binden fazla kişinin üye olduğu tarım satış kooperatiflerinde günümüzde bu oranın oldukça düştüğü, diğer bir ifadeyle kooperatif ortaklık sayısında önemli azalmalar olduğu görülmektedir. Yaşanan bu azalmada tarım satış kooperatiflerinin cazibesini yitirmesinden ziyade 2000 yılı itibariyle tasfiye sürecine giren birtakım kooperatiflere bağlı bulunan ortakların tarım satış kooperatifleri üyeliklerinin sonlanması da etkili olmuştur. Bununla birlikte 2014 yılında tarım satış kooperatifleri ile ilgili yürürlüğe konulan ana sözleşme gereği aktif olarak faaliyet göstermeyen ortakların tarım satış kooperatiflerindeki ortaklıklarının sonlandırılması da bu kooperatiflerin ortak sayısının düşmesindeki en temel etkenlerin başında gelmektedir (Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2017).

2016 yılının sonu itibariyle Türkiye'deki tarım satış kooperatiflerinin durumu aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. Tarım Satış Kooperatiflerinin Sayısal Durumu

Birlik/Kooperatif	Kuruluş Yılı	Kurulduğu İl	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı
Fiskobirlik	1938	Giresun	50	143.496
Trakyabirlik	1967	Edirne	48	37.212
Marmarabirlik	1954	Bursa	8	29.946

Karadenizbirlik	1978	Samsun	18	24.639
Tariş Zeytin Birliği	1949	İzmir	32	22.318
Tariş Pamuk Birliği	1949	İzmir	44	20.049
Çukobirlik	1940	Adana	34	10.081
Tariş Üzüm Birliği	1937	İzmir	13	10.019
Tariş İncir Birliği	1937	İzmir	14	3.546
Kozabirlik	1940	Bursa	5	3.210
Gölbirlik	1954	Isparta	6	6.703
Antbirlik	1952	Antalya	5	1.954
Tiftikbirlik	1969	Ankara	12	1.357
Bağımsız Tarım Satış Kooperatifleri	-	-	17	9.066
Toplam 13 TSKB ve 17 Bağımsız Tarım Satış Kooperatifi			306	323.566

Kaynak: (Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2016)

Verilen tablo incelendiğinde Türkiye’de 2016 yılı sonu itibariyle toplamda 206 tarım satış kooperatifinin bulunduğu görülmektedir. Bu tarım satış kooperatif birliklerinden kooperatif sayısı ve ortak sayısı açısından en fazla katılımcıya sahip olan, 50 kooperatif ve 143.496 ortakla Fiskobirlik’tir. Bununla birlikte yine verilerin aktarıldığı dönem itibariyle Türkiye’de 17 bağımsız tarım satış kooperatifinin bulunduğu görülmekle beraber bu kooperatiflere bağlı 9.066 üyenin olduğu da görülmektedir.

2.10. Tarım Satış Kooperatiflerinin Sosyal Politikalara ve İşgücü Piyasasına Etkileri

Kooperatifçiliğin ortaya çıkışı ve dünya genelinde yayılım göstermesinin ardından ülkeler bazında genel yapı benzer olmak kaydıyla

farklı kooperatif türlerinin ortaya çıktığı ve bunların da sosyal ve ekonomik anlamda farklı katkılar sağladığı bilinmektedir.

Bu noktada gelişmiş ülkelerin pek çoğunda ve özellikle AB ülkelerinde kooperatif yapılanmalarının kamusal alanda ve kâr amacı güden özel sektörün yanında üçüncü bir yapı olarak ele alındığını görmek mümkündür. Bu bağlamda kooperatif yapılanmalarının kamusal sosyal ve ekonomik açıdan devletlerin gelişmesine büyük katkılar yaptığı söylenebilir. Bu fayda unsuru kooperatiflerin oluşturulma mantıkları ile de tutarlılık arz etmektedir (İlter ve öte., 2008: 15 – 16).

Nitekim işbirliği yapma, birlikte çalışma vb. esaslar üzerine kurulan kooperatif yapılanmaları bu özellikleri ile rekabet açısından da avantajlar oluşturmaktadır. Bu konuda yaşanan gelişmelere dikkat edildiğinde özellikle 21'inci yüzyılda rekabet ortamının artmasına rağmen bu ortamdan kaynaklanan olumsuz durumların bertaraf edilebilmesi noktasında kooperatifler arasında gerçekleşen işbirliğinin büyük etkisi olduğu görülmektedir. Nitekim bu bağlamda kooperatiflerin de içinde bulunulan dönem itibariyle birbirleri ile etkin bir işbirliği yapısı oluşturdukları, ekonomik anlamda güçlenmeye yönelik yeni stratejiler belirlediklerini görmek de mümkündür. Bu gelişmelerden hareketle dünya genelinde “klasik” veya “geleneksel” olarak nitelendirilen kooperatif yapılanmalarının yerini “modern” olarak nitelendirilebilecek kooperatiflerin almaya başladığı görülmektedir. Modern kooperatif yapıları ise piyasa konusunda entegre olan ve bu bağlamda “piyasa tipi” olarak adlandırılan işletme mantığına daha yakındır (İlter ve öte., 2008: 15 – 16).

Kooperatiflerin gelişen piyasa şartlarında öneminin anlaşılması üzerine BM Genel Kurulu tarafından 2001 yılında yayınlanan 114 sayılı karar ile dünya üzerinde var olan ve bünyesinde kooperatif barındıran tüm ülkelerin mevcut kooperatiflerini geliştirme ve desteklemeye yönelik faaliyetler gerçekleştirmesi resmen talep edilmiştir. Genel Kurul tarafından yapılan bu talebin gerçekleştirilebilmesi amacıyla gereken yasal alt yapı, adli ve idari hükümler, kooperatifçilikle ilgili eğitim faaliyetleri ve bu alanda kamu

fonlarından yararlanma şekillerini konu edinen bir rehber yayınlandığı da görülmektedir (İlter ve öte., 2008: 17).

Bu konuda Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) adı ile Birleşmiş Milletler çatısı altında oluşturulan örgüt yapısı da kooperatiflerin iktisadi ve sosyal işlevleri üzerinden istihdam olanakları, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve gelir dağılımının daha düzenli hale gelmesi ile genel ekonomik seviyenin artırılmasına yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bu doğrultuda Uluslararası Çalışma Örgütü 2002'de gerçekleşen bir toplantıda kooperatifçiliğin genel ilkelerinin bütün dünya ülkelerinde daha anlaşılır hale gelmesi ve tam anlamıyla kullanılabilmesi için Kooperatiflerin Teşvikine İlişkin Tavsiye Kararı adı altında bir karar yayınlamıştır. Yayınlanan bu karar 1966 yılında aynı örgüt tarafından yayınlanan ve gelişmekte olan ülkeler ile ilgili 127 sayılı karar olarak bilinen kararın yerine geçecek bir karar niteliğindedir. Bu yeni kararda kooperatifçiliğin genel manadaki hedefleri, kooperatifçilikte uygulanacak politikalar, bu uygulamalarda hükümetlerin rolü ve kooperatifçiliğin teşvik edilmesi amacıyla neler yapılacağına değinilmiştir (Türkiye Milli Kooperatifler Birliği, 2002: 5 – 7).

Kooperatiflerin her ekonomik sistemde uygulanabilir bir yapıda olması ve dünya devletlerinin farklı ekonomik sistemlere sahip olması nedeniyle bu anlamda pek çok devlet tarafından kooperatiflerin işletmeciliği noktasında farklı bakış açılarının geliştirildiği görülmektedir. Bu farklı bakış açıları devletler ve kooperatifler arasındaki ilişkilerde de farklı birtakım sistemlerin oluşturulmasını gündeme getirmiştir. Oluşturulan sistemlerden kast devletlerin kooperatifler aracılığıyla veya kooperatifleri de dikkate alarak birtakım politikalar oluşturulması ve bununla sosyal yaşamı desteklemesi veya ileri götürmesidir. Devletlerin kooperatiflere bakış açılarını belirleyen ve bu bağlamda kooperatiflerle ilgili sosyal politikaların belirlenmesinde yön gösterici olan hususlar iki neden altında değerlendirilmektedir. Bunlardan birincisi devletin hukuki anlamda kooperatiflerin yeri ve işlevini belirleyici yasalar yapma konusunda bir sorumluluğunun olmasıdır. Diğer

neden ise kooperatiflerin hem ekonomik hem de toplumsal anlamdaki kalkınmayı gerçekleştirme noktasında önemli bir rolünün olmasıdır (Demirci, 1998: 6).

Kooperatifçilik alanında yaşanan gelişmeler göstermiştir ki bu alanda elde edilmek istenen ekonomik ve toplumsal manadaki kalkınma hedeflerinde istenen başarıya ulaşılabilmesi için devlet desteği olmazsa olmaz niteliktedir. Nitekim kooperatif hareketlerinde başarıya ulaşılabilmesi için devletin kooperatif hareketinin oluşumundan gelişimine ve hedeflerine ulaşmasına kadar her alanda etkin bir rol alması gerekmektedir. Ancak bu hususun devletin kooperatifçilik faaliyetlerine karışması şeklinde değerlendirilmemesi gerekmektedir. Devletlerin kooperatifler alanında kalkınmaya dair politikalar oluştururken istifade etmesi gereken birtakım ilkeler olduğu da literatürde yer alan bilgiler arasındadır. Bu hususta çalışma yapan Munkner ve Shah, yapılan yapılacak olan kalkınma faaliyetlerine dair politikaların oluşturulması esnasında;

- Yapılacak olan faaliyetlerin herkes tarafından anlaşılabilir yapıda olması ve bu sayede uygulama farklılıklarının büyük oranda ortadan kaldırılacağı *açıklık*,

- Faaliyetlerin belirli bir plan ve program dâhilinde sürdürülmesi ve belirli bir sonuca ulaşma amacıyla yapılmasını ifade eden *süreklilik*,

- Yapılan plan ve programlarda mevcut ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel vb. unsurların dikkate alınmasını ve bu faktörler çerçevesinde ulaşılabilir seviyede hedefler belirlenmesini ifade eden *gerçekçilik*,

- Belirlenen hedeflere dair ulaşılan noktanın tam olarak anlaşılmasını ifade eden *belirginlik*

gibi ilkelere dikkat edilmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır (Munkner, Shah, 1993: 56).

Genel toplumsal etkisi açısından oldukça büyük öneme sahip olduğu anlaşılan kooperatifler, bu yönleri nedeniyle pek çok ülke tarafından oluşturulacak olan politikalarda hükümetlerin temel politik yaklaşımları

arasında yer almaktadır. Bu husus Türkiye açısından ele alındığında, 1961 Anayasası ile kooperatiflere yer verildiği görülmektedir ki bu durum Türkiye'nin ilgili anayasada kazandığı sosyal devlet olma durumu veya benimsediği sosyal devlet anlayışı nedeniyle meydana gelen bir durumdur. Ancak bu konuda yapılan çalışmalarda Türkiye'de yapılan kooperatifçilik faaliyetlerinde 1960 yılından itibaren stabil veya belirli bir plan dahilinde ilerleyen bir yapının olmadığı görülmektedir (Ürper, 1990: 183 – 187).

Bu hususta öncelikli olarak, belirtilen dönemde ülkenin içinde bulunduğu durum ve bu nedenle kooperatifçilik faaliyetlerine etkili yönelme noktasında eksik yaklaşımların olduğundan bahsetmemiz mümkündür. Ancak yine literatür baz alınarak kooperatifçilik faaliyetlerinin 1960 ve 1990 yılları arasındaki seyri incelendiğinde belirlenen dönem içinde Türkiye'de kooperatifçilik politikaları noktasında oldukça fazla değişikliğe gidildiği de belirtilmektedir. Bu değişiklikler noktasında ise genel anlamda etkili olan hususun Türkiye'deki hükümet değişiklikleri olduğu üzerinde durulmaktadır. Bu nedenle ülkede belirlenen dönemde ve takip eden dönemlerde hükümetlerin sık şekilde değişmesinin kooperatifçilik politikaları noktasında tutarsız, süreçten yoksun, ileriye göremeyen birtakım uygulamaların yapılmasını ve bunların da beklenen hedeflere ulaşmada ortadan kalkması gibi bir sonuç doğurduğundan bahsetmek mümkündür. Yine literatürde, belirlenen tarih aralığı içinde hükümetlerin kooperatifçilik faaliyetleri açısından kararlı, bütünsel, etkinlik gösteren veya daha önceki politikalarla uyumlu ve dengeli birtakım politikalar oluşturamadıklarının da altı çizilmektedir (Ürper, 1990: 183 – 187).

3. BÖLÜM

TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİNİN İŞGÜCÜ PİYASASINA VE SOSYAL POLİTİKALARA ETKİSİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Çalışmanın ilk iki bölümünde işgücü politikası, sosyal politikalar ve tarım satış kooperatifleri hakkında literatür araştırması yapılarak bilgi verilmesinin yanında tarım satış kooperatiflerinin işgücü politikası ve sosyal politika ile ilişkisi de açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın odak noktası olan üçüncü bölümde ise tarım satış kooperatiflerinin işgücü piyasası ve sosyal politikaya etkisi ve bu muhtemel etkinin alanı, işgücü piyasasına ve sosyal politikaya olmak üzere etkisi ayrı ayrı ele alınarak analiz edilmeye çalışılacaktır.

3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın amacı, tarım satış kooperatiflerinin işgücü piyasası ve sosyal politikaya etkisinin belirlenmesidir. Bunun için Trakya bölgesinde bulunan 2 tarım satış kooperatifinde, çalışanlarına ve ortak çiftçilere sorular sorulmuştur. Çalışmanın amacına yönelik ana soru şu şekilde ortaya konulmuştur:

- Tarım satış kooperatiflerinin, işgücü piyasasına ve sosyal politika üzerinde olumlu bir etkisi var mı?

Çalışmada, bu ana sorunun yanında şu sorulara da cevap aranacaktır:

- Tarım satış kooperatiflerinin buldukları bölge ekonomisine katkısı var mıdır?

- Tarım satış kooperatifleri, köyden kente göçün azaltılmasında yardımcı olabilir mi?

- Tarım satış kooperatifi ortakları, kooperatiflerinin kendilerini sosyal ve ekonomik yönden desteklediğini düşünüyor mu?

Çalışmada, özellikle gelişmiş ülkelerde ekonomiye ve gelirin adaletli dağıtılmasında önemli katkıları olan tarım satış kooperatiflerinin; ülkemizde sosyal politikalara ve işgücü piyasasına ne seviyede katkı sağladığı, bu verilen katkının tarım satış kooperatifi çalışanları ve ortakları tarafından ne seviyede hissedildiği incelenecektir. Yine, tarım satış kooperatiflerinin yetersiz kaldığının düşünüldüğü noktalarda tarım satış kooperatifi çalışanlarının ve ortaklarının görüşleri ve önerileri alınarak bilgi edinilecektir. Türkiye’de tarım satış kooperatifleri ile ilgili akademik araştırma yeterli sayıda bulunmamakla birlikte, tarım satış kooperatifinin işgücü piyasası ve sosyal politikaya etkileri üzerine ise yapılan çalışmalar yok denecek kadar az sayıdadır.

Tablo 2. Ülkemizde Sosyal Bilimler Literatüründe “Tarım Satış Kooperatifi/Kooperatifleri” Başlığını Taşıyan Çalışmalar

Yazar	Yıl	Çalışmanın Adı	Türü
YALÇIN AKYEL	2015	Sosyal Politika Bağlamında Kooperatifçilik Hareketleri: Tekirdağ Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi Örneği	Yüksek Lisans
REMZİ DURMAZ	2018	Tarım Satış Kooperatiflerinin Pazarlama ve Finansal Performansında Vergi Muafiyet ve İstisnalarının Yeri ve Önemi Üzerine Bir Uygulama	Yüksek Lisans
MURAT İSMET HASEKİ	2007	Kooperatifçilik ve Pazarlama Anlayışı: Tarım Satış Kooperatiflerinin Pazarlama	Doktora

		Faaliyetlerine Yönelik Tüketici Görüşlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma	
TUNAY KILIÇ	2004	Tarım Satış Kooperatiflerinin Pazarlama Faaliyetleri ve Bir Örnek Uygulama	Yüksek Lisans
ADNAN ERTAN	2010	Prestijli Tarım Ürünlerinin Pazarlanmasında Kalite ve Coğrafi İşaret Kavramlarının Tutundurulması ve Bu Bağlamda Tarım Satış Kooperatiflerinin Önemi	Makale
İ. SÜHA BAYTEKİN	1989	Türkiye’de Tarım Satış Kooperatiflerinin Tarımsal Ürün Pazarlamasındaki Önemi ve Fonksiyonları	Yüksek Lisans
CEMALETTİN USLU	1998	Türkiye’de Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Yeniden Yapılanması ‘Trakya Birlik Örneği’	Yüksek Lisans
BERRİN YÜKSEL	1992	Tarım Satış Kooperatiflerinde Yönetici Eğitimi	Doktora
TAŞKIN GÜNGÖR	1994	Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerin Yeniden Yapılandırılması	Yüksek Lisans
LEVENT ÇEVİKELLİ	1998	Trakya Bölgesindeki Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatiflerinde Kooperatif-Ortak İlişkileri	Yüksek Lisans
ERSİN KOÇAK	1998	Türkiye’de Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Yeniden Yapılanması	Yüksek Lisans
NECDET	1996	Türkiye’de Tarım Satış Kooperatifleri	Yüksek Lisans

BİLGİN		ve Birliklerinin Yeniden Yapılanması ve Pazarlamaya Etkileri	Lisans
--------	--	---	--------

Kaynak:<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
https://scholar.google.com.tr/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=tar%C4%B1m+sat%C4%B1%C5%9F+kooperatifleri&oq=

Tablodan da anlaşılacağı üzere Türk sosyal bilimleri çalışmalarında “Tarım satış kooperatifi/kooperatifleri” kelimesini taşıyan 2 doktora tezi, 9 yüksek lisans, 1 makale bulunmaktadır. Bununla birlikte Türk fen bilimleri yazınında, çoğunluğu tarım ekonomisi anabilim dalı altında “Tarım satış kooperatifi/kooperatifleri” kelimesini taşıyan az sayıda da olsa çalışmalar bulabilmekte mümkündür.

3.2. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini Trakya bölgesinde bulunan tarım satış kooperatiflerinin aktif olan ortakları ve çalışanları oluşturmaktadır. Çalışmanın evreni doğrultusunda, amaçlı örnekleme yöntemi çeşitlerinden olan ve nitel araştırmalarda faydalanılan kolay ulaşılabilir durum örnekleme ve ölçüt örnekleme yöntemlerinin ikisinden de faydalanılarak araştırmanın örnekleme oluşturulmuştur.

Amaçlı Örnekleme Yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yönetiminde araştırmacı, önceden belirlenmiş ya da hazırlanmış bir dizi ölçüt ile birlikte belirlediği kritik durumları örneklem olarak kullanır. Burada kritik nokta, örneklemedeki asıl nokta seçilmiş olan durumların bilgi sahibi olma açısından zengin olmasıdır (Baltacı, 2018: 254-255). Kolay ulaşılabilir ya da diğer adıyla elverişli örnekleme ise, araştırmacının hedef olarak belirlediği evrende hazır olarak bulunan öğeler içerinden çalışmaya yetecek sayıda öğeyi örneklem olarak seçilmesidir. Kolay ulaşılabilir durum örneklemesinin bu nedenle yapılan çalışmalara pratiklik kazandırdığı bilinmektedir (Baltacı, 2018: 259).

Çalışmanın örneklemini; Trakya bölgesinde bulunan Lüleburgaz Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi'nden ve Çorlu Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi'nden 15 kooperatif personeli ve 15 kooperatif ortağı olmak üzere, toplamda 30 kişiden oluşmaktadır.

Tablo 3. Görüşme yapılan Personelin ilçe bazında Dağılımı

İlçeler	Kadın Personel Sayısı	Erkek Personel Sayısı	Toplam
Çorlu	4	4	8
Lüleburgaz	2	5	7

Tablo 4. Görüşme yapılan Kooperatif ortaklarının ilçe bazında Dağılımı

İlçeler	Kadın Ortak Sayısı	Erkek Ortak Sayısı	Toplam
Çorlu	2	9	11
Lüleburgaz	2	2	4

3.3. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın ilk sınırlılığını, araştırmacının yaşadığı Trakya bölgesinde tarım satış kooperatifi çeşitliliğinin bulunmamasından dolayı çalışmanın sadece Trakya Birlik Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği çatısı altındaki yağlı tohumlar tarım satış kooperatiflerinde yapılması oluşturmuştur.

Çalışmanın ikinci sınırlılığını, tarım satış kooperatifleri yöneticilerinin ve birlik temsilcilerinin seçimle iş başına gelmelerinden kaynaklı olarak tarım satış kooperatiflerinde bir mikro siyasetin varlığı, hem kooperatif ortakları hem de personel açısından sorulan soruların cevaplanmasının bir tedirginlik unsuru olarak algılanması oluşturmuştur.

Üçüncü ve son sınırlılığı ise, araştırmacının kooperatif personelinin bağlı olduğu üst kurumda denetmen kadrosunda çalışmasından dolayı sorulan soruların amacı hakkında kaygı duyulması oluşturmuştur. Bu gibi nedenlerle görüşmecilerin yapılan mülakat sırasından bazı soruların cevaplanması konusunda çekingen kaldıkları gözlemlenmiştir.

3.4. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma, kooperatif ortak ve personeline yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat tekniği ile birebir görüşme sağlanarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere 20.05.2019 tarihinde başlanılmış ve 31.05.2019 tarihinde tamamlanmıştır.

Nitel araştırma teknikleri içerisinde en çok kullanılanlardan biri olan derinlemesine mülakat tekniği, araştırma konusunu tüm boyutları ile ele alan ve çoğunlukla açık uçlu sorular yöneltilerek geniş boyutta cevaplar alınmasına imkân sağlayan veri toplama yöntemidir. Bu görüşme yöntemi, sosyal bilimler başta olmak üzere tıp ve iş dünyasında da kullanılmaktadır (Kırık, 2014: 342). Yarı yapılandırılmış mülakat tekniği, içinde bulundurduğu belli düzeydeki standartlığı ve esnek yapısı nedeniyle anket ve testlerdeki sınırları ortadan kaldırmaktadır. Yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile araştırılan konu hakkında detaylı bilgi edinilmektedir. Yine yarı yapılandırılmış mülakatlar, ne yapılandırılmış mülakatlar kadar çok katı ne de yapılandırılmamış mülakatlar kadar elastiktir (Altunay, Oral ve Yalçinkaya, 2014: 64).

Yapılan mülakatlar sırasında, kooperatif ortak ve personelinin soruları kendi çalıştıkları veya ortak oldukları kooperatif açısından ele alınarak

cevaplamaları istenmiş, görüşmecilerin kişisel görüşlerine ve bilgilerine başvurulmuştur. Görüşülen ortak ve personelin soruları daha objektif ve daha rahat bir şekilde cevaplandırabilmeleri için görüşülen kişilere görüşmenin başında kişisel bilgilerinin herhangi bir kimse veya kurumla paylaşılmayacağı bunun yanında yapılan mülakatın sadece tez çalışması için kullanılacağı bilgisi verilmiştir. Görüşmeler sırasında kooperatif ortak ve personelini daha fazla tedirgin etmemek adına ses cihazı gibi kayıt cihazları kullanılmamış, söylenenler kâğıda yazılmıştır. Görüşme sonucu yazılan notlar içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

İçerik analizi, kitle iletişim aletlerinin gelişmesi ve kullanım alanlarının yaygınlaşması ile akademik araştırmalarda en çok tercih edilen yöntemlerin başında gelmektedir. İçerik analizi yöntemi istatistiki veriler kullanarak oluşturulan çıkarımlardan yorum yapılmasını sağlar. İstatistiki verilerin kullanılması sayesinde araştırmacının daha objektif ve belli bir sistem doğrultusunda yorum yapabmesini sağlamaktadır (Çilingir, 2017: 149-150).

Çalışmada ise, kooperatif ortak ve personelinden elde edilen veriler doğrultusunda iki ana tema meydana getirilmiştir. Bu iki ana tema ile araştırmanın soruları kavramsal bir anlam oluşturacak biçimde kodlanmıştır.

3.5. Bulgular

Çalışma sırasında elde edilen bulgular iki ana başlık altında ele alınacaktır. İlk başlıkta tarım satış kooperatiflerinin sosyal politikalara etki düzeyi, İkinci başlık altında ise tarım satış kooperatiflerinin işgücü piyasasına etkisine yönelik bulgulara yer verilecektir.

3.5.1. Tarım Satış Kooperatiflerinin Sosyal Politikalara Etki Düzeyi

Bu başlık altında görüşmecilerin sorulara verdiği cevaplar doğrultusunda tarım satış kooperatiflerinin sosyal politika üzerine etkisine yer verilmiştir.

Tablo 5. Kooperatif Ortaklarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Sosyal ve Ekonomik Açıdan Bulunduğu Bölgeye Katkıları Hakkındaki Görüşleri

	Kooperatif Ortakları
Katkısı Vardır.	14/15 (%93,3)
Katkısı Yoktur.	1/15 (%6,7)

Tablo 5, kooperatif ortaklarının tarım satış kooperatiflerinin sosyal ve ekonomik açıdan bulunduğu bölgeye olan katkıları hakkındaki görüşlerini göstermektedir. Buna göre; çalışma kapsamında görüşme yapılan ortakların 14/15'inin (%93,3) tarım satış kooperatiflerinin sosyal ve ekonomik açıdan buldukları bölgeye katkı sağladığına, 1/15 (%6,7) tarım satış kooperatiflerinin sosyal ve ekonomik açıdan buldukları bölgeye katkısının olmadığı görüşüne sahip oldukları görülmüştür.

Tarım satış kooperatiflerinin sosyal ve ekonomik açıdan buldukları bölgeye olan katkıları, kooperatif ortaklarının görüşlerine göre incelendiğinde; kooperatif ortaklarının, tarım satış kooperatiflerinin buldukları bölgeye sosyal ve ekonomik açıdan bölgeye katkısının olduğu görüşünü yüksek oranda (%93,3) taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Görüşmeye katılan kooperatif ortaklarının “Ortağı olduğunuz kooperatifin sosyal ve ekonomik açıdan bölgenize sizce katkısı var mı?” sorusu ile ilgili verdikleri cevapların bazıları şu şekildedir:

Tablo 6. Kooperatif Ortaklarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Sosyal ve Ekonomik Açıdan Bulunduğu Bölgeye Katkıları ile İlgili Bazı Mülakat Verileri

	Evet vardır. Kooperatifler ilk önce piyasayı dengeleyici kurumlardır. Kooperatiflerin olduğu bölgelerde çiftçi malını
--	---

O7	değerinde satar. Kooperatifler olmasa çiftçi ayakta kalmaz. Kooperatifler, çiftçinin tam bir zor gün dostudur.
O4	Hayır yoktur. Bu zamanda kooperatif ortaklarını düşünmekten çok kendi ticari durumunu düşünüyor. Kooperatiften çıkmış özel sektör gibi daha fazla kazanıp daha güçlü olmayı düşünüyor ama ortağın faydalanacağı bir şey üretmekten kaçınıyor.
O6	Kooperatifimizin bölgemize sosyal ve ekonomik katkısı bulunmaktadır. Kooperatif ekonomik ve toplumsal kalkınmada bölgede lokomotif bir görev üstlenmektedir. Ortakları ağırlıklı olarak küçük ölçekli bireysel ve aile tarım işletmesi çiftçilerimizden meydana gelmektedir. Kooperatif yönetiminde ve hizmet politikasında seçtikleri temsilcileri ile söz sahibi olabilmeleri demokratik ve sosyal gelişime katkı sağlamaktadır. Bireysel olarak etki edemeyecekleri serbest piyasa şartları karşısında ortaklık birlikteliği ile bin bir zahmet ile ürettikleri değerleri korumada ve değerlendirme de, ihtiyaç duydukları girdileri sağlamada, üretim ve pazarlama ihtiyaç ve risklerine karşı bir garanti, güven ve destek ortamı sağlaması açısından toplumsal ve ekonomik yapıya etkisi büyüktür.

Tablo 7. Tarım Satış Kooperatifi Ortaklarının, Ortağı Oldukları Kooperatifin Üretim ve Satış Aşamalarındaki Finansal Desteği Hakkındaki Görüşleri

	Kooperatif Ortakları
Desteği Vardır.	7/15 (%46,6)
Kısmen Desteği Vardır.	4/15 (%26,7)
Desteği Yoktur.	4/15 (%26,7)

Tablo 7, tarım satış kooperatifi ortaklarının, ortağı oldukları kooperatifin üretim ve satış aşamalarındaki desteği hakkındaki görüşlerini göstermektedir. Buna göre, kooperatif ortaklarının 7/15'inin (%46,6) kooperatifin üretim ve satış aşamalarındaki desteğinin olduğu, 4/15'inin (%26,7) kısmen destek olduğu ve yine 4/15'inin (%26,7) kooperatifin üretim ve satış aşamalarındaki desteğinin olmadığı görüşüne sahip oldukları görülmüştür.

Tarım satış kooperatiflerinin üretim ve satış aşamalarındaki finansal desteği hakkında kooperatif ortaklarının görüşleri incelendiğinde; Kooperatif ortakları farklı görüşlere sahip olmalarına rağmen ortağı oldukları kooperatifin, kendilerine finansal destek sağlandığı kanaatinde olanların çoğunlukta olduğu görülmüştür.

Görüşmeye katılan kooperatif ortaklarının “Kooperatifinizin ürünlerinizi tüccardan daha yüksek bir fiyata aldığı, üretim için gerekli girdi fiyatlarında ise ödeme kolaylığı sağladığı fikrine katılıyor musunuz?” sorusu ile ilgili verdikleri cevapların bazıları şu şekildedir:

Tablo 8. Tarım Satış Kooperatifi Ortaklarının, Ortağı Oldukları Kooperatifin Üretim ve Satış Aşamalarındaki Finansal Desteği İle İlgili Bazı Mülakat Verileri

O1	Evet tabi ki katılıyoruz. Kooperatif ayçiçek ürün fiyatını açıkladığında tüccar açıklanan fiyattan daha düşük ürünü alıyordu. Kooperatifte fiyat açıklanınca tüccarda mecburen fiyatını kooperatif fiyatına yakın yapmak durumunda kalıyor. Kooperatif olmasa tüccar 40-50 kuruş ürünü daha düşük fiyata alır. Kooperatifte dürüstlük, ciddiyet garantisi var. Kooperatif demek bir yerde devlet demektir.
O9	Kısmen katılıyorum. Bazı yıllar ürün fiyatları tatmin ederken bazı yıllar da üretici hayal-i sükûta uğratılmaktadır. Girdi

	temininde ise kredilendirme yaparak yardımcı olmaktadır
O8	Tüccarın yemlik fiyatına aldığı kaliteli ürünümüzü yemlik fiyatına alıyor. Tüccar o konuda daha iyi. Tüccardan parayı dökmeden bile alıyorsun. Kooperatifler de ise 1 ayı buluyor paramızı almamız, bazen geçiyor bile.

3.5.1.1. Tarım Satış Kooperatiflerinin Kırsal Yaşamı Destekleyici Etkisi

Bu başlık altında tarım satış kooperatiflerinin kırsal yaşamı destekleyici etkisi ele alınacaktır.

Tablo 9. Tarım Satış Kooperatifi Ortaklarının, Ortağı Oldukları Kooperatifin Kırsal Hayatı Destekleyici Rolü Hakkındaki Görüşleri

	Kooperatif Ortakları
Desteği Vardır.	14/15 (%93,3)
Desteği Yoktur.	1/15 (%6,7)

Tablo 9, tarım satış kooperatifi ortaklarının, ortağı oldukları kooperatifin kırsal kesimde yaşamı destekleyen etkisi hakkındaki görüşlerini göstermektedir. Buna göre; 14/15 (%93,3) kooperatifin ortağının tarım satış kooperatiflerinin köy hayatını kolaylaştırıcı, destekleyici olduğunu, 1/15 (%6,7) kooperatif ortağının ise tarım satış kooperatiflerinin bu konuda fayda sağlamadığını ifade etmektedir.

Tarım satış kooperatiflerinin, kırsal yaşamı destekleyici rolü incelendiğinde; tarım satış kooperatifi ortaklarının, ortağı oldukları kooperatifin kırsal kesimde yaşamı desteklediği düşüncesini yüksek oranda (%93,3) taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Görüşmeye katılan kooperatif ortaklarının “Kooperatifin varlığının, köyler ile bağların korunmasında yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu ile ilgili verdikleri cevapların bazıları şu şekildedir:

Tablo 10. Kooperatif Ortaklarının, Ortağı Oldukları Kooperatifin Kırsal Hayatı Destekleyici Rolü Hakkındaki Bazı Mülakat Verileri

O7	Evet düşünüyorum. Köyler ile kooperatifler arasında büyük bir bağ olduğunu düşünüyorum hatta köyler yoksa kooperatiflerde yoktur diyebilirim. Köydeki çiftçi ihtiyacının %80’ini kooperatiflerden karşılar.
O6	Kooperatifin varlığı köyler ile bağı arttırmaktadır. Kooperatifçe tarımsal ve hayvansal girdilerin sağlanması, ürün alım satımı ile karşılıklı olarak yıl boyu süren bir alışveriş ile iletişim ortamı sağlamaktadır. Kooperatif çiftçilerin uğrak yeri, zaman zaman buluşma noktası konumundadır. Personelin iletişim yetkinliklerinin geliştirilmesi ve fiziki şartlarının iyileştirilmesi ile hizmet kalitesindeki artış bu bağı kuvvetlendirecektir. Kooperatifin modern bir kurumsal kimlik çalışmasına ihtiyacı olduğu kanaatindeyim.
O10	Düşünmüyorum. Çiftçinin gelirinin yüksek olmadığından dolayı fabrikalarda çalışmaya başlaması ve dolayısıyla şehre göçler artıyor. Özellikle bu durum gelecek nesilde giderek artacaktır.

3.5.1.2. Tarım Satış Kooperatiflerinin, Ortaklarına Tarımsal Enformasyon Sağlama Hususundaki Katkıları

Bu başlık altında tarım satış kooperatiflerinin ortaklarına tarımsal enformasyon sağlama hususundaki katkıları ele alınacaktır.

Tablo 11. Kooperatif Ortaklarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Kendilerine Tarımsal Enformasyon Sağlama Konusundaki Görüşleri

	Kooperatif Ortakları
Fayda Sağlamaktadır.	9/15 (%60)
Kısmen Fayda Sağlamaktadır.	2/15 (%13,3)
Fayda Sağlamamaktadır.	4/15 (%26,7)

Tablo 11, tarım satış kooperatiflerinin ortaklarına tarımsal enformasyon sağlama hususundaki görüşlerini ortaya koymaktadır. Buna göre; tarım satış kooperatiflerinin ortaklarına tarımsal enformasyon sağlama konusunda 9/15 (%60) ortağın fayda sağladığı görüşünde olduğu, 2/15 (%13,3) ortağın kısmen fayda sağladığı, 4/15 (%26,7) ortağın ise tarım satış kooperatiflerinin ortaklarına tarımsal enformasyon sağlama konusunda fayda sağlamadığı görüşünü taşıdıkları görülmüştür.

Tarım satış kooperatiflerinin, tarımsal enformasyon sağlama hususu incelendiğinde; kooperatif ortakları farklı görüşlere sahip olmalarına rağmen ortağı oldukları kooperatifin, kendilerine tarımsal enformasyon sağladığı kanaatinde olanların çoğunlukta olduğu görülmüştür.

Görüşmeye katılan kooperatif ortaklarının “Kooperatifin tarım hakkında (ilaçlama, gübreleme, ekim vb.) bilgi sahibi olmanız da katkısı var mıdır?” sorusu ile ilgili verdikleri cevapların bazıları şu şekildedir:

Tablo 12. Tarım Satış Kooperatiflerinin Ortaklarına Tarımsal Enformasyon Sağlaması Hususundaki Bazı Mülakat Verileri

O1	Tabi ki katkısı vardır. Kooperatifler seminerler, toplantılar yapar. Örneğin ayçiçeği ekimi ile ilgili seminer verildi. Bu seminerde ayçiçeğinin kaç santimetreye ekileceğine dair bilmeyenler için bile bilgi verildi.
----	---

O7	Bilgi sahibi olmamızda kısmen katkısı vardır. Hem kooperatifin kendi bünyesinde uzman ziraat mühendisine ihtiyacı vardır. Toprağı hazırlamadan ekime, biçime, tohumdan, ilaca, gübreye kadar çiftçinin yanında olması gerekiyor. Maalesef günümüz Türkiye'sinde kooperatiflerde çalışan ziraat mühendisi hiç yok. Varsa da uzman değiller.
O5	Bu konuda sahada, arazide çiftçiye teknik olarak bilgi aktarımı eksik.

3.5.1.3. Tarım Satış Kooperatiflerinin Ortaklarına Sosyal Destek Mekanizmaları Sağlama Noktasındaki Faydaları

Bu başlık altında, tarım satış kooperatiflerinin ortaklarına sosyal destek mekanizmaları sağlama noktasındaki faydaları ele alınacaktır.

Tablo 13. Kooperatif Ortaklarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Kendilerine Sosyal Destek Sağlama Konusundaki Görüşleri

	Kooperatif Ortakları
Destek Sağlamaktadır.	13/15 (%86,7)
Destek Sağlamamaktadır.	2/15 (%13,3)

Tablo 13, tarım satış kooperatiflerinin ortaklarına sosyal destek sağlama konusundaki görüşlerini yansıtmaktadır. Buna göre; tarım satış kooperatifi ortaklarının 13/15'inin (%86,7) ortağı oldukları kooperatif tarafından sosyal destek gördüğünü, 2/15'inin ise (%13,3) kooperatif tarafından sosyal destek görmediği görüşünde olduğu görülmektedir.

Tarım satış kooperatiflerinin ortaklarına sosyal destek mekanizmaları sağlama noktasındaki faydaları incelendiğinde; kooperatif ortaklarının,

tarım satış kooperatiflerinin ortaklarına sosyal destek sağladığı görüşünü yüksek oranda (%86,7) taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Görüşmeye katılan kooperatif ortaklarının “Kooperatifinizin cenaze, meydana gelen kazalar, doğum, evlilik gibi özel veya zor günlerde ortaklarına destek olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu ile ilgili verdikleri cevapların bazıları şu şekildedir:

Tablo 14. Tarım Satış Kooperatiflerinin Ortaklarına Sosyal Destek Sağlama Konusundaki Bazı Mülakat Verileri

O6	Kooperatif yönetimi, yöneticileri ve personel çiftçilerimizin özel ve zor günlerinde yanındadır. Ortakların zor günlerinde acılarını, özel günlerinde mutluluklarını paylaşmada gereken özeni en iyi şekilde göstermektedirler. Ortakların kuruma aidiyet ve birliktelik duygularının pekiştirilmesi konusunda kendilerine düşen sorumluluk ve destekleri ayırt etmeden ve en geniş katılımla yerine getirmektedirler. Bu konudaki hassasiyetlerini takdir ediyoruz.
O9	Düşünmüyorum. Bu konuda tarım satış kooperatifleri daha etkin olarak hareket edebilir. Böyle davranması durumunda kooperatifteki birliktelik duygusunun ve etkileşimin artacağını düşünüyorum.

3.5.2. Tarım Satış Kooperatiflerinin İşgücü Piyasasına Etkisi

Bu başlık altında görüşmecilerin sorulara verdiği cevaplar doğrultusunda tarım satış kooperatiflerinin işgücü piyasası üzerine etkisine yer verilmiştir.

Tablo 15. Kooperatif Çalışanlarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Çiftçilere Ekonomik Açından Katkısı Hakkındaki Görüşleri

	Kooperatif Çalışanları
Katkısı Vardır.	15/15 (%100)
Katkısı Yoktur.	-

Tablo 15, Kooperatif çalışanlarının tarım satış kooperatiflerinin çiftçilere ekonomik açıdan katkısı hakkındaki görüşlerini göstermektedir. Buna göre; kooperatif çalışanlarının tamamının (15/15) tarım satış kooperatiflerinin çiftçilere ekonomik açıdan katkısı olduğu görüşüne sahip olduğu görülmektedir.

Kooperatif çalışanlarının tarım satış kooperatiflerinin çiftçilere ekonomik açıdan katkısı hakkındaki görüşleri incelendiğinde; kooperatif personeli, özellikle tarım satış kooperatiflerinin ortaklarına vadeli satış olanağı sağlamasının büyük fayda sağladığının altını çizmişlerdir. Ekonomik katkısı açısından da görüşmeye katılan bütün personelin, tarım satış kooperatiflerinin çiftçilere olan olumlu ekonomik katkısı hakkında aynı fikirde oldukları görülmüştür.

Görüşmeye katılan kooperatif çalışanlarının “Tarım satış kooperatiflerinin, çiftçilere ekonomik açıdan sizce katkı sağlıyor mu ?” sorusu ile ilgili verdikleri cevapların bazıları şu şekildedir:

Tablo 16. Kooperatif Çalışanlarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Çiftçilere Ekonomik Açından Katkısı İle İlgili Bazı Mülakat Verileri

P3	Tarım satış kooperatifleri çiftçilere ekonomik açıdan katkı sağlıyor. En başta; vadeli satış, uygun fiyat ve kaliteli ürün girdileriyle çiftçilere ekonomik açıdan katkı sağlayan kooperatifler, daha sonrasında uygun piyasa koşullarına göre üretilen malı değerinde alarak bir ekonomik destek de orada
----	--

	sağlanmaktadır. “Malımı değerinde satabilecek miyim?” “Uygun fiyata kaliteli girdi sağlayabilecek miyim?” Endişesi yaşamayan üretici, ileriye yönelik ekonomik planlamasını daha rahat yapabilir.
P6	Tarım satış kooperatifleri çiftçilere ekonomik açıdan katkısı vardır. Hasat zamanı ürünlerini en iyi, yüksek fiyatla satacakları bir kurum olduğu için hasat zamanı depolamadan hemen değerlendirerek yüksek fiyatlarla satılması ekonomik anlamda katkı sağlar. Aynı zamanda girdilerin en düşük fiyatlarla kooperatiften temin etmesi de ekonomik açıdan çiftçiye fayda sağlar. Kooperatif satışlarının vade tarihlerinin hasat zamanına kadar olması, çiftçilere peşin almayarak ekonomik rahatlık sağlar.

Tablo 17. Kooperatif Çalışanlarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Tarımsal Üretim Sürekliliğindeki Rolü Açısından Görüşleri

	Kooperatif Çalışanları
Belirleyici Bir Etkisi Vardır.	8/15 (%53,3)
Belirleyici Bir Etkisi Yoktur.	7/15 (%46,7)

Tablo 17, kooperatif çalışanlarının görüşlerine göre, tarım satış kooperatiflerinin tarımsal üretimin devamlılığı ve sürdürülebilirliği için belirleyici bir rol taşıyıp taşımadığına dair bulgular göstermektedir. Buna göre; kooperatif çalışanlarının 8/15’inin (%53,3) tarım satış kooperatifinin tarımsal üretimin sürekliliğinde belirleyici bir etkisinin olduğunu, 7/15’inin ise belirleyici bir etkisi olmadığı görüşünde olduğunu göstermektedir.

Tarım satış kooperatiflerinin tarımsal üretimin sürekliliğindeki rolü ile ilgili çalışanların görüşleri incelendiğinde; Kooperatif çalışanlarının çoğunluğunun tarım satış kooperatiflerinin belirleyici rolü olduğu fikrine

sahip olmasına rağmen yüksek oranda farklı görüşlerin varlığı, tarım satış kooperatiflerinin belirleyici rolü olduğu fikrine engel olduğunu söylemek mümkündür. Tarım satış kooperatiflerinin, tarımsal üretimin sürekliliğinde belirleyici bir rolü olmadığı fikrini taşıyan kooperatif çalışanlarının, genel itibariyle piyasada birçok alıcının var olduğunu, ürün alımlarının bu alıcılar tarafından devam edebileceğini söylemektedirler. Tarım satış kooperatiflerinin, tarımsal üretimin sürekliliğinde belirleyici bir rolü olduğu fikrini savunan kooperatif çalışanlarının ise, genel itibariyle piyasadaki diğer alıcıların adil olmadığını ve girdi alışverişlerinde vadeli satış olanağının zorlaşmasından kaynaklı olarak tarım satış kooperatiflerinin tarımsal piyasada belirleyici olduğunu söylemektedirler.

Görüşmeye katılan kooperatif çalışanlarının “Tarım satış kooperatifleri olmadığı takdirde kooperatif ortaklarının başka iş alanlarında çalışmak zorunda kalacağını düşünüyor musunuz ?” sorusu ile ilgili verdikleri cevapların bazıları şu şekildedir:

Tablo 18. Kooperatif Çalışanlarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Tarımsal Üretimin Sürekliliğindeki Rolü İle İlgili Bazı Mülakat Verileri

P2	Düşünüyorum. Ürünlerini pazarlayamayan ve rekabet piyasasında ürünlerinin karşılığını alamayan üreticiler üretim yapmamaya ve çiftçiliği bırakıp verimli topraklarını satmaya başlayacaktır.
P10	Düşünmüyorum. Çünkü tüccarlar ve tarımsal ürün girdisi satışını yapan birçok yer bulunduğu için ortakların malını satmaya da alışveriş yapmaya da gerekli yerler bulunmaktadır.

3.5.2.1. Tarım Satış Kooperatifi Çalışanlarının Kendi Çalışma Koşullarına Bakış Açıları

Bu başlık altında, tarım satış kooperatifi çalışanlarının kendi çalışma koşullarına bakış açıları ele alınacaktır.

Tablo 19. Tarım Satış Kooperatifi Çalışanlarının Kendi Çalışma Koşullarına Bakış Açıları

	Kooperatif Çalışanları
Memnunum.	12/15 (%80)
Memnun Değilim.	3/15 (%20)

Tablo 19, tarım satış kooperatifi çalışanlarının kendi çalışma koşullarına karşı memnun olup olmadıklarını göstermektedir. Buna göre; Kooperatif çalışanlarının 12/15'inin (%80) tarım satış kooperatifinin kendilerine karşı piyasa şartlarına göre iyi olanaklar sunduğunu, 3/15'inin (%20) ise, kooperatifin çalışma şartlarından memnun olmadığını görmektedir.

Tarım satış kooperatifi çalışanlarının kendi çalışma koşullarına bakış açıları incelendiğinde; Ülkemizde ki nitelikli iş bulma olanaklarının azlığından dolayı kooperatif personelinin işlerinden memnun oldukları, memnun olmayanların ise çalışma saatlerinin uzunluğundan yakındıkları yorumu yapılabilmektedir. Kooperatif personelinin büyük çoğunluğunun (%80), kooperatifteki işlerinden memnun oldukları görülmektedir.

Görüşmeye katılan kooperatif çalışanlarının “Kooperatifte çalışıyor olmasaydınız daha az getirisi olan ve/veya daha zor bir işte çalışıyor olabileceğinizi düşünüyor musunuz ?” sorusu ile ilgili verdikleri cevapların bazıları şu şekildedir:

Tablo 20. Tarım Satış Kooperatifi Çalışanlarının Kendi Çalışma Koşullarına Karşı Bakış Açuları İle İlgili Bazı Mülakat Verileri

P8	Düşünüyorum. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar ve işsizliğin fazla olması sebebiyle tüm sektörlerde iş pozisyonları için bir rekabet ve talep fazlalığı mevcuttur. Kooperatifte çalışıyor olmasaydım muhtemelen daha az getirisi olan ve daha zor şartlarda çalışıyor olacaktım. Bu sebepten kendi işimin benim için değerli olduğunu düşünüyorum.
P1	Düşünmüyorum. Bence, çalışma şartları eksiklikleri; Belirlenen iş tanımı doğrultusunda hareket edilememesi, çalışma saat ve tarihlerine tam uyum sağlanamaması. Çünkü çiftçilerin zaman menfu olmaması. Bu bence haklı bir gerekçe çiftçiler için tabi. Yönetim kurulu seçimlerin ve diğer seçimlerin personel üzerindeki baskısı, zaman zaman liyakate uyulmaması gibi nedenlerden bizimde işimiz aslında oldukça zor.

3.5.2.2. Tarım Satış Kooperatiflerinin Bölge Ekonomisine, İstihdama ve İlgili Sektörlere Olan Katkısı

Bu başlık altında tarım satış kooperatiflerinin ilgili sektörlere olan katkısı ele alınacaktır.

Tablo 21. Tarım Satış Kooperatifi Çalışanlarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Bölge Ekonomisine ve İstihdama Katkısı İle İlgili Görüşleri

	Kooperatif Çalışanları
Katkısı Bulunmaktadır.	14/15 (%93,3)
Kısmen Katkısı Bulunmaktadır.	1/15 (%6,7)
Katkısı Bulunmamaktadır.	-

Tablo 21, tarım satış kooperatifi çalışanlarının, tarım satış kooperatiflerinin bölge ekonomisine ve istihdama katkısı ile ilgili görüşlerini yansıtmaktadır. Buna göre; Kooperatif çalışanlarının 14/15'i (%93,3) tarım satış kooperatiflerinin bölge ekonomisine ve istihdama katkısı olduğu görüşünde iken 1/15'i (%6,7) kısıtlı bir katkısı olduğu görüşündedir. Görüşmeye katılan tarım satış kooperatifi çalışanları arasında tarım satış kooperatiflerinin bölge ekonomisine ve istihdama katkısı olmadığı görüşünde olan bulunmamaktadır.

Tarım satış kooperatifi çalışanlarının, tarım satış kooperatiflerinin bölge ekonomisine ve istihdama katkısı ile ilgili görüşleri incelendiğinde; kooperatif çalışanlarının, tarım satış kooperatiflerinin bölge ekonomisine ve istihdama katkısının olduğu görüşünü yüksek oranda (%93,3) taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Görüşmeye katılan kooperatif çalışanlarının “Tarım satış kooperatiflerinin bölge ekonomisine ve istihdama katkısı sizce var mı?” sorusu ile ilgili verdikleri cevapların bazıları şu şekildedir:

Tablo 22. Tarım Satış Kooperatifi Çalışanlarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin Bölge Ekonomisine ve İstihdama Katkısı İle İlgili Bazı Mülakat Verileri

P1	Evet. Rekabet ortamı yaratarak girdi maliyetlerinin azaltılması, elde edilen tarımsal ürünlerin değerlendirilmesinde pazarlık gücünün artırılması, tarım üretiminde bulunan kesimin güvenli bir limanı olması, sanayi üretimi sayesinde ülke ve bölgede katma değer sağlanması, küçük bir katkıda olsa istihdam sağlanmaktadır.
P10	Bulduğumuz bölgede tüccar çoğunlukta olduğundan durum değişebilir. Fakat tüccar olmayan bir bölgede sadece kooperatif olsaydı çiftçiler ürettiği ürünü “acaba ürünü satabilecek miyim” diye düşünmesine engel olurdu.

Tablo 23. Tarım Satış Kooperatifi Çalışanlarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin İlgili Sektörlere Olan Katkısı İle İlgili Görüşleri

	Kooperatif Çalışanları
Katkısı Vardır.	14/15 (%93,3)
Kısmen Katkısı Vardır.	1/15 (%6,7)
Katkısı Yoktur.	-

Tablo 23, tarım satış kooperatifi çalışanlarının, tarım satış kooperatiflerinin ilgili sektörlere olan katkısı ile hakkındaki görüşlerini yansıtmaktadır. Buna göre; tarım satış kooperatifi çalışanlarının 14/15'inin (%93,3) tarım satış kooperatiflerinin ilgili sektörlere olan katkısının olduğunu, 1/15'inin (%6,7) tarım satış kooperatiflerinin ilgili sektörlere olan katkısının kısmen var olduğu görüşündedir. Görüşmeye katılan tarım satış kooperatifi çalışanları arasında tarım satış kooperatiflerinin ilgili sektörlere olan katkısı olmadığı görüşünde olan bulunmamaktadır.

Tarım satış kooperatifi çalışanlarının, tarım satış kooperatiflerinin ilgili sektörlere olan katkısı ile ilgili görüşleri incelendiğinde; kooperatif çalışanlarının, tarım satış kooperatiflerinin ilgili sektörlere olan katkısı olduğu görüşünü yüksek oranda (%93,3) taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Görüşmeye katılan kooperatif çalışanlarının “Tarım satış kooperatiflerinin diğer sektörlere (sigortacılık, hayvancılık, yağ sanayi vb.) de dolaylı veya doğrudan katkısı sizce var mı ?” sorusu ile ilgili verdikleri cevapların bazıları şu şekildedir:

Tablo 24. Tarım Satış Kooperatifi Çalışanlarının, Tarım Satış Kooperatiflerinin İlgili Sektörlere Olan Katkısı İle İlgili Bazı Mülakat Verileri

	Evet. Birçok sektöre hem dolaylı hem de doğrudan katkısı vardır. Sigortacılık, yağ sanayi, hayvancılık, lojistik, hammadde
--	--

P8	<p>temini, hizmet alımları, mal alımları vs. birçok sektöre katkısı vardır. Örneğin sigortacılık sektöründe hem sigorta ettirenlerin kazancını garanti altına alır hem de sektöre kazanç sağlar. Yağ sektöründe fiyat dalgalanmalarının önüne geçer. Çeşitli lojistik hizmetlerini dışardan satın alarak sektöre girdi ve istihdam sağlar. Çeşitli hammadde ve mal satın alacak sektörlerle girdi ve istihdam sağlar. Birçok sektörden hizmet, ürün, hammadde vs. alımı ve satımı yaparak sektörlerle gelir dolaylı yoldan istihdam sağlar.</p>
P10	<p>Kooperatiflerin çok düşük bir katkısı olduğunu söyleyebilirim. Örneğin, sigorta sadece yoğunluk olarak tarla ürünlerinin sigortalanması. Sigorta birçok şeyi kapsamaktadır. Fakat kooperatifler çok az bir kısmını yapmaktadır. Ortaklar her zaman fiyata bakarlar. Tabi ki kalitede olsun isterler. Hayvancılıkta yem fiyatlarından dolayı başka yerlere gitmek zorunda kalabilirler. Ama doğrudan katkısı vardır.</p>

SONUÇ

Sosyal politikanın ortaya çıkışı ve gelişimi açısından tarihi sürece bakıldığında; işgücünün sanayi devriminin başlangıcıyla birlikte içinde bulunduğu zor durumdan kaynaklı olarak sosyal politikaların öneminin ortaya çıktığı görülmektedir. İşgücü, sosyal politikaların önemli araçlarından olan ulusal ve uluslararası işçi ve işveren sendikaları aracılığıyla piyasasının belirlenmesinde ve şekillendirilmesinde söz sahibi olmaktadır. Aynı zamanda temel sosyal politika sorunlarından olan istihdam ve işsizlik, ücret, gelir dağılımı ve yoksulluk, sosyal güvenlik, iş sağlığı ve güvenliği gibi konular da işgücü ve işgücü piyasası içinde büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda, kooperatifçiliğin ortaya çıkışı ve dünya genelinde yayılım göstermesinin ardından ülkeler arasında genel yapı benzerlikler göstermesiyle birlikte farklı kooperatif türlerinin ortaya çıktığı; bu kooperatiflerinde gelirin dağıtımında adaletin sağlanması ve refah düzeyinin artırılmasının yanında sosyal ve ekonomik anlamda farklı katkılar sağlamaktadırlar.

Modern anlamıyla kooperatifçilik, 1844 yılında İngiltere'nin Rochdale kasabasında tüketim kooperatifçiliği ile başlamıştır. Aynı yıllarda Fransa'da üretim kooperatifçiliği ile, Almanya'da ise kredi kooperatifçiliği ile başlamıştır. Anlaşılacağı üzere ilk kooperatifçilik hareketleri Avrupa'da başlamış, 1920'li yıllar itibariyle de tüm dünyaya hızla yayılmıştır. Bu doğrultuda, İsveç, Amerika Birleşik Devletleri, İsviçre, Japonya gibi gelişmiş ülkelerde kooperatifçilik hareketleri başlamıştır. Gelişmiş ülkelerde kooperatifçilik hareketlerinin, 20. yüzyıl ve öncesinde de varlığından söz edebilirken, az gelişmiş ülkelerde ise kooperatifçilik hareketleri daha sonraları başlangıç göstermiştir.

Kooperatifler, kuruluş amaçlarına göre çeşitlilik göstermektedir. Bu kooperatif türleri arasında önemli bir yere sahip olan tarım satış kooperatiflerinin kurulmasının temel amacı, kooperatifin ortaklarının sahip olduğu ürünleri iyi fiyata satın alarak bu satın alınan ürünlerin en iyi şekilde değerlendirilmesini sağlamaktır. Bununla birlikte günümüzde tarım satış

kooperatifleri amaç ve ortaklarına hizmet açıdan gelişim göstermiştir. Tarım satış kooperatiflerinin, ortaklarına üretim için gerekli olan girdileri kaliteli ve ucuz bir şekilde temin edilmesini, ürün ekim dönemlerinde ortakların ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için uygun kredilerin sağlanması gibi görev edindiği amaçları da vardır.

Tarım satış kooperatiflerinin işgücü piyasası ve sosyal politika üzerine etkisinin incelenmesi amacıyla Trakya Bölgesinde bulunan 2 tarım satış kooperatifinde çalışanlar ve ortakları arasından seçilen; 15 personele işgücü piyasasına etkinin değerlendirilmesi için 5 soru ve 15 kooperatif ortağına sosyal politika etkisinin değerlendirilmesi için 5 soru yöneltilerek, derinlemesine mülakat yapılmıştır. Mülakat çözümlene anahtarına içerik analizi yöntemi uygulanmış ve elde edilen veriler yorumlanmıştır. İçerik analizi yapılarak çeşitli temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan temalar şu şekilde şematize edilmiştir:

1. Tarım Satış Kooperatiflerinin Sosyal Politikalara Etki Düzeyi

- Tarım Satış Kooperatiflerinin Kırsal Yaşamı Destekleyici Etkisi
- Tarım Satış Kooperatiflerinin, Ortaklarına Tarımsal Enformasyon

Sağlama Hususundaki Katkıları

-Tarım Satış Kooperatiflerinin Ortaklarına Sosyal Destek Mekanizmaları Sağlama Noktasındaki Faydaları

2. Tarım Satış Kooperatiflerinin İşgücü Piyasasına Etkisi

- Tarım Satış Kooperatifi Çalışanlarının Kendi Çalışma Koşullarına Bakış Açıları

- Tarım Satış Kooperatiflerinin Bölge ekonomisine, İstihdama ve İlgili Sektörlere Olan Katkısı

Çalışma kapsamında tarım satış kooperatifi personeli ve kooperatif ortakları ile yapılan görüşmeler sonucunda iki ana tema ve beş alt tema oluşturulmuştur. Tarım satış kooperatiflerinin sosyal politikalara etki düzeyi teması ve alt tema başlıklarında mülakatlara katılan ortakların görüşleri doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

-Tarım satış kooperatifi ortaklarının, tarım satış kooperatiflerinin buldukları bölgeye sosyal ve ekonomik açıdan katkısı olduğu görüşüne yüksek oranda katıldığı,

- Tarım satış kooperatiflerinin üretim ve satış aşamalarında kendilerine finansal desteği konusunda yetersiz olduğu görüşüne sahip ortaklarında bulunduğu ancak çoğunluğun tarım satış kooperatiflerinin finansal desteği olduğu görüşünde olduklarını,

- Tarım satış kooperatifi ortaklarının, tarım satış kooperatiflerinin kırsal bölgede yaşamı destekleyen bir katkısı olduğu görüşüne yüksek oranda katıldığı,

- Tarım satış kooperatifi ortakları arasında tarım satış kooperatiflerinin tarımsal enformasyon sağlama konusunda yetersiz olduğu görüşüne sahip ortaklarında bulunduğu ancak çoğunluğun tarım satış kooperatiflerini tarımsal enformasyon sağlama konusunda yeterli bulduğu,

- Tarım satış kooperatifi ortaklarının, tarım satış kooperatiflerinin sosyal destek mekanizmaları sağlama konusunda yüksek oranda başarılı bulduğu,

- Tarım satış kooperatifi çalışanlarının, tarım satış kooperatiflerinin çiftçilere olan ekonomik katkısı olduğu konusunda fikir birliğinde oldukları,

- Tarım satış kooperatifi çalışanları arasında tarım satış kooperatiflerini tarımsal üretimin sürekliliğinde kilit rol oynaması konusunda yetersiz bulduklarında olduğu ancak çoğunluğun tarım satış kooperatiflerini tarımsal üretimin sürekliliğinde önemli bir payı olduğuna inandığı,

- Tarım satış kooperatifi çalışanları arasında kendi çalışma şartlarının zor olduğu fikrine sahip olanların da bulunduğu ancak çoğunluğun tarım satış kooperatiflerinin kendilerine iyi bir iş olanağı sağladığı görüşünde olduğu,

- Tarım satış kooperatifi çalışanlarının, tarım satış kooperatiflerinin bölge ekonomisine, istihdama ve ilgili sektörlere katkı sağladığı görüşüne yüksek oranda katıldığı,

sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tarım satış kooperatiflerinin işgücü piyasası ve sosyal politika üzerindeki olumlu etkilerinin arttırılabilmesi konusunda; tarım satış kooperatiflerinin genel itibariyle sermaye konusundaki sıkıntılarını atlattığı takdirde daha etkin olabileceği, böylece görüşmeye katılan ortakların dile getirdiği finansal konulardaki ödeme ve desteklemelerdeki eksikliklerin kapatılabileceği söylenebilmektedir. Aynı zamanda devletin tarım satış kooperatiflerini piyasadaki herhangi bir şirket gibi görmek yerine; faizsiz ya da düşük faiz oranlarıyla kredi sağlayarak en azından ürün alım dönemlerinde desteklemesi gerekmektedir. Yine ortakların ve çiftçilerin tarımsal yeni gelişmelere ve bilgilere daha rahat ulaşabilmeleri adına tarım satış kooperatiflerinin ortaklarına bilgilendirme toplantıları ve seminerler düzenlemesi faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, O. K. ve Yabanova E. K. (2017). “Aktif İşgücü Piyasası Politikaları Çerçevesinde Kütahya İşkur’un Mesleki Eğitim Faaliyetlerinin İncelenmesi”, *Mehmet Akit Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:4, Sayı:2.
- Akbaş, S. (2017). *Aktif İşgücü Piyasası Politikalarının Etki Değerlendirmesi: Denizli İli Örneği*, Ankara: Türk Metal Sendikası Araştırma ve Eğitim Merkezi Yayınları-11.
- Akbıyık, N. ve Koç, M. (2011). “Kıdem Tazminatı ve Kıdem Tazminatı Fonunun İktisadi ve Sosyal Sonuçları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:16, Sayı:3.
- Aktaş, C. (2007). *Türkiye’de Kooperatifçilik Eğitiminin Gelişimi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Alcock C., Payne S. ve Sullivan M. (2004). *Introducing Social Policy*, Pearson Education, US.
- Altan, Ö. Z. (2007). *Sosyal Politika*, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, no: 1744.
- Altunay, E., Oral G. ve Yalçınkaya M. (2014). “Eğitim Kurumlarında Mobbing Uygulamalarına İlişkin Nitel Bir Araştırma”, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1.
- Ankara İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü. (2015). “Tarım Amaçlı Kooperatifler Rehberi-1”, <https://ankara.tarimorman.gov.tr/Belgeler/liftet/tarimsalamaclikkooperatifleri/nkurulusislemleri.pdf>, (erişim: 17 Nisan 2019)
- Ar, K. N. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Ücretlerin Gelişimi*, Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Aral, İ. (2013). *Şirketler Hukukuna Giriş-Şirketler Hukuku*, Editör Sami Karahan, 2. Baskı, Konya.

- Arslan, H. (2017). “Sosyal Politika Aracı Olarak Vakıflar ve İstihdam Etkisi”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:63.
- Ayhan, A. (2012). “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Güvenlik İlkeleri”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1.
- Aykaç, B. (2011). “Kooperatifçiliğin Gelişimi ve Yeni Nesil Kooperatifçilik” *Karınca Kooperatif Postası Dergisi*, Sayı: 893, Yıl: 76, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, Ankara.
- Bakırcı, M. (2007). *Türkiye’de Kırsal Kalkınma*, Nobel Yayınları, Ankara.
- Bal, Ö. (2002). *Perakendeci Bir İşletme Olan Tüketim Kooperatiflerinde Veri Tabanına Dayalı Pazarlama Sistemi ve Orko Üzerinde Bir Uygulama*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Baltacı, A. (2018). *Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunları Üzerine Kavramsal Bir İnceleme*, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:7, Sayı:1.
- Başaran, H. (2015, Mayıs). “Kooperatifçilikte Yeni Yaklaşımlar”, *21. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi*, Karabük.
- Başterzi, S. (1996). *İşsizlik Sigortası*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 509.
- Bayrakdar, S. (2019). “İşsizliğin Çözümünde Uygulanan Aktif İstihdam Politikalarının Etkinliği”, *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:33, Sayı:1.
- Bedir, E. ve Öte. (2014). *Sosyal Politika*, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, no:2628.
- Bedir, E., Özaydın M. M. ve Metin B. (2013). *Sosyal Politika-1*, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, no: 2621.
- Biçerli, M. K. (2005). “Aktif İstihdam Politikaları İşsizliği Azaltır mı?” *Çimento İşverenleri Dergisi*, Sayı:19.
- Biçerli, M. K. (2016). *Çalışma Ekonomisi*, İstanbul: Beta yayınları.

- Bilgin, N. ve Tanıyıcı, Ş. (2008). “Türkiye’de Kooperatif ve Devlet İlişkilerinin Tarihi Gelişimi”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, Sayı: 15, Yıl 10, Karaman.
- Boya, F. Ö. ve Demiral, Y. (2006). “İş güvensizliği ve Sağlık Araştırmaları”, *Türk Tabipleri Birliği mesleki sağlık ve güvenlik dergisi*, Sayı:3.
- Buğra, A. ve Keyder, Ç. (2015). *Sosyal Politika Yazıları*, İletişim Yayınları, 7. Baskı.
- Bulut, N. (2003). “Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu Mu?”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:52, Sayı:2.
- Cerev, G. ve Yenihan, B. (2017). “İşgücü Temel Kavramları Doğrultusunda Elazığ İli İşgücü Piyasasının Mevcut Durumu ve Analizi”, *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1, Elazığ.
- Çakır, Ö. (2007). “İşini Kaybetme Kaygısı: İş Güvencesizliği”, *Çalışma ve Toplum*, Sayı:1.
- Çelik, A. (2015). “Dünyada ve Türkiye’de Kıdem Tazminatı Uygulamaları”, *İktisat Dergisi*, sayı:530.
- Çevik, O. N. (2003). *Kooperatifler Kanunu*, Ankara.
- Çıkmın, A. ve Karacan, A. R. (1994). *Genel Kooperatifçilik*, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 511, İzmir.
- Çilingir, A. (2017). “İletişim Alanında İçerik Analizi Yöntemi Kullanılarak Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Üzerine Bir İnceleme”, *Erciyes İletişim Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1.
- Çoban, İ. A. ve Özbesler C. (2009). Türkiye’de Aileye Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler, *Aile ve Toplum Dergisi*, Cilt:5, Sayı:18.
- Dedeoğlu, S. (2009). “Türkiye’de Sosyal Devlet, Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı”, *Çalışma ve Toplum*, Sayı:21.
- Demirci, R. (1998). “Kooperatifçilikte Devlet Müdahalesi”, *Karınca Dergisi*, Sayı:744.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1962). *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963 – 1967*, Ankara.

- Devlet Planlama Teşkilatı. (1967). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968 – 1972*, Ankara.
- Doğan, M. (2006). “Vakıf Medeniyetimize Sosyal Siyaset ve Sosyoloji Açısından Bir Yaklaşım”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansı*, Sayı:34.
- Doğan, Z. A. ve Yercan, M. (2016). “Türkiye ve AB Ülkelerindeki Kooperatifçilik Mevzuatının Karşılaştırmalı Analizi”, *Tarım Ekonomisi Dergisi*, Cilt:22, Sayı:2.
- Dur, V. (2015). “Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (İLO) Sosyal Güvenlik Politikalarındaki Dönüşüm”, *Karatahta İş Yazıları Dergisi*, Sayı:3.
- Ercan, M. K. ve Küçükkaplan İ. (2002). “Türk Kooperatifçiliğinin Gelişimi İçin Bir Kooperatif Bankası Modeli ve Kooperatifçiliğe Katkıları”, *XVII. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi*, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları No. 94, Ankara.
- Eren, İ. M. (2009). “Türkiye’de Kamu Açıklarının Oluşumunda Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Rolü ve Marmarabirlik Örneği”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 3, İzmir.
- Ersöz, H. Y. (2011). *Sosyal Politikada Yerelleşme*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, no: 2010- 99.
- Esen, F. (2003). “Kooperatifler ve Ülkemizdeki Durumu”, *Karınca Dergisi*, Sayı:798.
- Giray, R. E. (2013). *Ticaret Şirketlerinin Genel Hükümleri ve Şirketler Topluluğu - Şirketler Hukuku*, Editör Sami Karahan, 2.Baskı, Konya.
- Görücü, İ. (2006). “Türkiye’de İş gücü Piyasası Yönetimi ve Bir Model Önerisi”, Doktora Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gözler, K. (2017). *Hukukun Temel Kavramları*, 15. Baskı, Bursa.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. (2016). *Uluslararası Kooperatifler Birliği 2015 Antalya Genel Kurulu ve Küresel Konferansı Toplantı Raporu*, Ankara.

- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. (2017). “Türkiye Kooperatifçilik Raporu 2016”<http://koop.gtb.gov.tr/data/592ea2dd1a79f514ac499aae/TKR-2016-2017%200804-BASIM.pdf> (Erişim: 1 Mayıs 2019).
- Gümüş, E. (2010). “Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sistemi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Önerileri”, *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, Sayı:24.
- Günaydın, İ. ve Yıldız, B. (2016). “Aktif İstihdam Politikalarının Etkililiği”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, Cilt:7, Sayı:17.
- Hacısalıhoğlu, E. (2015). “Çalışma Yaşamında Güvencesizleşme, Belirsizlik, Korku Üzerine Düşünceler”, *Toplum ve Hekim*, Sayı:4.
- Hazar, N. (1990). *Kooperatifçilik Tarihi*, Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Yayınları No.3, 3. Baskı, Ankara.
- Işığışok, Ö. (2017). *İstihdam ve İşsizlik*, Bursa: Dora Yayınları.
- İ. Hakkı ve öte., (2010,Ocak).”Türk Tarım Kooperatiflerinin AB Tarım Kooperatiflerine Uyumu ve Tarımsal Sanayiye Etkileri”, *Ziraat Mühendisliği 7. Teknik Kongresi*, Bildiriler Kitabı–1, Ankara.
- İlter, H. ve Öte. (2008). *Kooperatifçilik Sektörünün Yasal Çerçevesinin Yeniden Düzenlenmesi Çalışmaları*, Düzenleyici Etki Analizi Raporu, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teşkilatlandırma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- İnan, H. (2008). *Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, No:73.
- İnsel, A. (1993). *İktisat İdeolojisinin Eleştirisi*, İstanbul: Birikim Yayınları.
- Kapar, R. (2004). “Gelir Güvencesizliği Karşısında Koruma ve İşgücü Piyasasında Bölünme”, *Sosyal Araştırmalar Vakfı İşçi Sınıfının Değişen Yapısı ve Sınıf Hareketinde Arayışlar, Deneyimler Sempozyumu*.
- Kapar, R. (2005). *Sosyal Korumanın İşgücü Piyasasına Etkisi*, İstanbul: Birleşik Metal-İş Yayınları.
- Kapar, R. (2007). “Aktif İşgücü Piyasası Politikaları”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt:55, Sayı:1.
- Kara, M. (2003). *Kooperatifçilik*, Poyraz Ofset, 1.Basım.

- Kavruk, H. (2012). “Türkiye’de Konut Politikası ve Konut Kooperatifçiliğinin Gelişimi”, *Karınca Dergisi*, Yıl:77, Sayı:903, Ankara.
- Kayacan, İ. ve Yoldar, E. (1998). *Anadolu Basınında Kooperatifçilik*, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, Ankara.
- Kayıkçı M. ve Kayıkçı, S. (2007,Ekim). “Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri’nin Yeniden Yapılandırılması (Poster Bildiri)”, *Gazi Üniversitesi Koop-Mer 2007 Ulusal Kooperatifçilik Sempozyumu*, Gazi Üniversitesi Kooperatifçilik Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü Yayın No. 1, Ankara.
- Kırık, A. M. (2014). “Aile ve Çocuk İlişkisinde İnternetin Yeri: Nitel Bir Araştırma”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt:3, Sayı:1.
- Kıvılcım, F. (2013). “Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1.
- Kocabaş, Ö. Y. (2010). *Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçilik Düşüncesinin Gelişimi*, Libra Yayınları, İstanbul.
- Küpeli, Ö. (2014). *Pasif İşgücü Politikaları Uygulanan Kişilerin Aktif İşgücü Politikaları Yolu İle İstihdama Yönlendirilmesi: Seçilmiş Ülke Örnekleri*, Uzmanlık Tezi, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Mahiroğulları, A. (2012). “XXI. Yüzyıla Girerken Sendikacılık: Günümüzdeki Değişim, Dönüşüm ve Gelecek İçin Arayışlar”, *Emek ve Toplum Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1.
- Metin, O. (2011). “Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar”, *Çalışma ve Toplum*, Cilt:1, Sayı:28.
- Metin, Y. ve Aslan, G. (2007). “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde Dernek Özgürlüğü”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:12, Sayı:3.
- Munkner, H. ve Shah, A. (1993). *Creating a Favourable Climate and Conditions for Cooperative Development in Africa*, ILO, Geneva.

- Müftüoğlu, H. ve Aydos, V. (2001). *Türkiye’de Kooperatifçilik, Türk Kooperatifçiliğine Alternatif Bir Model: Almanya*, 1. baskı., İstanbul Ticaret Odası, Yayın No. 2001–46, İstanbul.
- Mülayim, Z. G. (2003). *Kooperatifçilik*, Yetkin Yayınları, 4. Basım.
- Nurdoğan, A. K. (2018). “Uluslararası Çalışma Örgütünün (UÇO-ILO) Yüzüncü Yıl Dönümü ve Türkiye İlişkileri”, *Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, Cilt:3, Sayı:4.
- Özaydın, M. M. (2003). “Vakıfların Sosyal Politika İşlevleri ve Günümüzde Artan Önemi”, *Kamu-İş*, Cilt:7, Sayı:2.
- Özaydın, M. M. (2008). “Küresel Etkilerle Şekillenen Sosyal Politika Anlayışı Ekseninde Sosyal Politikaların Geleceğini Tartışmak”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:10, Sayı:1.
- Özcan, O. (2007). *Türkiye’de Kooperatifçiliğin Tarihsel Gelişimi ve Cumhuriyet Dönemi Kooperatifçilik*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Özcan, Z. T. (2015). “Derneklerin Faaliyetleri”, *İzmir Barosu Dergisi*, Sayı:1.
- Özçelik, Ö. ve Tuncer, G. (2007). “Atatürk Dönemi Ekonomi Politikaları”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 1, Cilt: 9.
- Özdemir, G. (2016). *Kooperatifçilik*, Nobel Akademik Yayıncılık, 1.Baskı.
- Özer, E. ve Altındağ, İ. (2017). “Türkiye’deki Kooperatiflerin İstihdama Katkısı”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı:48.
- Özerdem, F. (2010). “Avrupa Birliği Sosyal Politikası ve Türkiye’nin Uyumu”, *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Hakemli Araştırma Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1.
- Özpıranga, N. (2013). *Küreselleşme Sürecinin Sosyal Politikalar Üzerindeki Etkileri ve Avrupa Birliği Sosyal Politikası*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pektaş, E. K. (2010). “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1.
- Pıçak, M. ve Kadah, H. (2017). “Türkiye’de Sendikalaşmanın Tarihsel Gelişimi”, *Dünden Bugüne Ekonomi Yazıları*, Sayı:9.

- Poroy, R., Tekinalp, Ü. ve Çamoğlu, E. (2010). *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, Güncelleştirilmiş 12. Basım, İstanbul.
- Rehber, E. (2011). *Kooperatifçilik*, Ekin Yayınevi.
- Selamoğlu, A. (2002). “Gelişmiş Ülkelerde İstihdam Politikaları, Esneklik Arayışı ve Etkileri”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:4.
- Selçuk, B. ve Aydoğdu, İ. B. (2014). “Anayasal Düzeyde Türkiye’de Sosyal Politikaların Gelişimi”, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, Sayı:4.
- Semerci, A. (2015). “Türkiye’de Çiftçi Örgütleri: Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Örneği”, *Namık Kemal Üniversitesi Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt:12, Sayı:1.
- Sezen, T. D. (2008). “Dernek Kurma Özgürlüğünün İçeriği ve Gelişim Süreci Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:10, Sayı:1.
- Silver, B. (2015). *Emeğin Gücü 1870’ten Günümüze İşçi Hareketleri ve Küreselleşme*, çev. Aslı Önal, İstanbul: Yordam Kitap.
- Şişman, Y. (2017). “Türkiye’de Sosyal Politikanın Dünü, Bugünü: Hayırseverliğin Kurumsallaşması mı? Gelişim mi?”, *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt:4, Sayı:2.
- T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, (2014). *Kooperatifler Açısından 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler*, Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü Yayını.
- Taş, H. Y. (2012). “Toplumsal Sınıfların Değişim Sürecinde, Sendikalar ve Sendikaların Geleceği”, *Emek ve Toplum Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1.
- Taş, S. ve Bozkaya, G. (2012). “Avrupa Uyum Sürecinde Türkiye’de Uygulanan İstihdam Politikaları”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:2, Sayı:1.
- Tekeli, S. Ve öte. (2012). *İstihdam ve İşsizlik*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, Yayın no:2678.
- Temiz, H. E. (2004). “Eğreti İstihdam: İşgücü Piyasasında Güvencesizliğin ve İstikrarsızlığın Yeni Yapılanması”, *Çalışma ve Toplum*, Sayı:2.

- The Coop Harvard Üniversitesi Kooperatifi (1822 – 2017). (2017). Haz. Barış Solakoğlu, *Vaka Analizi 2*, Altan Matbaası, Ankara.
- Tokol, A. ve Alper, Y. (2019). *Sosyal Politika*, Dora Yayıncılık, 10. Baskı.
- TTKKMB, (2008). *Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Temel Kanun-Mevzuat*, İnsan Kaynakları Daire Başkanlığı Eğitim Müdürlüğü, Yayın No: 79, Ankara.
- Turan, N. (2005). “Üretken Bir İstihdam Yaratılmasında Kooperatif İşletmelerinin Potansiyel Katkıları”, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1.
- Tutar, F. ve öte. (2014). “Türkiye’de Yerel Kalkınmanın Yeni Aktörü Üçüncü Sektör: Kooperatifler”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı:1.
- Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı. (1993). *TARİŞ Tarihi*, Ayma Matbaası, İzmir.
- Türkiye Milli Kooperatifler Birliği. (2002). *Kooperatiflerin Teşvikine İlişkin 193 Sayılı (İLO) Uluslararası Çalışma Örgütü Tavsiye Kararı*,
- Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri. <http://www.tarimkredi.org.tr/index.php/hakkimizda/tarihcemiz> (Erişim: 23 Nisan 2019).
- Uçkan, B. (1998). “Küreselleşme ve Devletin İş Piyasasındaki Rolü”, *Çimento Endüstrisi İşverenler Sendikası Dergisi*, Cilt:12, Sayı:2, <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/1mak982.htm>, (Erişim: 18 Mart 2019)
- Uğur, S. (2011). “Türkiye’de İşsizlik Sigortasının Gelişimi”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt:9, Sayı:2.
- Uluslararası Çalışma Örgütü. (2018). “Kooperatif İstatistikleri Odak Noktası: Türkiye”, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---coop/documents/publication/wcms_615734.pdf (Erişim: 30 Nisan 2019).
- Uluslararası Kooperatifler Birliği. <https://www.ica.coop/en> (Erişim: 23 Nisan 2019).
- Uşen, Ş. (2007). “Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’de Aktif Emek Piyasası Politikaları”, *Çalışma ve Toplum*, Sayı:13.

- Ün, M. (2007). *Dünya’da Kooperatifleşmenin Tarihine İlişkin Rapor*, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teşkilatlandırma Genel Müdürlüğü, İstanbul.
- Ünal, F. ve Caner, C. (2014). “Yerel Yönetimler ve Sosyal Politikalar: Sosyal Belediyecilik”, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, Cilt:49, Sayı:2.
- Ürper, Y. (1989). *Kooperatif İşletmeciliği*, Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmalar Vakfı Yayınları, Yayın No: 75, Eskişehir.
- Ürper, Y. (1990). *Türkiye’de Hükümetlerin Kooperatifçilik Politikaları ve Sonuçları (1960-1990)*, Anadolu Üniversitesi, İİBF Yayınları, No. 385/83, Eskişehir.
- Yavuz, H. B. (2017). “Aktif İşgücü Piyasası Politika Uygulamalarının Etkilerinin Değerlendirilmesi: Bir Meta Analiz Çalışması”. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. Cilt:7, Sayı:13.
- Yemişçi, A. D. (2017). “Öğretide Kavram Karmaşası Üzerine Bir Örnek: Sosyal Hizmet ve Benzer Kavramlar”, *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, Cilt:10, Sayı:50.
- Yenihan, B. (2017). “Bir Sosyal Politika Aracı olarak Sosyal Güvenlik: Dünya’da ve Türkiye’de Gelişimi Üzerine Bir İnceleme”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt:30, Sayı:15.
- Yercan, M. (2007). “Türkiye ve Avrupa Birliğinde Tarımın Örgütlenme Deseni ve Tarımsal Kooperatifler”, *Tarım Ekonomisi Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 1.
- Yıldırım, Ö. (1995). “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Aydın İncir Müstahsilleri Kooperatifinin Durumu”, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, S. 4 – 5, Cilt: 2.
- Yılmaz, E. (2004). *Hukuk Sözlüğü*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2012). “Türkiye’de Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi”, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt:23, Sayı:2.
- Yorgun, S. (2016). “Anayasa Mahkemesinin 6356 Sayılı Yasaya İlişkin Kararının Sendikal Özgürlükler Boyutuyla Değerlendirilmesi”, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, Sayı:50.

Yüksel, S. (2005,Eylül). “Kooperatifçiliğin Türkiye’deki Tarihi Gelişimi, Önemi ve Sayısal Veriler Işığında Günümüzdeki Durumu”, *XVIII. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi, Türk Kooperatifçilik Kurumu, Ankara.*

Zaim, S. (1992). “Vakıflarımızın İktisadi ve Sosyal Açıdan Değerlendirilmesi”, *Sosyal Siyaset Konferansı Dergisi, Sayı:37-38.*

EKLER

EK 1: Personel için Hazırlanan Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu

1- Kooperatifte çalışıyor olmasaydınız daha az getirisi olan ve/veya daha zor bir işte çalışıyor olabileceğinizi düşünüyor musunuz?

Cevap Düşünmüyorum ise, Çalışma şartlarınız da ne gibi eksiklikler bulunmaktadır?

2- Tarım satış kooperatiflerinin bölge ekonomisine ve istihdama katkısı sizce var mı?

Cevap Evet ise, Ne gibi katkıları bulunmaktadır?

Cevap Hayır ise, kooperatifin bölge ekonomisine ve istihdama katkısı olabilmesi sizce için ne gibi uygulamalarda bulunmalı?

3- Tarım satış kooperatiflerinin, çiftçilere ekonomik açıdan sizce katkı sağlıyor mu?

Cevap Evet ise, Ne gibi katkıları bulunmaktadır?

Cevap Hayır ise, kooperatifin bu konuda eksiklikleri nelerdir?

4- Tarım satış kooperatifleri olmadığı takdirde kooperatif ortaklarının başka iş alanlarında çalışmak zorunda kalacağını düşünüyor musunuz?

Neden?

5- Tarım satış kooperatiflerinin diğer sektörlere (sigortacılık, hayvancılık, yağ sanayi vb.) de dolaylı veya doğrudan katkısı sizce var mı?

Cevap evet ise, Ne gibi katkılarda bulunmaktadır?

Cevap Hayır ise, Sizce kooperatifin diğer sektörlere girmesi faydalı olur mu?

EK 2: Ortaklar İçin Hazırlanan Yarı Yapılandırılmış Mülakat

Formu

1-Ortağı olduğunuz kooperatifin sosyal ve ekonomik açıdan bölgenize sizce katkısı var mı?

Cevap Evet ise; Ne gibi katkıları olduğunu anlatır mısınız?

Cevap Hayır ise; Nedenini açıklar mısınız?

2- Kooperatifin varlığının, köyler ile bağların korunmasında yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?

Cevap düşünüyorum ise, Ne gibi faydaları var?

Cevap düşünmüyorum ise, bu konuda eksik kaldığı noktalar nelerdir?

3- Kooperatifin tarım hakkında (ilaçlama, gübreleme, ekim vb.) bilgi sahibi olmanız da katkısı var mıdır?

Cevap Evet ise, Hangi yollarla kooperatiften bilgi edinebiliyorsunuz?

Cevap Hayır ise, bu konuda eksik kaldığı noktalar nelerdir?

4- Kooperatifinizin cenaze, meydana gelen kazalar, doğum, evlilik gibi özel veya zor günlerde ortaklarına destek olduğunu düşünüyor musunuz?

Cevap düşünüyorum ise, Kooperatif ne şekilde destekte buluyor?

Cevap düşünmüyorum ise, bu konuda eksik kaldığı noktalar nelerdir?

5- Kooperatifinizin ürünlerinizi tüccardan daha yüksek bir fiyata aldığı, üretim için gerekli girdi fiyatlarında ise ödeme kolaylığı sağladığı fikrine katılıyor musunuz?

Cevap katılıyorum ise, bu durum size güven veriyor mu?

Cevap katılmıyorum ise, kooperatifin bu konuda eksiklikleri nelerdir?

EK 3: Ortaklar ile Yapılan Mülakat Çözümleme Anahtarı

Soru 1-) Ortağı olduğunuz kooperatifin sosyal ve ekonomik açıdan bölgenize sizce katkısı var mı?

O1- Evet tabi ki katkısı var. Birincilikle sağlamlığı var. Alacağım para garanti. Gübre, tohum, ilacını alıyorsun. Gerekirse para alıyorsun. 10 kişiden 3 kişinin parası varsa 7 kişinin yoktur. Onun için çok faydası var bize kooperatifin.

O2- Evet katkısı var. Çiftçinin nakit ihtiyacını karşılıyor. Gübre vs. gibi tarımsal girdileri alışverişini yapmamızı sağlıyor. En önemli nokta vadeli alışveriş yapılabilmesi.

O3- Ekonomik açıdan çiftçilere vade ve ödeme erteleme ile rahatlattıkları için katkı sağlamaktadır. Sosyal olarak olumlu ya da olumsuz bir katkı görmüyorum.

O4- Hayır yoktur. Bu zamanda kooperatif ortaklarını düşünmekten çok kendi ticari durumunu düşünüyor. Kooperatiften çıkmış özel sektör gibi daha fazla kazanıp daha güçlü olmayı düşünüyor ama ortağın faydalanacağı bir şey üretmekten kaçınıyor.

O5- Bölgemizde iş istihdamı sağlıyor. Çiftçinin ürettiği ürünün satışında kolaylık sağlıyor. Ekim işlerinde de kooperatifimizin bize kredi anlamında desteği oluyor.

O6- Kooperatifimizin bölgemize sosyal ve ekonomik katkısı bulunmaktadır. Kooperatif ekonomik ve toplumsal kalkınmada bölgede lokomotif bir görev üstlenmektedir. Ortakları ağırlıklı olarak küçük ölçekli bireysel ve aile tarım işletmesi çiftçilerimizden meydana gelmektedir. Kooperatif yönetiminde ve hizmet politikasında seçtikleri temsilcileri ile söz sahibi olabilmeleri demokratik ve sosyal gelişime katkı sağlamaktadır. Bireysel olarak etki edemeyecekleri serbest piyasa şartları karşısında ortaklık birlikteliği ile bin bir zahmet ile ürettikleri değerleri korumada ve değerlendirme de, ihtiyaç duydukları girdileri sağlamada, üretim ve pazarlama ihtiyaç ve risklerine karşı bir garanti, güven ve destek ortamı

sağlaması açısından toplumsal ve ekonomik yapıya etkisi büyüktür.
O7- Evet vardır. Kooperatifler ilk önce piyasayı dengeleyici kurumlardır. Kooperatiflerin olduğu bölgelerde çiftçi malını değerinde satar. Kooperatifler olmasa çiftçi ayakta kalmaz. Kooperatifler, çiftçinin tam bir zor gün dostudur.
O8- Evet. Sosyal açıdan; üreticilerin bir araya gelerek söylesdikleri bir ortam oluşturuyor. Ekonomik açıdan ise gerek girdi gerek çıktı fiyatlarının oluşmasında denge unsuru oluşturuyor.
O9- Katkısı olmaz olur mu tabi ki de var. Eğer kooperatifçilik yani kooperatifler olmasaydı tarlalarımızı dahi ekemezdik. Alışverişlerimizi veresiye vermese yapamazdık.
O10- Evet, Katkısı var. Piyasaları canlı tutuyor ve Ayçiçek fiyatlarının düşmemesini sağlıyor.
O11-Vardır. Tohum, gübre, peşin para gibi her türlü olanaktan kooperatifler faydalanmamızı sağlıyor.
O12- Cevabım evet. Kooperatiflerimiz ekonomik olarak uygun gübre ve tohum almamıza olanak sağlıyor. Çalışma alanı açısından da bölgemize istihdam sağlıyor.
O13- Evet var. Çiftçilerin birlikteliğinin artmasına ve bilgi paylaşımında bulunmalarına olanak sağlıyor. Çiftçinin her türlü finansal ve tarımsal ihtiyaçlarını karşılıyor ve ürün fiyatı konusunda belirleyici oluyor.
O14- Evet katkısı var. Ayçiçek fiyatlarının belirlenmesinde ve bundan kaynaklı olarak ürünümüzün ucuz bir şekilde gitmemesi sağlanıyor. Alınan gübre, tohum ve yem gibi malzemelerin uygun fiyatlara ve vadeli verilmesi, üretilen malımızın bulunduğu yerden alınması gibi katkıları bulunmaktadır.
O15- Vardır. Çiftçinin kredili ürün, gübre, tohum ve ilaçları uygun fiyata almasında ve ayçiçeğinin fiyatlarının belirlenmesinde faydası vardır.

Soru 2-) Kooperatifin varlığının, köyler ile bağların korunmasında yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?

O1- Muhakkak olur. Kişiler birbirini tanıyor. Arkadaşlıkları oluyor. Kefillikler oluyor. Daha çok kişi tanıma ve kaynaşma oluyor. Çevren genişliyor.
O2- Düşünüyorum. Alım yeri açıp ortağın ayağında mahsulünü teslim alıp ona her türlü imkanı sağlıyor.
O3- Faydası olabilir. Kooperatifin bulunduğu il, ilçe ve beldelerde köylerden gelen çiftçiler işlerini hallederken şehirde de bağlantısının kesilmediğini görüyoruz. Kooperatif çalışanlarının köy ziyaretleri de buna örnek gösterilebilir.
O4- Evet. Belki köyler çiftçiler ortak olarak birbirlerini tanıyıp muhabbetleri artıyor olabilir.
O5- Çiftçilerin birlik ve beraberliğini sağlıyor. Çiftçilerin üretim ve satış için ortak noktada buluşmasını sağlıyor. Komşuluk ilişkilerini geliştiriyor.
O6- Kooperatifin varlığı köyler ile bağı arttırmaktadır. Kooperatifçe tarımsal ve hayvansal girdilerin sağlanması, ürün alım satımı ile karşılıklı olarak yıl boyu süren bir alışveriş ile iletişim ortamı sağlamaktadır. Kooperatif çiftçilerin uğrak yeri, zaman zaman buluşma noktası konumundadır. Personelin iletişim yetkinliklerinin geliştirilmesi ve fiziki şartlarının iyileştirilmesi ile hizmet kalitesindeki artış bu bağı kuvvetlendirecektir. Kooperatifin modern bir kurumsal kimlik çalışmasına ihtiyacı olduğu kanaatindeyim.
O7- Evet düşünüyorum. Köyler ile kooperatifler arasında büyük bir bağ olduğunu düşünüyorum hatta köyler yoksa kooperatiflerde yoktur diyebilirim. Köydeki çiftçi ihtiyacının %80'ini kooperatiflerden karşılar.
O8- Düşünüyorum. İnsanların etkileşimde bulunarak üretim teknikleri ve pazar koşulları hakkında bilgi transferi gerçekleştirmelerini sağlıyor.
O9- Evet düşünüyorum. Hatta köyler arasında da bir bağ kurduğunu düşünüyorum. Civar köylerden yeni çiftçiler ile tanışıp gerektiğinde çiftçilik ile ilgili bilgi almamızı sağlıyor kooperatifimiz.
O10- Düşünmüyorum. Çiftçinin gelirinin yüksek olmadığından dolayı fabrikalarda çalışmaya başlaması ve dolayısıyla şehre göçler artıyor.

Özellikle bu durum gelecek nesilde giderek artacaktır.
O11- Düşünüyoruz tabi. Zaten kooperatifler köylülerden kurulmadır. Köyde oturmayı teşvik ediyor. Hayvancılık yapan, çiftçilik yapan köyden kopmuyor.
O12- Cevabım yardımcı olduğunu düşünüyorum. Köylerimizde yaşamayı kolaylaştırıyor ve kooperatifimizin sayesinde civar köylerden çiftçilerimizle tanışma fırsatımız oluyor. Köylüler arasındaki bağı da geliştiriyor.
O13- Evet. Kooperatifin varlığı köylünün her zaman aklındadır. İlçeye her gidişte kooperatife de gidilir ve kooperatif personelinin de köylere gidip köylüler ile iç içe olması bu bağı güçlendirir.
O14- Evet, düşünüyorum. Kooperatifler çeşitli köylerden yönetim kurulu ve ortaklardan oluştuğuna göre tüm köyleri birbirine ve kooperatifi de köye bağlayan bir bağ oluşturur.
O15- Düşünüyorum. Köylülerin ürettiği ürünleri köyünden almak ve köylüye satın aldığı ürünleri yaşadığı yerde teslim etmesi bu bağın korunmasında fayda sağlıyor.

Soru 3-) Kooperatifin tarım hakkında (ilaçlama, gübreleme, ekim vb.) bilgi sahibi olmanız da katkısı var mıdır?

O1- Tabi ki katkısı vardır. Kooperatifler seminerler, toplantılar yapar. Örneğin ayçiçeği ekimi ile ilgili seminer verildi. Bu seminerde ayçiçeğinin kaç santimetreye ekileceğine dair bilmeyenler için bile bilgi verildi.
O2- Evet var. Her türlü bilgi alışverişimizi onlardan temin ediyoruz. İlaç, gübre, hastalık olsun ziraat mühendisleri her türlü desteğini alıp bilgi akışını sağlıyor.
O3- Evet kesinlikle vardır. Ziraat mühendisi olmasa da bilgi birikimini çiftçilerle paylaşmaları, yeni çıkan ilaç, tohum hakkında bilgiler vermeleri vb. hizmetler büyük fayda sağlamaktadır.
O4- Yoktur. Kooperatiflerin çalışanlarını daha bilgilendirilip çiftçilerin yanında daha bilgili olmalı, onlara her konuda yardımcı olabilecek ziraat

mühendisleri olmalı ve bu kişilere çiftçinin ulaşabileceğini düşünüp rahatça telefonla ulaşım bilgi almasının sağlanması gerek.

O5- Bu konuda sahada, arazide çiftçiye teknik olarak bilgi aktarımı eksik.

O6- Hayır. Kooperatif çiftçiler için tohum, gübre tedarikçisi olarak fayda sağlamaktadır. Tohumlar ve gübreler ile ilgili özellikleri açısından gerekli bilgiler satış esnasında verilmekle birlikte ekim ve gübreleme faaliyetlerinde çiftçilerin bireysel şikâyetleri veya talepleri üzerine destek olunmaktadır. Bu konuda bilgi kaynağına erişim kooperatif personelinin tohum ve gübre üretici temsilcisine yönlendirilmesi ile olmaktadır. Kooperatif bünyesinde bitkisel üretime yönelik teknik uzman desteği yetersizdir. Kalitesiz ürün hem çiftçi hem de ürünü alacak kooperatif açısından bir kayıp ve maliyettir. Bu maliyetin önüne geçilmesi için kooperatifin teknik danışmanlık hizmetleri vermesi, sorumluluk bölgesi içerisinde gerekli denetim rolünü üstlenerek kontrol altında tutacak tedbirleri alması gerektiği kanaatindeyim.

2018 yılında Ergene İlçemizde düzenlenen Ayçiçek Bitki Yetiştiriciliği ile ilgili düzenlenen toplu eğitim organizasyonu; Kooperatifin sektörel gelişimde proaktif bir politika benimsediğinin önemli bir göstergesi olmuştur. Mesleki ve teknik gelişime katkı sağlaması açısından önemli bir adım olduğunu düşünüyorum. Ancak elbette ki yeterli değildir. Çiftçi meslektaşlarımızın hızla gelişen ve değişen dünyada gelişmiş ülkeler seviyesinde üretim ve rekabet gücüne erişebilmesi, artan nüfusun ihtiyacını karşılayacak yağlık bitki üretim artışını sağlık ve kaliteden ödün vermeden sağlayabilmeleri ve her geçen gün artan tarım ürünlerinde dışa bağımlılığın önüne geçebilmesi için eğitim ve bilgi düzeylerinin ivedilikle artırılması, üretim planlamasından, nihai ürüne kadar son teknolojiler ve teknikler hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanmalı, gerek işletme, gerek aile ekonomisi yönetim becerileri artırılmalı, kıt kaynak olan sermaye, toprak ve çevrenin korunmasında gerekli bilinç düzeyine ulaşmaları sağlanmalıdır. Bu konuda kooperatifin aktif sosyal bir rol olması gereklidir.

O7- Bilgi sahibi olmamızda kısmen katkısı vardır. Hem kooperatifin kendi

<p>bünyesinde uzman ziraat mühendisine ihtiyacı vardır. Toprağı hazırlamadan ekime, biçime, tohumdan, ilaca, gübreye kadar çiftçinin yanında olması gerekiyor. Maalesef günümüz Türkiye'sinde kooperatiflerde çalışan ziraat mühendisi hiç yok. Varsa da uzman değiller.</p>
<p>O8- Var tabi. Gerektiğinde mesaj bile atabiliyorum çalışan personele, her türlü sorunlara yardımcı oluyor.</p>
<p>O9- Hayır. Yeterli sayıda teknik eleman istihdam ederek, arazi sürveyi yapamadığı için katkısı olmuyor. Sürveyden kastım topraktaki zararlı ve faydalı organizmaların bir yerde olup olmadığının tespiti, var ise yoğunluğunun ve yayılış alanının tespiti edilmesidir.</p>
<p>O10- Evet katkısı vardır. Özellikle tohum çeşitleri hakkında bilgi sahibi oluyoruz. Kuruma gelen çiftçiler, fikirlerini paylaştığı için diğer yıl için tercihlerimizi ona göre yapmaya çalışıyoruz.</p>
<p>O11- Evet var. Ayçiçek, buğday tohumları üzerinden bilgi sahibi oluyoruz. Tohum iyi derlerse alıyoruz. Yani demek istediğim bilgilendirmenin yapılmasından sonra tohumun özelliklerinin bize uygun olduğunu düşünürsek alıyoruz.</p>
<p>O12- Evet. Kullanacağımız gübreler ve ilaçlar hakkında kooperatif personelinden gerekli bilgi sahibi oluyoruz. Bazen seminerler düzenleyerek de bilgi veriyorlar.</p>
<p>O13-Evet. Her türlü konu hakkında bilgi almak istediğimizde kooperatifi arayarak ya da yüz yüze görüşme sağlayarak kurumda gerekli bilgiyi alıyoruz.</p>
<p>O14- Evet katkısı var. Gerek köy kahvelerindeki panolardan gerekse personelin köyleri gezmesi ve telefonla irtibat sağlayarak her zaman yanımızda oluyorlar.</p>
<p>O15- O konuda biz kooperatiften herhangi bir bilgi almıyoruz. Fakat bir talepte bulunduğumuz zaman yardımcı oluyorlar.</p>

Soru 4-) Kooperatifinizin cenaze, meydana gelen kazalar, doğum, evlilik gibi özel veya zor günlerde ortaklarına destek olduğunu

düşünüyor musunuz?
O1- Tabi ki düşünüyoruz. Taziyeye gidiyor cenazelerde yanında oluyor. Gerek maddi gerek manevi destek oluyor.
O2- Düşünüyorum. Bir ölüm anında borçlarını siliyor. Bütün ortakların hayat sigortası var. Kooperatif ortağı olarak bu durum biz ortaklara çok büyük katkı sağlıyor.
O3- Düşünüyorum. Benim bölgemde genelde kooperatiflerde bu desteği görüyorum. Bu manevi destek, kooperatiflerin önemli pozitif yönlerindedir.
O4- Evet. Kooperatif çalışanları yönetim kurulu olarak her konuda ortaklarının yanında olmaya çalıştığını görüyorum.
O5- Ortakların zor günlerinde kooperatif yanında bulunuyor. Cemiyete yönetim olarak katılım sağlanıyor. Ayrıca kooperatif ortaklarının hayat sigortası olması oldukça iyi bir şey. Ölüm durumunda geride kalanlara herhangi bir borç ödetilmiyor.
O6- Kooperatif yönetimi, yöneticileri ve personel çiftçilerimizin özel ve zor günlerinde yanındadır. Ortakların zor günlerinde acılarını, özel günlerinde mutluluklarını paylaşmada gereken özeni en iyi şekilde göstermektedirler. Ortakların kuruma aidiyet ve birliktelik duygularının pekiştirilmesi konusunda kendilerine düşen sorumluluk ve destekleri ayırt etmeden ve en geniş katılımı yerine getirmektedirler. Bu konudaki hassasiyetlerini takdir ediyoruz.
O7- Kooperatif, zor ve özel günlerde çiftçinin yanında olabildiğince olmaya çalışıyor bana göre. Cemiyetler de kooperatif özellikle de yönetim kurulu toplu olarak katılım sağlayıp, destek oluyorlar.
O8- Düşünmüyorum. Kooperatif adama para verir mi hiç? Her türlü özel ve zor günler gibi zamanlardan eksik kalıyorlar.
O9- Düşünmüyorum. Bu konuda tarım satış kooperatifleri daha etkin olarak hareket edebilir. Böyle davranması durumunda kooperatifteki birliktelik duygusunun ve etkileşimin artacağını düşünüyorum.
O10- Kooperatifin destek olduğunu düşünmüyorum. Vefat eden ortağın

<p>içeride olan parasını geride kalan varislerine uzun bir süre beklenerek verilmesi yerine o zamanda ödeyerek zor günlerinde destek olması gereklidir. Şuan da böyle bir şey yoktur.</p>
<p>O11- Düşünüyoruz tabi. Maddi manevi yardımcı oluyor. Hasat zamanı zor durumda kalınca avans veriliyor. Okula giden çoluk çocuğa dolayısıyla yardımcı oluyor kooperatifin.</p>
<p>O12- Düşünüyorum. Kooperatifimizin her türlü özel günde ve başımıza gelen olumlu veya olumsuz olaylarda desteğini esirgemediğini düşünüyorum.</p>
<p>O13- Evet. Kooperatif yönetim kurulları ve personelleri özel ve zor günlerde kooperatif ortaklarının yanında bulunur. Bu durum benim için oldukça önem arz ediyor.</p>
<p>O14- Evet düşünüyorum. Vefat eden ortaklarımızın cenaze haberlerini tüm ortaklarımıza bildiriyorlar mesaj olarak. Ve böyle durumlarda yönetim kurulumuz her cenazeye toplu olarak katılım sağlıyorlar.</p>
<p>O15- Düşünüyorum. Düğün, nişan, cemiyetlere geliyorlar. Bu benim için çok güzel bir şey. Frekansları çok iyi bu konular da.</p>

<p>Soru 5-) Kooperatifin ürünlerinizi tüccardan daha yüksek bir fiyata aldığı, üretim için gerekli girdi fiyatlarında ise ödeme kolaylığı sağladığı fikrine katılıyor musunuz?</p>
<p>O1- Evet tabi ki katılıyoruz. Kooperatif ayçiçek ürün fiyatını açıkladığında tüccar açıklanan fiyattan daha düşük ürünü alıyordu. Kooperatifte fiyat açıklanınca tüccarda mecburen fiyatını kooperatif fiyatına yakın yapmak durumunda kalıyor. Kooperatif olmasa tüccar 40-50 kuruş ürünü daha düşük fiyata alır. Kooperatifte dürüstlük, ciddiyet garantisi var. Kooperatif demek bir yerde devlet demektir.</p>
<p>O2- Katılıyorum. Bize her türlü imkânı sağlayıp bizi özel sektörün kucağına atmıyor. Ürünleri her zaman piyasa şartlarının üzerinde olmaktadır ve hiçbiri mağdur etmemektedir.</p>
<p>O3- Yüksek fiyatla aldığını düşünmüyorum. Genelde piyasa standartlarında</p>

alım yapıyor. Evet, girdi maliyetlerinde ödeme kolaylığı sağladığı inkâr edilemez. Fiyatlar piyasa ile benzer olsa da vade ile ödeme kolaylığı çiftçilerin üretmesine olanak sağlamaktadır.

O4- Kooperatifler çiftçinin her zaman güvendiği ürünün değerinde satabileceği yerler olması gerekiyor ama bizim kooperatiflerimiz zaman zaman ortakları zor durumda bıraktığını görüyoruz. Aslında çiftçi daha malını teslim etmeden bilmesi gerekiyor. Çiftçi malını nasıl satacağını kime satacağını fiyatları değerlendirerek güven ortamında satmalıdır.

O5- Kooperatifin belirlediği fiyatlar piyasa fiyatlarının zaman zaman altında kalabiliyorsa da kuruluşun güvenli olduğu kanaatindeyim.

O6- Kooperatiflerimiz ürünlerimizi tüccardan daha yüksek fiyata genellikle almaktadır. Serbest piyasa koşullarında kooperatif fiyatları üzerinde tüccar alım fiyatları olabilmektedir ancak süreklilik arz etmemektedir. Ayrıca tüccara yapılan peşin satışlar dışında vadeli satışlar mal bedelinin tahsilatında çiftçiler açısından risk arz etmektedir. Kooperatif ödeme garantisi, fiyat farkının etkisini telafi etmektedir. Nitekim kooperatif serbest piyasa koşullarındaki artışlar çerçevesinde fark desteği ile çiftçilerin mağduriyetine ve güven kaybının önüne geçmektedir. Kooperatif çiftçilerin üretim için girdi alımlarında hasat dönemi vadeli işlemleri ve finansal desteği çiftçiler açısından çok önemli bir kolaylıktır. Çiftçi ihtiyacı olan girdilere vadeli ulaşabilmekte, vade tarihinde ürettiği mal ile borçlarını ödeyebilmektedir. Tüm enerjisini üretim ve kalite artışına odaklayabilmektedir. Sermaye yetersizliği çeken küçük ölçekli tarım işletmelerinin bu şekilde desteklenmesi ile tarım alanlarının boş kalmasının önüne geçilerek ülke ekonomisine olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte kooperatif, ortaklarının tohum ve gübre ihtiyaçlarını sağlamada girdi üreticileri karşısında ortakları adına toplu ve kapasiteli bir alıcı durumunda olduğundan pazarlık gücü ile elde fiyat avantajını her daim ve maksimum düzeyde ortaklarına yansıttığı bir ekonomi politikasına sahip olması gerektiği kanaatindeyim.

O7- Kooperatiflerin ilk önce tüccar mantığıyla yönetilmemesi gerekiyor.

<p>Çiftçinin ilaç gübre yem alımlarında adeta piyasayla aynı fiyat politikası gütmemesini doğru bulmuyorum. Kooperatif çiftçiye her koşulda avantajlı hizmet etmek zorundadır. Bunu da sayın yöneticiler ve en önemlisi devletimizin desteğiyle yapmalılar. Maalesef devletimiz her hasat zamanında sanayicinin yanında yer alarak çiftçinin belini büküyor. Gübre, mazot, ilaç zamları her yıl muntazam bir biçimde artıyor. Fakat çiftçinin çıkardığı ürünlerin fiyatı, girdi fiyatlarının arttığı kadar artmıyor.</p>
<p>O8- Tüccarın yemlik fiyatına aldığı kaliteli ürünümüzü yemlik fiyatına alıyor. Tüccar o konuda daha iyi. Tüccardan parayı dökmeden bile alıyorsun. Kooperatifler de ise 1 ayı buluyor paramızı almamız, bazen geçiyor bile.</p>
<p>O9-Kısmen katılıyorum. Bazı yıllar ürün fiyatları tatmin ederken bazı yıllar da üretici hayal-i sükûta uğratılmaktadır. Girdi temininde ise kredilendirme yaparak yardımcı olmaktadır.</p>
<p>O10- Kooperatif ürünlerimizi tüccardan daha yüksek fiyata alıyor ama kar payı ödemesi ve ürün ödemesi çok geç kaldığı için bu durum yüzünden çiftçiler kuruma ürün teslim etmiyor. Tüccar erken para ödemesi yaptığı için tüccara dökmeyi tercih ediyoruz.</p>
<p>O11- Katılıyorum. Bu durum bize güven veriyor. Güvenmesek ürünümüzü kooperatife teslim etmeyiz. Kooperatifimizden memnunuz.</p>
<p>O12- Katılmıyorum. Kooperatifimizin fiyat açıklama konusunda geç kaldığı ve çiftçiyi tüccarın eline bıraktığı kanaatindeyim.</p>
<p>O13- Evet katılıyorum. Bu konuda güven veriyor. Ürünlerimizi yüksek fiyata alıp, gerekli olan girdilerimiz içinde vadeli alıp harmanda ödeme kolaylığı sağlıyor.</p>
<p>O14- Evet katılıyorum. Tüccardan daha yüksek fiyata alıyor çiçeğimizi. Girdi konusunda ise daha uygun fiyatlara bize satmaya çalışıyorlar.</p>
<p>O15-Katılıyorum. Bir kurum olduğu için bize güven veriyor. En azından malımızı problemsiz pazarlayacağımıza inanıyoruz.</p>

EK 4: Personel ile Yapılan Mülakat Çözümleme Anahtarı

Soru 1-) Kooperatifte çalışıyor olmasaydınız daha az getirisi olan ve/veya daha zor bir işte çalışıyor olabileceğinizi düşünüyor musunuz?

P1- Düşünmüyorum. Bence, çalışma şartları eksiklikleri; Belirlenen iş tanımı doğrultusunda hareket edilememesi, çalışma saat ve tarihlerine tam uyum sağlanamaması. Çünkü çiftçilerin zaman menfu olmaması. Bu bence haklı bir gerekçe çiftçiler için tabii. Yönetim kurulu seçimlerin ve diğer seçimlerin personel üzerindeki baskısı, zaman zaman liyakate uyulmaması gibi nedenlerden bizimde işimiz aslında oldukça zor.

P2- Düşünüyorum, ülkenin ve tarım sektörünün bulunduğu durum ortada olduğu için böyle düşünüyorum. Eğer burada çalışıyor olmasaydım babamın işi olan tarıma devam edecektim.

P3- Daha az getirisi olan ve daha zor bir işte çalışıyor olabileceğimi düşünmenin ötesinde zaten bu tarz birçok işte çalıştım. Eğer ki Kooperatifte çalışıyor olmasaydım şartlar gerektirdiği takdirde yine çalışıyor olurum.

P4- Günümüz de ekonomik şartların neler getireceğini bilmediğim için, daha zor şartlar altında çalışmak mecburiyetinde kalabilirdim.

P5- Evet, düşünüyorum. Ülkedeki iş alanlarının yetersizliğinden ve genç işsizlerin çok olduğundan dolayı çalışabilirim.

P6- Evet, piyasa şartlarını düşündüğüm zaman, evet daha az getirisi olan veya zor bir işte çalışıyor olabilirdim.

P7- Evet düşünüyorum. Az getirisi ve zor bir işte çalışıyor olabilirim, bu konuda kooperatifimizin hakkını yiyemem. Kooperatifin dolayısıyla kooperatifçi çiftçiler sayesinde daha düzgün işlerde çalışabiliyoruz.

P8- Düşünüyorum. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar ve işsizliğin fazla olması sebebiyle tüm sektörlerde iş pozisyonları için bir rekabet ve talep fazlalığı mevcuttur. Kooperatifte çalışıyor olmasaydım muhtemelen daha az getirisi olan ve daha zor şartlarda çalışıyor olacaktım. Bu sebepten kendi işimin benim için değerli olduğunu düşünüyorum.

P9- Düşünmüyorum. Zaten Kampanya döneminde çalışma saatleri oldukça

<p>yoğun oluyor örneğin. Bizim işimizde oldukça yoğun ve zor bazı dönemlerde.</p>
<p>P10- Düşünüyorum. Çalışma şartlarına gelince ayçiçek alım zamanı çalıştığımız şartlar çok yoğun olduğundan yorucu oluyor. Gece, gündüz, hafta sonları bazen pazarda dâhil çalışmalarını kısa süreliğine olmadığından bir süre sonra risturn işleri yaparken bile hata yapma olasılığı artıyor.</p>
<p>P11- Kooperatifte çalışıyor olmasaydım eğer daha az getirisi olan bir işte çalışmayı düşünmezdim. Fakat daha zor bir işte çalışabilirdim. Tabii ki hayat şartları yaşamıma bağlı. Çalışma şartlarındaki eksiklik olarak da, çalışma saatlerinin belli olmaması dişe düşünüyorum. Fazla çalıştırılma zamanlarında sadece kampanyada değil her zaman mesai ücretinin ödenmesi gerekiyor.</p>
<p>P12- Kooperatifte çalışma saatleri belli değil. Çok uzun saatler oluyor ve bu çalışan açısından iyi bir durum değil. Yani dışarıdan pek farkımızın olduğunu sanmıyorum bu konuda.</p>
<p>P13- Hem düşük maaşlı, hem zor şartlarda çalışmak yerine, kendime bir iş yapmayı denerdim. İmkân varsa çiftçilik, maddi olarak varsa ticarete başlamayı denerdim. Son olarak zor şartlarla karşı karşıya kalırsam iş ayırt etmeden çalışırım.</p>
<p>P14- Evet çalışıyor olurum. Ama ücret şartları daha iyi olan bir iş aramaya çalışırdım. Yine de ülkemizdeki işsizliği düşününce kooperatifte çalışıyor olduğum için memnunum.</p>
<p>P15- Katılıyorum. Çünkü iş bulmak günümüzde oldukça sıkıntılı, geçimimi sağlayabilmek zorunda olduğum için de çalışmak zorundayım.</p>

Soru 2-) Tarım satış kooperatiflerinin bölge ekonomisine ve istihdama katkısı sizce var mı?

P1- Evet. Rekabet ortamı yaratarak girdi maliyetlerinin azaltılması, elde edilen tarımsal ürünlerin değerlendirilmesinde pazarlık gücünün arttırılması, tarım üretiminde bulunan kesimin güvenli bir limanı olması, sanayi üretimi sayesinde ülke ve bölgede katma değer sağlaması, küçük bir

katkıda olsa istihdam sağlanmaktadır.
P2- Evet. Çiftçinin ürettiği ürünlerin fiyatlarının belli seviyelerde tutulması üretim için gerekli olan ilaç, gübre, tohum gibi ihtiyaçların iyi biri şekilde sağlanmasına kooperatifler yararlı olmaktadır.
P3- Tarım satış kooperatiflerinin bölge ekonomisine ve istihdama doğrudan etkisi vardır. En başta bölge insanını üretime teşvik ederek bölgenin ekonomik açıdan yükselmesine katkı sağlar. Piyasada ki girdi fiyat dengesinin sağlanmasında büyük rol oynar. Aynı şekilde satış fiyat dengesi açısından da büyük rol oynar ve güven sağlar. Bu da ekonomik olarak güvene dayalı üretimi ve bunun sonucunda da üretime dayalı olarak istihdam artışı sağlar.
P4- Tarım satış kooperatifleri bünyesinde bulundurdukları personelle istihdama katkı sağlar. Ayrıca çiftçilere verdikleri destekle, günümüzde zaten zor günler yaşayan çiftçilerin bu mesleğe devam etmelerini sağlayarak dolaylı yoldan bölgede istihdamın devamlılığı sağlarlar.
P5- Bölgedeki tarım satış kooperatiflerinin ilgilendiği ürünlerle bölgedeki ürünün fiyat politikasını ve fiyat dengesini belirler.
P6- Evet vardır. Bölge ekonomisi için çiftçinin tarladan çıkan ürünün o bölge de oluşan fiyat dalgalanmalarının önüne geçerek yüksek fiyatlara, çiftçinin lehine piyasa oluşmasını sağlar. İstihdam konusunda da bulunduğu bölgeye iş imkânı sağlayarak, istihdamı artırır.
P7- Evet vardır. Bence Tarım satış kooperatifleri işsiz çalışma isteği ve yeteneği olan kişilere iş imkânı sağlar.
P8- Evet. Bölge ekonomisini olumlu yönde etkilemektedir. Çiftçiler ürettiklerini daha iyi değerlendirip ihtiyacı olan girdileri kolaylıkla temin edebilmelerini sağlamaktadır. Ekonomik durumu bozuk olan birçok çiftçiye finanse ederek onların hem üretim yapmasına hem de geçimlerini sürdürmesini sağlamaktadır. Bu da bölge ekonomisinin olumlu yönde etkilenmesini sağlamaktadır. Kooperatiflerde benim gibi pek çok çalışan arkadaşımın tek geçim kaynağı olmuştur. Bizleri kendi bünyesinde istihdam ederek birçok aileye gelir sağlanmaktadır. Ayrıca çiftçilik

sektöründe birçok ailenin kendi işlerinde istihdamını sürdürmesini dolaylı yoldan işsizliğin azalmasını sağlamaktadır.
P9- Evet bölge ekonomisine fayda sağlıyor. Çünkü piyasa fiyatlarını dengede tutabilen unsur bence kooperatiflerdir.
P10- Bulduğumuz bölgede tüccar çoğunlukta olduğundan durum değişebilir. Fakat tüccar olmayan bir bölgede sadece kooperatif olsaydı çiftçiler ürettiği ürünü “acaba ürünü satabilecek miyim” diye düşünmesine engel olurdu.
P11- Tarım satış kooperatiflerinin bölge ekonomisine ve istihdama katkısı olduğunu düşünüyorum. Piyasa dengelenmesi, araçların yüksek kazanç arzularının önüne geçer.
P12- Evet katkı sağlıyor. Çiftçinin ekonomik durumu yok ve tarlasını ekebilmek için vadeli satış imkânı olan kooperatiflerden alışveriş yapıyor. Ürün fiyatlarının yüksek olabilmesi için kooperatiflerin olması fayda sağlıyor. Her bölgede kooperatifler sayesinde istihdam sağlanıyor.
P13- İstihdama katkısı vardır. Tarım satış kooperatiflerinde binlerce personel çalışmaktadır. Bu da işsizliği azaltmada önemli bir faktördür. Bölge ekonomisine yok denecek kadar az katkı sağlar.
P14- Piyasaların kötü gidişi insanlardaki parasal sıkıntılardan dolayı kooperatiflerin bu durumda fayda getirdiğini düşünüyorum.
P15- Evet bölge ekonomisine ve istihdama katma değer sağlıyor. Hayvancılık olarak yem girdisi, üyelerine ise finansman destek, uygun fiyatlı tohum, gübre, ilaç temin edilmesi gibi faydaları bulunmaktadır.

Soru 3-) Tarım satış kooperatiflerinin, çiftçilere ekonomik açıdan sizce katkı sağlıyor mu?

P1- Evet. Piyasa dengelenmesi, Girdi maliyetlerinin düşürülmesi ile ürün pazarlama gücünün elde edilmesi. Düşük maliyet maksimum kar.
P2- Tarım satış kooperatifleri çiftçilere ürünlerini pazarlamada yardımcı olarak ürünlerinin değerlendirilmesine ihtiyaçlarının temin etmesine ve ekonomik olarak dayanma gücüne yardım etmektedir.

<p>P3- Tarım satış kooperatifleri çiftçilere ekonomik açıdan katkı sağlıyor. En başta; vadeli satış, uygun fiyat ve kaliteli ürün girdileriyle çiftçilere ekonomik açıdan katkı sağlayan kooperatifler, daha sonrasında uygun piyasa koşullarına göre üretilen malı değerinde alarak bir ekonomik destek de orada sağlanmaktadır. “Malımı değerinde satabilecek miyim?” “Uygun fiyata kaliteli girdi sağlayabilecek miyim?” Endişesi yaşamayan üretici, ileriye yönelik ekonomik planlamasını daha rahat yapabilir.</p>
<p>P4- Tarım satış kooperatifleri, çiftçilerin üretim için ihtiyaç duydukları tohum, gübre, zirai ilaç vb. Ürünlerin peşin veya kredili olarak uygun fiyatlara teminini sağlayarak ekonomik yönden çiftçilere katkı sağlarlar. Ayrıca mübayaası yapılan ürünlerin alım fiyatlarını piyasa ekonomisine göre dengede tutarak çiftçilerin emeği karşılığını almalarını sağlarlar.</p>
<p>P5- Son yıllarda tarımsal girdilerinin yüksek olmasından ve hükümet politikalarının yanlışlığından dolayı girdilerin temininde kredili olarak sağlanmasından dolayı katkısı vardır.</p>
<p>P6- Tarım satış kooperatifleri çiftçilere ekonomik açıdan katkısı vardır. Hasat zamanı ürünlerini en iyi, yüksek fiyatla satacakları bir kurum olduğu için hasat zamanı depolamadan hemen değerlendirerek yüksek fiyatlarla satılması ekonomik anlamda katkı sağlar. Aynı zamanda girdilerin en düşük fiyatlarla kooperatiften temin etmesi de ekonomik açıdan çiftçiye fayda sağlar. Kooperatif satışlarının vade tarihlerinin hasat zamanına kadar olması, çiftçilere peşin almayarak ekonomik rahatlık sağlar.</p>
<p>P7- Evet katkı sağlıyor. Yem fiyatları ilaç vb. şeylerde daha az ve uygun fiyatlı ve hesaplı olarak çiftçilerimize katkı sağlanıyor.</p>
<p>P8- Evet. Çiftçilerin ürünlerini daha iyi fiyatla satmaları ve girdilerini mümkün olan en iyi fiyatla almalarını sağlıyor. Ayrıca piyasada bazı ürünlerde oluşan karaborsacılık ve fiyat dalgalanmalarının önüne geçerek çiftçilerin ekonomisini olumlu yönde etkiliyor.</p>
<p>P9- Kooperatifin ekonomik açıdan katkı sağladığı evet çünkü çiftçi ihtiyacı olduğu zamanda gübresini, tohumunu, yemini tedarik edebiliyor. Sadece bazı girdiler piyasaya göre biraz pahalı olabiliyor.</p>

P10- Evet tarımsal girdilerin kooperatif fiyatları ile orantılı olduğunu söyleyebilirim. Örneğin ayçiçek tohumunu ele alalım, kooperatifimizdeki satış fiyatı piyasa fiyatlarından düşük olduğu zaman piyasa da mecburen fiyatı düşürmek durumunda kalabiliyor. Ya da ayçiçek alım fiyatı açıklandığında yine piyasa fiyatına bakıldığında gerektiğinde (eğer düşük ise) arttırılıyor.

P11- Tarım satış kooperatiflerinin çiftçilere ekonomik açıdan çok fazla katkı sağladığını düşünüyorum. Bazı zamanlar fiyatlarında uygun olanlar olabiliyor. Ama genellikle vadeli alışveriş yapmak istemeyen peşin çalışan kesim dışarıdan tüccarlardan almayı tercih ediyorlar. Tüccarların yaptığı satışlar çoğunlukla tarım satış kooperatiflerindeki fiyatlardan düşük oluyor.

P12- Evet var. Uygun fiyata gübre, tohum ve yem satışları var. Ayrıca kaliteli ürün satışları olduğu için verilen paralar boşa gitmiyor. Tarım ürünlerine iyi fiyat açıklanmasında katkı sağlıyor.

P13- Evet çiftçilere ekonomik destek sağlıyor. Finansal destek, ürün girdi desteği yani tohum, gübre, ilaç gibi girdiler çiftçinin ihtiyacı olduğunda vadeli bir şekilde bu kuruluşlarda ihtiyacını karşılayabiliyor. Bu da üretmesine olanak sağlıyor.

P14- Çiftçi yetiştirdiği malı piyasanın üzerinde satması ve rekabet ortamının oluşmasında kooperatiflerin faydası olur diye düşünüyorum.

P15- Evet. Üyelerinden ürettiği ürünleri piyasa şartlarından daha yüksek fiyata alması, finansal olarak nakit desteği vererek kredi sağlaması önemli katkılar sağlıyor.

Soru 4-) Tarım satış kooperatifleri olmadığı takdirde kooperatif ortaklarının başka iş alanlarında çalışmak zorunda kalacağını düşünüyor musunuz?

P1- Hayır çünkü bölge sanayisi bu konuda güçlü olduğu için üretilen ürünün değerlendirilmesinde fazla sıkıntılar yaşanmaz. Ayrıca ikame ürün ekimlerine yönlendirilebilirler.

P2- Düşünüyorum. Ürünlerini pazarlayamayan ve rekabet piyasasında

<p>ürünlerinin karşılığını alamayan üreticiler üretim yapmamaya ve çiftçiliği bırakıp verimli topraklarını satmaya başlayacaktır.</p>
<p>P3- Birçok üretici, tarım satış kooperatifleri olmadığı takdirde, bu kooperatiflerin sağlamış olduğu girdi teminatı ve ürün fiyat dengesi açısından sıkıntıya düşecek ve üretim yerine başka iş alanlarına yönelecektir.</p>
<p>P4- Tarım satış kooperatifleri olmadığı takdirde ortaklar, üretim için ihtiyaç duydukları ürünleri piyasadan daha yüksek bedellere karşılayacaklardır. Ürettikleri ürünlerin serbest piyasa ekonomisinde tüccarların tekeline kalarak daha düşük fiyatlara satışını yapacaklardır. Kısacası daha yüksek maliyetlere, daha düşük gelir elde edecek olmalarından, çiftçilik getirisi azalacak ve bu da çiftçileri başka sektörlerle yönelmeye zorlayacak.</p>
<p>P5- Alternatif kooperatiflere yönelirler. Pancar kooperatifi, tarım kredi kooperatifi vb. gibi.</p>
<p>P6- Tarım satış kooperatifleri olmadığı takdirde ortakların belli bir oranı başka iş alanlarına geçebilir. Böyle olan çiftçilerimiz daha çok sahip olduğu tarla büyüklüğü küçük olan çiftçilerimizdendir. Küçük ve orta büyüklükteki çiftçilerimiz daha çok kooperatifi tercih etmektedir.</p>
<p>P7- Düşünmüyorum. Çünkü ortak olup ayrı zamanda başka işle uğraşan bir sürü ortağımız var. Çalışmak zorunda kalacaklarını düşünmüyorum.</p>
<p>P8- Evet düşünüyorum. Birçok çiftçi için tek finans kaynağı kooperatiflerdir. Kooperatifler olmadığı takdirde bu ortakların varlığını sürdüremeyeceklerini düşünüyorum. Çünkü piyasadaki tüccar ve bayiler kooperatifler kadar adil ve destekleyici olmadıkları için insanlar çiftçiliklerine devam edemeyecek ve diğer sektörlerle geçiş yapmak zorunda kalacaklardır. Geçimlerini sürdüremeyeceklerdir.</p>
<p>P9- Evet düşünüyorum. Çünkü eğer kooperatifler olmadığı takdirde çiftçi tüccarla alışverişini sürdüremez, belli bir süre sonra tarlalarını satmak zorunda kalır.</p>
<p>P10- Düşünmüyorum. Çünkü tüccarlar ve tarımsal ürün girdisi satışını yapan birçok yer bulunduğu için ortakların malını satmaya da alışveriş</p>

yapmaya da gerekli yerler bulunmaktadır.
P11- Tarım satış kooperatifleri olmasaydı eğer kooperatif ortakları yine çiftçiliğini yapmaya devam edebilirler. Mallarını satmak konusunda kooperatifler ortaklar için iyi bir seçenek, fakat olmasaydı yine çiftçiliğini yapıp tüccarlara dışarıya satabilirler. Zaten günümüz şartlarında çoğu ortak çiftçiliğin az getirisi olduğunu düşündüğü için farklı işlerde çalışıp ek iş olarak çiftçiliği yapabilmektedirler.
P12- Evet başka alanlarda çalışmaya mecbur kalırlar. Kooperatifler çiftçinin vadeli alışveriş yapmasına imkân sağlayarak tarım sektöründe kalmalarını sağlıyor.
P13- Düşünüyorum. Fakat tarım sektöründe çalışan çiftçiler ellerindeki tarla, mülk, traktör, ekipman olduğu sürece üretmeye devam ederler.
P14- Çiftçinin yetiştirdiği malda rekabet ortamı olduğu için bizim bölgede başka bir işe yöneleceğini sanmıyorum. Rekabetten kastım, zaten kooperatif haricinde birçok alıcı mevcut piyasada.
P15- Hayır. Özellikle tarımla uğraşan orta ve büyük işletme sahibi üreticilerin kolayca meslek değiştirebileceklerini düşünmüyorum ben. İncelip kopacağı yere kadar kendi işlerinde bir şekilde devam ederler.

Soru 5-) Tarım satış kooperatiflerinin diğer sektörlerle (sigortacılık, hayvancılık, yağ sanayi vb.) de dolaylı veya doğrudan katkısı sizce var mı?
P1- Direkt katkı sağlamaktadır. Gerekli olan ürünlerin ve şartların kooperatifler tarafından sağlanmakta ve üreticilerin başka bir yerlerden temin etme zorlukları ortadan kaldırılmaktadır.
P2- Evet. Kooperatifimizin bağlı olduğu üst birliğin, Çorlu ve Karacabey de yağ fabrikaları olduğunu biliyorum. Aynı zamanda, sigorta acentemiz de var. Bu gibi sektörlerle de atılım yapılmasının o sektörlerle de bir katkıda bulunduğunu düşünüyorum.
P3- Tarım satış kooperatiflerinin diğer sektörlerle doğrudan katkısı vardır. Örneğin, tarsim sigorta poliçelerinin büyük bölümü kooperatif veya üretim

kredisi veren bankalarda yapılmaktadır. Hayvancılık alanında, gerek ürettiği yem-küspe, gerek vadeli yapmış olduğu satışlarda, gerekse uygun fiyat politikasıyla üreticiye katkı vermektedir. Yağ sanayini göz önüne aldığımızda, sadece yağ sanayi değil bir kooperatif ürettiği her bir ürünü en iyi kalite ve en iyi fiyat politikası ile insanlarda buluşturduğu takdirde piyasada bir kalite-fiyat dengesi oluşturmaktadır.

P4- Kooperatifler, kendi bünyelerinde sigorta şirketleriyle çalışarak sigortacılığa katkıda bulunmaktadır. Hayvancılık sektöründe, uygun fiyatlı yem ve katkı maddeleri satışı yaparak peşin veya kredili satışlar yaparak hayvancılık yapan üreticilere doğrudan katkıları vardır. Mübayaasını yaptıkları ürünlerin fiyatların piyasa dengesini sağlayarak doğrudan ürünün sanayisinde etkin rol oynarlar. Sanayinin ihtiyacı olan ham maddenin tedarikini yaparlar.

P5- Bence katkısı vardır. Kooperatifle ilgili kuruluşlara kooperatifler hammadde ve ürün pazarlamada katkıda bulunurlar. Bunun yanında başka çalışma alanlarına da yatırım yaparak böylece yeni iş pozisyonları açılmasını sağlamış olurlar.

P6- Evet kesinlikle vardır. Sigorta bakımından daha fazla çiftçinin yararlanmasını sağlaması ödeme kolaylığı gibi, hayvancılık sektöründe yem fiyatlarının uygun olması, piyasaya yön verme özelliğine sahip olması yağ ve gıda sektörlerinde de kaliteyi ön plan da tutarak, tarım satış kooperatifleri çiftçiler ve halk arasında güven merkezleridir.

P7- Evet var. Sigorta yaptırılmasının çiftçilere de yaygın şekilde yapılmasında katkısı vardır. Hayvancılık konusunda yem çeşitleri ve fiyatla konusunda uygun ve ekonomiktir. Yağlar konusunda ise piyasaya göre ve müşterilere pahalıdır.

P8- Evet. Birçok sektöre hem dolaylı hem de doğrudan katkısı vardır. Sigortacılık, yağ sanayi, hayvancılık, lojistik, hammadde temini, hizmet alımları, mal alımları vs. birçok sektöre katkısı vardır. Örneğin sigortacılık sektöründe hem sigorta ettirenlerin kazancını garanti altına alır hem de sektöre kazanç sağlar. Yağ sektöründe fiyat dalgalanmalarının önüne geçer.

Çeşitli lojistik hizmetlerini dışardan satın alarak sektöre girdi ve istihdam sağlar. Çeşitli hammadde ve mal satın alacak sektörlerle girdi ve istihdam sağlar. Birçok sektörden hizmet, ürün, hammadde vs. alımı ve satımı yaparak sektörlerle gelir dolaylı yoldan istihdam sağlar.

P9- Evet katkıları var. Çorlu'daki Entegre Tesislerimizde birçok işçi ve teknik eleman istihdam ediliyor. Ortaklara ve çiftçilere kooperatiflerimizde sigorta yapıyoruz. Böylece hem ortaklarımızın emeklerini garantiye alıyoruz hem de sigorta sektörüne de katkı sağlamış oluyoruz.

P10- Kooperatiflerin çok düşük bir katkısı olduğunu söyleyebilirim. Örneğin sigorta sadece yoğunluk olarak tarla ürünlerinin sigortalanması. Sigorta birçok şeyi kapsamaktadır. Fakat kooperatifler çok az bir kısmını yapmaktadır. Ortaklar her zaman fiyata bakarlar. Tabi ki kalitede olsun isterler. Hayvancılıkta yem fiyatlarından dolayı başka yerlere gitmek zorunda kalabilirler. Ama doğrudan katkısı vardır.

P11- Tarım satış kooperatiflerinin diğer sektörlerle de katkısı vardır. Özellikle ayçiçek ve buğday alımı yaptığı ortakların ürünlerini sigorta ettirerek sigorta şirketlerine, hayvancılık yapan ortak ve müşterilerine yem satışlarında bulunarak hayvancılığa katkı sağladığını düşünüyorum.

P12- Evet. Diğer sektörlerle katkısı vardır. Kaliteli yem ve vadeli satış yaparak faydası var. Kooperatif vadeli ve faizsiz sigorta yapılmasını sağlıyor.

P13- Evet katkısı vardır. Vadeli yem satışları sayesinde hayvancılık yapanları finansal açıdan rahatlatması. Kooperatifler üzerinde yapılan tarım sigortalarının totalde yapılmasını artırması. Çiftçide toplanan ürünlerin sanayide kullanılması.

P14- Faydası vardır. Yetiştirilen ürün işlenmesinde hayvancılık sektörünün yem ihtiyaçlarının temin edilmesinde vadeli ve peşin alışverişlerde üretilen yağların kooperatif güvencesiyle insanlara ulaşmasında insanların güven konusunda rahat olmasına faydası vardır.

P15- Evet hayvancılık, sigorta ve yağ sanayisinde katkısı var. Hayvancılıkta yem satışı olarak, yağ sanayinde tüketicilere ürettiği yağları

uygun fiyatla satmaya çalışması gibi faydaları var kooperatiflerimizin.

